

AUKŠTAITIŠKAS **formatas**

ŽURNALAS UTENAI, ANYKŠČIAMS, MOLĖTAMS IR ...

A F

Nr 3 (88)
2021

2

Pabėgėlių stovyklose ne visada gelbsti ir „Google“ vertėjas

10

„Mačernis kelis kartus siūlėsi aplankyti Bronę...“
(Vytauto Mačernio 100-mečiui)

25

Jaunuoliai tramdė ir riaušininkus, ir banditus

KAINA 2 EUR

Augintinių viešbutis Ukmergės rajone

Viešbutis gyvūnams

Viešbučio paslaugos

Poilsio zonos

Lavinamosios zonos

Treniruotės

SPA procedūros

Ideali priežiūra

Skabeikių k. 2, LT-20100, Ukmergės rajonas

<https://akesonamai.lt>

El.p. info@akesonamai.lt

Tel. 8 676 30210

Keliai skendėjo šešėliuose. Žiburiuojančiuose ir virpančiuose palei beržynus, duksliuose tarsi senos suknios, jei eini po klevais, ir skubinančiuose eiti eglynuose. Eglynų aš vengiau. Intuityviai žinojau, kodėl kitatikį pamylusi moteris paverčiama egle.

Šešėliai nepradingdavo ir žiemą. Juos metė net dūmai iš kaminų. Nuo jų pabėgti buvo neįmanoma.

Tuomet dar nebuvo skaičiusi Michailo Bulgakovo „Meistro ir Margaritos“, nežinojau apie amžiną ir neišvengiamą dualumą, be kurio pasaulyje neva nebūtų pusiausvyros - Volando klausimą Meisteriui: „Kaip atrodytų žemė, jei iš jos išnyktų šešėliai?“

Vaikas būdama bandydavau įsilieti į šešėlius taip, kad išnyktų mano metamas kontūras. Stengiausi tapti nematoma. Tačiau vos pajudėjus pastangos nueidavo niekais.

Buvimas nematamai asocijavosi su saugumu. Išnykti, bet drauge ir būti; nedalyvauti, bet stebėti; nemąstyti - ir tuo pačiu metu suvokti; nesikankinti, bet jausti.

Nesuderinamų, prieštarų norų nieko nespėsti ir nesirinkti, o tiesiog tik būti troškime buvo kažkas pirmapradiško, atsineštinio, tegul ir nelogiško. Tarsi koks prisiminimas apie Rojaus sodus.

Nenorėjau ir nenoriu turėti dovanos rinktis. Nors tai didi dovana, kuri žmogų pakelia iki Kūrėjo.

Suteikdamas žmogui galimybę pačiam spėsti, Dievas ant pečių jam uždėjo naštą. Pasirinkimas atima ramybę, - tu vėl atlaidžiai šypsaisi.

Pagarbiai
Grażina Šmigelskienė

Grażina

AUKŠTAITIŠKAS formatas

2021 Nr. 3(88)

Ketvirtinis žurnalas

Leidėjas – UAB „Anykštos redakcija“. ISSN 1822-8615

Adresas: Vilniaus g. 29, LT-29145 Anykščiai

Tel. (8-381) 59 474, (8-381) 59 458, el. p.: anyksta@anyksta.lt.

Tiražas 3000 egz.

Žurnalas eina nuo 2007 lapkričio mėn.

Spausdino UAB „Lietuvos ryto spaustuvė“.

Vyriausioji redaktorė Gražina Šmigelskienė (8-687) 25892.

Redaktorės pavaduotojas Rytis Kulbokas (8-679) 14241.

Žurnalistai ir bendradarbiai: Robertas Aleksiejūnas (8-671) 76995, Vytautas Bagdonas, Alvydas Balandas, Daiva Goštautaitė - Oškeliūnienė, Raimondas Guobis, Jonas Junevičius, Jolanta Matkevičienė, Rasa Milerytė, Sigita Pivorienė, Elvyra Sabalytė, Austėja Šmigelskaitė, Vidmantas Šmigelskas (8-618) 25835, Rimantas

Vanagas, Skaistė Vasiliauskaitė - Dančėnienė.

Kalbos redaktorė Ona Jakimavičienė.

Projektų vadovė Monika Leonavičienė.

Dizaineris Kęstutis Vasilūnas.

Viršelio nuotraukoje: visuomenininkė Monika Peldavičiūtė (asmeninio M. Peldavičiūtės albumo nuotrauka).

Už reklamos turinį redakcija neatsako. Rankraščiai negrąžinami. Perspausdinti publikacijos arba jų dalį galima tik gavus raštišką redakcijos sutikimą.

SPAUDOS,
RADIO IR
TELEVIZIJOS
RĖMIMO
FONDAS

Spaudos, radio ir televizijos rėmimo fondas projektą
„Laisvės karta“ remia 2000 eurų.

t

u r i n y s

...tema.....2psl...

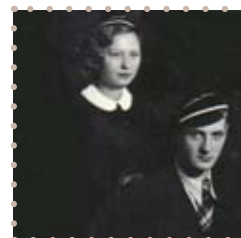
Pabėgėlių stovyklose ne visada gelbsti ir „Google“ vertėjas

...be...diktofono.....7psl...

Per pandemiją festivaliai keliai net į kiemus....

...atodangos.....10psl...

**„Mačernis kelis kartus siūlėsi aplankyti Brone...“
(Vytauto Mačernio 100-mečiui)**

...laisvės...karta.....22psl...

**Monika Peldavičiūtė:
„Niekuomet nebūčiau
pagalvojusi, kad saugosiu
miškus“**

...laisvės...karta.....25psl...

**Jaunuoliai tramdė ir
riaušininkus, ir banditus**

...Aukštaitijos...kodas.....30psl...

**Popierius – medžiaga, skirta
ne tik rašyti**

...sugrįžimai.....31psl...

**Poeto Prano Raščiaus širdyje
visuomet tekėjo upė Šventoji**

...atodangos.....34psl...

„Genius loci. Vyžuonos“

...įspūdis.....38psl...

**Į geresnį gyvenimą - plaustais
ir valtėmis**

...kokteilis.....40psl...

**13 klausimų Deividui Žygui –
Zyggo**

Pabėgėlių stovyklose ne visada gelbsti ir „Google“ vertėjas

Trečias mėnuo Ignalinos rajono Linkmenų ir Kazitiškio miesteliuose, buvusių mokyklų pastatuose, gyvena pabėgėliai. Rugsėjo pradžioje, kai „Aukštaitiškias formatas“ lankėsi pabėgėlių stovyklose, abiejose gyveno panašus skaičius asmenų: Kazitiškyje glaudės 87 pabėgėliai, Linkmenyse - kiek per 90.

... Vidmantas Šmigelskas ➤

Paprastuoju būdu pabėgėlių neaplankysi

Mūsų ekskursijoms po pabėgėlių stovyklas vadovavo Ignalinos rajono savivaldybės administracijos direktorės pavaduotoja Lina Gladkauskienė. Tiesa, apsilankymą stovyklose teko derinti ir su Vidaus reikalų ministerija (VRM). Į Linkmenis atvažiavau šiek tiek anksčiau paskirto laiko ir kalbinau šalia stovyklos įsikūrusius Lietuvos kariuomenės karius savanorius. Jie pasakojo esantys zarasiškiai, vienas iš jų - statybininkas, kitas - automobilių meistras, trečiasis sakėsi dirbantis įvairius

➤ Iš Kazitiškio (Ignalinos raj.) pabėgėlių stovyklos sugebėjo pabėgti 12 asmenų.

darbus. Apsisprendę tapti kariais savanoriais, vyrai buvo pasiryžę ginti tėvynę, tačiau visi kaip vienas dėstė, jog net nebuvo pagalvoję, jog bus pašaukti saugoti ar gaudyti pabėgėlių.

Kariai savanoriai saugo ir Linkmenų, ir Kazitiškio stovyklų perimetrą, o stovyklų viduje

dirba Viešojo saugumo tarnybos (VST) pareigūnai. Mane išvydęs VST pareigūnas, matyt, pamainos viršininkas, pasidomėjo, kas toks esu. Paaškiniau, kad turiu VRM leidimą apsilankyti stovykloje, o šalia teritorijos

➤ Nešildomame buvusios Kazitiškio mokyklos pastate dabar gyvena tik pabėgėlių šeimos.

➤ Ignalinos rajono savivaldybės administracijos direktorės pavaduotoja Lina Gladkauskienė sako, jog rajone apgyvendinti pabėgėliai stipriai padidino savivaldybės administracijos darbo krūvį.

► Linkmenų (Ignalinos raj.) seniūnijos seniūnas Jonas Alekna dėstė, kad pagal pirminį planą pabėgėliai Linkmenyse turėjo tik karantinuotis.

► Kas dabar pasakys, kad pabėgėliai pikti ir agresyvūs?!

vaikštau, laukdamas Ignalinos rajono savivaldybės administracijos atstovės. „O su mūsų valdžia ar apsilankymą derinote?“ - klausė pareigūnas. Bandžiau jam sakyti, kad, mano supratimu, VST yra VRM padalinys, tačiau atsakingas pabėgėlių sargas sakė netrukus pats viską išsiaiškinsias ir man pranešias. Jis, nurodęs laukti ir kol kas nieko nefotografuoti, nuėjo į stovyklos vidų. Po kurio laiko grįžęs pranešė, kad susiskambino su kažkuo „iš aukščiau“, viskas esą gerai, tad galėsiu aplankyti pabėgėlius.

Linkmenyse dabar saugiau

Linkmenų pabėgėlių stovykla įkurta pagrindiniame miestelio pastate. Pabėgėliai gyvena buvusios mokyklos sporto salėje ir valgykloje. Po tuo pačiu stogu įsikūrusi ir Linkmenų seniūnija, Plaktukų muziejus, ten pat ir bendruomenės patalpos, kuriose šarvojami gyvenimo kelionę baigę linkmeniškiai.

Linkmenų seniūnas Jonas Alekna „Aukštaitiškam formatui“ kalbėjo, kad pabėgėlius į Linkmenis atvežė karantinuotis, bent jau taip pradžioje buvo pranešta. „Taip jau jie du mėnesius ir karantinuojasi... Seniūnijai rūpesčių prisidėjo, bet ką darysi, reikia - tai reikia. Kita vertus, mokyklos patalpos - ne mūsų nuosavybė, jos savivaldybės žinioje“, - kalbėjo seniūnas. Jis teigė, kad dėl pabėgėlių apgyvendinimo Linkmenų gyventojai mitingų neorganizavo: regis, baimių jie didelių nejaučia.

Linkmenyse gyvenanti verslininkė Žaneta Kibickienė „Aukštaitiškam formatui“ sakė, jog

apie pabėgėlių stovyklą Linkmenyse ji sužinojo gal tik po mėnesio nuo jos įkūrimo. „Draugas paskambinęs pranešė. Sako, įsijunk televizorių, mūsų seniūną rodo. Bendrauju su dviem kaimynėm, galiu pasakyti, kad mes visos gyvename labai ramiai“, - „Aukštaitiškam formatui“ kalbėjo Ž.Kibickienė. Pasak verslininkės, dabar Linkmenyse gal net saugiau nei anksčiau, juk miestelyje nuolat budi pareigūnai.

Seniūnas J.Alekna dėstė, kad vienu

metu Linkmenyse dirba apie 10 VST pareigūnų ir karių savanorių.

Belaukdamas, kol pateksiu į stovyklą, sutikau vieną piktą civiliais rūbais vilkintį asmenį. „Apsauginiai maistu patys turi pasirūpinti, o „svečius“ maitiname. Aišku, svarbiausia mums yra „svečiai“! Į Linkmenis pervežė 30 „svečių“ iš Kazitiškio. Jie į vieną krūvą sudėjo didžiausius triukšmadarius iš penkių skirtingų valstybių“, - piktinosi vyriškis.

»»»

► Didžiąją dienos dalį Kazitiškio pabėgėliai praleidžia aptvare.

► Linkmenų mokyklos sporto salėje gyvena skirtingų tautybių jauni žmonės.

Rūko pagal grafiką

Linkmenų pabėgėliai į lauką išleidžiami pagal grafiką, taigi, rūko jie ne tada, kada užsimano, o kai jiems ateina eilė. Į Linkmenis pervežus grupę pabėgėlių iš Kazitiškio, naujokai yra izoliuoti nuo anksčiau apsigyvenusių. Ir į lauką jie išleidžiami pro atskiras duris ir į atskirą aptvarą.

Pasivaikščiojimų erdvėje voliojasi kamuolys, žolės aptvare likę tik palei tvoros pakraščius. Tačiau apskritai Linkmenų stovyklos realybė anaipol nėra sukrečianti – vaizdas toks, tarytumei jaunimėlis išsiruošė į žygį ar, kaip tarybiniais laikais būdavo, studentai į „statybinius būrius“ suvažiuavo.

Linkmenų naujokų nelankėme. Būčiau labai norėjęs pas juos užsukti – L.Gladkauskienė nebūtų draudusi. Ji tik sakė, kad iš Kazitiškio pervežti pabėgėliai dar nenusiramina ir geriau būtų jiems dabar papildomų dirgiklių nekelti.

Iš Kazitiškio stovyklos 12 asmenų pabėgo

Visi Ignalinos rajone įkurdinti pabėgėliai yra apklausti, identifikuoti, paimti jų pirštų atspaudai. Šį darbą atliko Valstybės sienos apsaugos tarnyba.

Valstybės sienos apsaugos tarnybos prie Vidaus reikalų ministerijos Vilniaus pasienio rinktinės Migracijos skyriaus vyriausioji specialistė, majorė Giulnara Steponėnienė „Aukštaitiškam formatui“ dėstė, jog nederėtų teigti, kad iš Kazitiškio į Linkmenis pervežti problemiškesni pabėgėliai. Ji sakė, kad persikrstant pabėgėlius nuspręsta Kazitiškyje palikti tik šeimas ir dabar toje stovykloje liko 21 šeima, jose iš viso yra 30 vaikų ir 57 suaugusieji. Vaikų amžius – nuo 4 mėnesių iki 15 metų. Beje, apskritai pats vyriausias Ignalinos rajone įsikūręs pabėgėlis yra 1957-ųjų gimimo. Yra ir viena nėščia moteris. Kazitiškyje nebeliko afrikiečių, į Lietuvą su savo šeimomis bėgo tik irakiečiai.

Specialistė, paklausta, kodėl į Lietuvą bėgo Gardino universiteto studentai, šyptelėjo: „Jūs šitą klausimą Lukašenkai užduokite“.

Per pabėgėlių apklausas pasitelkiami vertėjai. Jie paprastai jungiasi nuotoliniu būdu. Net ir nuotoliniu būdu dirbančių vertėjų ne taip paprasta rasti: pvz., į Ignalinos rajoną atvykusiems kurdams reikėjo rasti ir kurmandžių, ir soranių dialektų vertėjus.

Ignalinos rajono meras Justas Rasikas sako, jog jeigu iš stovyklų bėga neidentifikuoti asmenys, jie atgal ir negražinami. Tačiau, pasak mero, jeigu identifikuotas bėglys iš Kazitiškio įklius

„Caritas“ dalija prezervatyvus

Kartu su L.Gladkauskiene Linkmenų pabėgėlius stebėjome iš sporto salės balkono. Po dešimtos ryto nemaža pabėgėlių dalis dar miegojo, kiti lėtai pusryčiavo. Sporto salėje gyvena 61 pabėgėlis, 27 iš jų – Gardino universiteto studentai. Visi Gardino universiteto studentai, atbėgę į Lietuvą, – Afrikos valstybių piliečiai.

Ignalinos rajonas yra sulaukęs „svečių“ iš Afganistano, Irako, Turkijos, Indijos, Kongo, Malio, Gvinėjos, Dramblio Kaulo Kranto, Kamerūno ir Šri Lankos. Kazitiškyje dabar liko tik irakiečiai, o visas šis įvairių tautų „katilas“ gyvena Linkmenyse.

Mums stovint balkone, sporto salėje pasirodė Ignalinos rajono Visuomenės sveikatos biuro vadovė Žaneta Meidūnienė. Ji turėjo grupę merginų nuvežti pas medikus, o didžioji dalis jos kontingento ramiai miegojo. „Kelkis ir eik pusryčiauti. Nenori valgyti? O ką paskui darysime, kai užsinorėsi?“ – lietuviškai „viešnia“ auklėjo Ž.Meidūnienė. Tiesa, kartais visuomenės sveikatos biuro vadovė naudojos ir telefono „Google“ vertimo programėle.

L.Gladkauskienė kalbėjo, kad sporto salės kontingentas nėra problemiškas. „Patalpas patys tvarkosi, drabužius patys skalbiai. Esame nupirkę skalbimo paslaugą, tačiau pakeisti jiems patalynę yra sudėtinga. Nauja, švari patalynė – netinka, nes yra negraži.

Dauguma nori spalvotos patalynės“, – šypsojosi administracijos direktorės pavaduotoja.

Linkmenų gyventojų maistui per dieną yra skiriami 8-9 eurai, Kazitiškio – 12 eurų. Maitinimo paslaugas teikia konkursus laimėjusios įmonės. Drabužių bei papildomo maisto atveža visuomeninės organizacijos. Aktyviai prie pabėgėlių gyvenimo gerinimo prisideda „Caritas“. Linkmenų „svečiams“ „Caritas“ dalija ir prezervatyvus.

Sakoma, kad pabėgėliai ypač sukrunta, kai atvažiuoja žurnalistai ar žmogaus teisių gynėjai. Tada jie stengiasi pasakyti ar parodyti, kokias nežmoniškas sąlygas jie turi ištverti. Tačiau Linkmenyse sulaukia priešingos reakcijos: vaikinukas, pastebėjęs balkone esančius svetimus žmones, išskleidė lietuviškai užrašytą transparantą: „Ačiū tau ir tavo šaliai, kad padėjai mums.“

Pasak L.Gladkauskienės, visi pabėgėliai turi grynųjų pinigų ir papildomai produktų įsigyja į stovyklas atvažiuojančiose autoparduotuvėse. Tiesa, dauguma pabėgėlių į Lietuvą įsinešė dolerius, todėl Ignalinos savivaldybė ieškojo pinigų keitėjo, turinčio teisę atlikti pinigines operacijas ir norinčio važiuoti į pabėgėlių stovyklas.

Sporto salės gyventojai, pasak L.Gladkauskienės, naktinėja iki 3 ar 4 valandos. „Kas šoka ir dainuoja, kas telefonais žaidžia. Jiems čia gerai. Nė vienas nenori grįžti į savo šalį“, – aiškino valdininkė.

➤ *Princesė iš Rytų...*

Vokietijoje, jis bus grąžintas atgal į Kazitiškį.

Pabėgėlių bandymai bėgti Kazitiškyje buvo tapę vos ne rutina. Net 12 neidentifikuotų asmenų sugebėjo nepastebėti palikti stovyklą – iki šiol nėra aišku, nei kas tie žmonės, nei kur jie yra dabar. Ir niekad nebebus aišku... Pasak G.Steponėnienės, kartą iš Kazitiškio stovyklos bandė pabėgti tėvas ir sūnus.

Ignaliniečiai kalba, kad šiame rajone pastebėti automobiliai su suomiškais numeriais, kuriais greičiausiai į Vakarus buvo pervežti iš Kazitiškio stovyklos pabėgę asmenys. Tiesa, Valstybės sienos apsaugos tarnybos majorė dėstė, kad ji, kaip pareigūnė, šias kalbas yra linkusi laikyti tik kalbomis. „Buvo žmonės atvykę aplankyti stovyklose esančių savo artimųjų. Pasikalbėjo per tvorą...“ – iš kur atsirado „suomiškų numerių“ versija, atskleidė pareigūnė.

Pabėgėliai turi išmaniuosius telefonus, todėl puikiai žino, kur jie dabar yra ir kur norėtų patekti. Taigi, ištrūkę iš savo aptvarų, nebėga kur akys veda, o keliauja į sutartą vietą, kur juos kažkas turėtų pasitikti, arba laikosi Vakarų krypties.

Kazitiškio stovykla primena tvartą

Kazitiškio stovyklos vaizdas nuteikia šiurpokai. Jau vien dėl geografinės padėties. Mokyklos pastatas ir kiemas yra prie pat kelio, netgi gerokai žemiau kelio. Už dviejų eilių tvoros po duobėtą mokyklos kiemą lankstė vaikai. Nuo kelio gali stebėti aptvertus pabėgėlius lyg kokiame zoologijos sode laikomus gyvūnus

Kazitiškio mokyklos pastatas beveik 10 metų buvo nenaudojamas, taigi, ir nešildomas. Atsilupo grindų ir sienų dažai. O ir naujieji mokyklos

šeimininkai neatrodo esantys didžiai tvarkingi. Koridoriuose mėtos šiukšlės, visur pilna nuorūkų.

Vienos iš šeimų galva pakvietė apžiūrėti jo būsto – prašom, užeiokit, fotografuokit. Klasėse sustatytos dviaukštės lovos, šeimyniniai „korpūsai“ atskirti paklodėmis. Karšto vandens ir tualetų ir Kazitiškio gyventojai turi. Tiesa, pasak L.Gladkauskienės, dažnai jie ką nors nulauižia ar kanalizaciją užkemša.

Nuotraukomis labai džiaugėsi fotografuojami Kazitiškio irakiečių vaikai, patys stengėsi įlipti į kadrą, o paskui prašė parodyti nuotraukas.

Mums su L.Gladkauskiene išeinant iš stovyklos, vienas iš suaugusių irakiečių trynė sau kaklą bandydamas kažką paaiškinti. „Gal jis skutimosi putų prašo?“ – svarstė VST pareigūnas. Po kelių minučių pareigūnas iš sandėliuko atsinešė vaistų nuo gerklės skausmo. „Išsiaiškinau – jam gerklę skauda“, – konstatavo apsaugininkas. L.Gladkauskienė pareigūnui patarė jokių būdu neatiduoti irakiečiui visos vaistų pakuotės. Pasak jos, pabėgėliai nėra linkę net ir vaistų dozuoti – kiek gauna, tiek iš karto ir suvartoja.

Savivaldybės administracijos direktorės pavaduotoja pakvietė apžiūrėti drabužių sandėlį – „Caritas“ atgabenęs ne vieną kubinį metrą drabužių.

prospektas

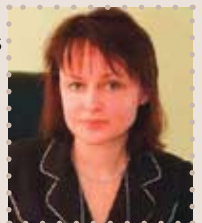
Ar Jums neramu dėl pabėgėlių problemos?

Almutė Navickienė, Inturkės (Molėtų raj.) seniūnijos seniūnė:

„Esame lyg stebėtojai iš šalies: Molėtų rajone pabėgėlių stovyklų dar nėra. Kai per žiniasklaidą pasklido informacija apie pabėgėlius, jaučiau seniūnijos gyventojų nerimą. Kaip pabėgėliai elgtųsi? Kaip su jais reikėtų bendrauti? Kokia būtų jų apsauga? Kita vertus, juk pabėgėliai irgi žmonės... Turėtume reaguoti taip, kaip norėtume, kad reaguotų kitos valstybės, jei mums prireiktų pagalbos.“

Daiva Kelečienė, Zarasų rajono tarybos narė:

„Turėtume peržengti savo buitį ir vertinti žmogiškumą. Aišku, jog pabėgėliai yra Aleksandro Lukašenos hibridinio karo dalis, tačiau jie bėga ne dėl to, kad pakariautų, – jie bėga, nes bijo dėl savo gyvybės, dėl savo saugumo. Zarasų rajone yra nemažai pastatų, kurie galėtų būti pritaikyti pabėgėliams. Manau, svetimšalius įmanoma integruoti, o iš to naudos turėtų ir zarasiškiai. Aš tikrai pabėgėlių nebijau.“

Donatas Tuska, buvęs Svėdasų (Anykščių raj.) girininkas:

„Manau, kad čia daug politikos. Kiek mes turime realios informacijos be pagražinimų? Įsivaizduoju, jog jeigu kas Svėdasuose ketintų įkurdinti didelę pabėgėlių stovyklą, būtų neramu. Ir nė kiek nekeista. Įsivaizduokim, jog jeigu žmogus ryžosi bėgti per kelių valstybių sienas, jis nėra visai paprastas. Matyt, Lietuvoje jie ir nesustos. tačiau jeigu stovyklose gyvena šimtai pabėgėlių, tai ir jų apsauga yra atitinkama.“

➤ Ignalinos rajono meras Justas Rasikas mano, kad daug lietuvių gyvena prasčiau nei mūsų šalyje apgyvendinti pabėgėliai.

Bandant išvengti pabėgimų, iškirsti krūmai aplink buvusios Kazitiškio mokyklos pastatą, ant langų sudėtos grotos. O išėjimas į lauką šioje stovykloje dienomis yra laisvas - būrys vaikų uždaryti pastate, ko gero, išvestų suaugusiuosius iš proto.

Kazitiškio seniūnijos specialistė Jolita Neciunskienė „Aukštaitiškam formatui“ sakė, kad seniūnijos gyventojai dėl pabėgėlių pavojaus varpais nemuša. „Jeigu kas ir pabėga, tai ne į kaimą bėga. Stengiasi sprukti kuo toliau. Seniūnija dėl jų problemų neturėjo. Niekas dar nesiskundė“, - kalbėjo Kazitiškio seniūnijos darbuotoja.

Atkreipiau dėmesį, jog mums su L.Gladkauskiene lankantis pabėgėlių stovyklose nė akimirkai nebuvome palikti be priežiūros, - visada kelių metrų atstumu kaip šešėlis slankiojo VST pareigūnas. Taikūs ir ramūs tie pabėgėliai, bet kartą ir lazda gali iššauti...

Meras: „Lietuvos gyventojais mažiau rūpinamasi“

Ignalinos rajono meras J.Rasikas „Aukštaitiškam formatui“ aiškino, kad rūpinimasis visa pabėgėlių buitimi yra paliktas savivaldybėms - nuo patalpų parengimo iki aprūpinimo drabužiais. Tiesa, pabėgėliams išleisti pinigai į rajono biudžetą grįžta - valstybė kompensuoja šias savivaldybių patirtas išlaidas. „Mes vykdomė pareigą, kurią mums paskyrė Ekstremaliųjų situacijų

valdymo komisijos operacijų vadovas. Mūsų krūvis tik didėja ir nežinome, kas bus toliau. Į Lietuvą ateina žiema, Kazitiškyje nėra šildymo sistemos. Visi tai žino“, - kalbėjo meras.

J.Rasiko teigimu, migrantai patys niokoja inventorių ir gyvenamąsias patalpas, bet, kai tik randa galimybę skystis, būtinai skundžiasi. „Tiem, kurie aiškina, kad mes nesudarome tinkamų sąlygų pabėgėliams, sakau - vežkitės jūs, geriau pasirūpinkit. Vežkitės į Vilnių, Kauną ar Varšuvą. Aišku, jie gyvena ne 5 žvaigždučių viešbutyje. Ir tegul tai perduoda kitiems, likusiems namuose. Na bet ir neturėtų pabėgėliai gyventi geriau nei Lietuvos piliečiai. Žmogaus teisių gynėjai perlenkia lazda. Lietuviais jokios institucijos taip nesirūpina kaip migrantais. Kas lekia pas senelius jų sveikatos patikrinti? Ar kaimo vaikams kas saldinius dalija?“ - piktinosi meras.

Jis dėstė, kad galimai laukia dar viena nauja problema - tikėtina, kad savivaldybei teks spręsti ir irakiečių vaikų mokymo problemą, juk jau prasidėjo mokslo metai.

Medikams sudėtinga dirbti

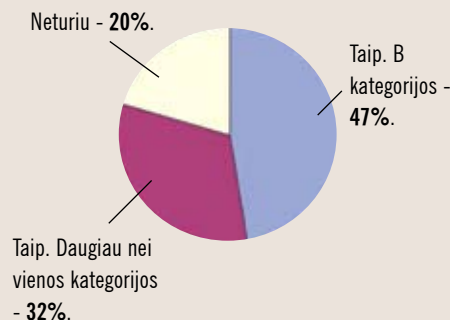
Į pabėgėlių stovyklas reguliariai siunčiamos medikų brigados. Kazitiškio stovykloje dirbo ir pats Visagino pirminės sveikatos priežiūros centro laikinasis vadovas Virginijus Smalskis. Gydytojas dėstė, kad su „svečiais“ kalbasi per „Google“ vertėją. Aišku, ši programėlė diagnozuoti ligas padeda, tačiau vis tiek lieka daug klaidžiojimo rūke. O į kurdų kalbą ir „Google“ neverčia. „Stovykloje radome arabą, kuris mokėjo kurdų kalbą. Tai mes per „Google“ vertėją iš rusų kalbos vertėme į arabų, o arabas vertė kurdų“, - dėstė V.Smalskis.

Pasak gydytojo, Kazitiškyje buvo ne vienas rimtų ligų turintis asmuo, kuriam reikėjo didelės pagalbos. „Kiek galime ir kaip galime, stengiamės padėti“, - kalbėjo gydytojas. Pasak jo, irakiečiai savo šalyje buvo gydyti preparatais, kurie Europos Sąjungoje yra seniai nenaudojami.

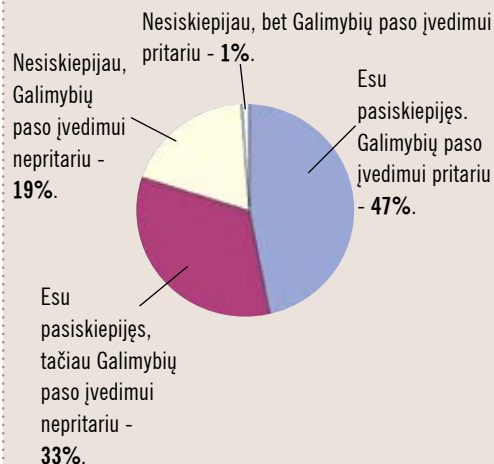
Beje, L.Gladkauskiene „Aukštaitiškam formatui“ sakė, kad pabėgėliai labai vertina antibiotikus ir šiais vaistais linkę gydytis nuo visų ligų.

www.anyksta.lt

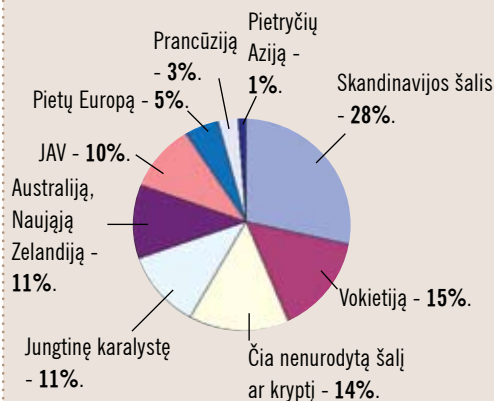
Ar turite vairuotojo pažymėjimą? (Balsavo 157 skaitytojai).

Ką manote apie Galimybės pasą? (Balsavo 167 skaitytojai).

Jeigu Jums tektų trauktis iš Lietuvos, kurią šalį (kryptį) rinktumėtės? (Balsavo 290 skaitytojai).

Per pandemiją festivaliai keliai net į kiemus....

... Robertas Aleksiejūnas ➤

Šią vasarą teko aplankyti daugybę koncertų bei festivalių. Minios žmonių šėlo, pamiršusios apie koronaviruso pandemijos pančius. Didžioji dalis jų turėjo jau būti mirę nuo COVID – 19 sukeltų komplikacijų, bet ne - vis dar sutinku juos, vaikščiojančius gatvėmis...

Nors vasarą renginių organizatoriams bei jų lankytojams ir buvo nustatytos tam tikros COVID-19 plitimą stabdančios taisyklės, žmonės promogavo atsipalaidavę - tik vienetai renginiuose dėvėjo apsaugines veido kaukes, o šalia muzikos scenų šėlo visiškai pamiršę apie saugius atstumus.

Šią vasarą ryžausi eksperimentui ir apsilankiau Anykščiuose vykusiame koncertiniame ture „Superfiesta“. Jau daugiau nei dešimtmetį Dainuvos slėnis man asocijuojasi su čia skambančia alternatyviąja muzika, nes čia vyksta festivalis „Devilstone“. Deja, bet jau antrus metus iš eilės dėl tos pačios koronaviruso pandemijos jis buvo atšauktas. Kažkada Dainuvos slėnis griaudėjo nuo brazilų grupės „Sepultura“ riaumojimo, velniavą mieste užvirė norvegų „Mayhem“, kuomet nuo scenos skraidė kiauulių galvos, o muzikantai plaikstėsi, apsirėdę liturginiais drabužiais... Tuomet dėl festivalio „Devilstone“ kilo didžiulis dvasininkijos nepasitenkinimas, renginį net norėta uždrausti. O, tai buvo laikai...

O šią vasarą Dainuvos slėnyje neabejotina „žvaigždė“ buvo atlikėja Mia. Reikėjo tik pamatyti, kokių prabangių automobilių ji buvo atvežta iki pat scenos užkulisų ir kokios eilės po jos pasirodymo nusidriekė, kuomet atsirado galimybė su atlikėja nusifotografuoti, nesilaikant rekomenduojamo dviejų metrų atstumo... Ir alus renginyje laisvai liejosi - prekybininkai kiek atokiau nuo renginio vietos atsivėrė „STOP“ juostomis (nes prekyba renginio vietoje buvo draudžiama) ir vos spėjo aptarnauti ištroškusius... Ir niekam dėl to nekilo noras piktintis. Tik vis prisimenu Anykščių rajono mero Sigučio Obelevičiaus kadaise viešai ištartą frazę, kad tokius renginius kaip „superfiestas“ reikėtų uždrausti, mat po tokių renginių policijos įvykių suvestinės mirga pranešimais apie vagystes renginio vietoje ar muštynes. O to festivalyje „Devilstone“ praktiškai nepasitaiko.

Iš Anykščių kelkimes į Molėtų rajoną, kur šią vasarą Labanoro regioninio parko teritorijoje, šalia nepakartojamo Kertuojos ežero, atgijo senoji prieplauka. Jaunas verslininkas Paulius Liubertas,

maitinimo ir aptarnavimo srityje besisukantis ne vienas jau metus, ežero pakrantėje atidarė unikalią erdvę, kurioje

visą vasarą nemokamai skambėjo muzika. Tą vakarą, kai teko vaikštinėti po senąją prieplauką, šioje vietoje koncertavo legendinės roko grupės „Poliarizuoti stiklai“ atlikėjas Šarūnas Mačiulis. Žiūrovų, šokių ir geros nuotaikos čia tikrai netrūko, o koncertams pasirinkta vieta tik įrodė, kad gerai praleisti laiką galima ne tik dideliuose festivaliuose - taip pat ir jaukioje gamtos apsuptyje.

Nežinia, kas bus toliau, baigiantis vasarai užkurti vakarėlių ciklą pastūmėjo ir mano draugų kompaniją. Į senos sodybos kieme vykusį gimtadienį Anykščių rajone pakviestas legendinis atlikėjas Nėrius Pečiūra pastūmėjo į viską pažvelgti kitaip. Tai kas, kad čia nebuvo brangiai kainuojančios scenos ir ryškiai šviečiančių prožektorių. „Tebūnie tai festivalis!“ - patogiai lauko pavėsinėje įsitaęs šaukė N. Pečiūra. Atlikėjo įkvėpti, tame kieme vasarą surengėme dar du koncertus - koncertavo jau minėtas grupės „Poliarizuoti stiklai“ lyderis Š. Mačiulis bei psichodelinė popmuziką kuriantis „Studio Maruko“. Beje, netikėtas festivalis užgimė visai be kieno nors finansinės paramos - atlikėjų honorarams beliko susimesti...

Nostalgiskai žvelgiu pro langą, už kurio jau geltonuoja gudobelės lapai. Gaila taip skubriai prabėgusios vasaros ir jos „fiestų“. Tačiau neabejoju, kad jokios pandemijos smagių akimirų su gyva muzika neužgniaus. Juk labai norint festivalį galima surengti net ir savame kieme...

iš pirmų lūpų

- Darbą pradėjo Pagalbos tarnybos
- Nuo nusikalstamų veikų nukentėję asmenys nuo rugsėjo 1 dienos gali kreiptis į Pagalbos tarnybas. Teisę teikti akredituotą pagalbą turinti Pagalbos tarnyba Utenoje šiuo metu yra viena – Utenos moterų centras.
- Platesnę informaciją „AF“ apie tai pateikė Socialinės apsaugos ir darbo ministerija.
- - Nuo nusikalstamų veikų nukentėję asmenys gali kreiptis tiesiai į policiją.
- Kodėl jie turėtų kreiptis Pagalbos tarnybas?
- - Policija nusikalstamą veiką užregistruoja ir gali dėl jos pradėti ikiteisminį tyrimą. Pagalbos tarnybų veikla šioje srityje daug platesnė – Pagalbos tarnybų darbuotojai įvertina nukentėjusio asmens poreikius, atsiradusius dėl padarytos nusikalstamos veikos, kartu su nukentėjusiu asmeniu sudaro pagalbos priemonių planą ir organizuoja pagalbą teikimą, teikia informaciją apie nukentėjusių asmenų teises ir institucijas, kurios jas gali užtikrinti, įstaigas ir organizacijas, teikiančias socialines paslaugas, apie galimybę baudžiamojo proceso metu pateikti kompetentingai institucijai skundą dėl nusikalstamos veikos, nuo kurios jis nukentėjo. Taip pat teikia emocinę ar psichologinę pagalbą ar ją organizuoja, parūpina laikiną apgyvendinimą, jei reikalinga, ir kt.. Pagalbos tarnybos teikiamos paslaugos yra kompleksinės. Jų tikslas padėti nukentėjusiam asmeniui sugrįžti į būklę iki įvykstant nusikaltimui.
- - Ar pagalba teikiama nemokamai?
- - Visa pagalba teikiama nemokamai.
- Teisė gauti pagalbą nepriklauso nuo to, ar nukentėjęs asmuo pateikė kompetentingai valstybės ar savivaldybės institucijai skundą, pareiškimą ar pranešimą dėl nusikalstamos veikos, ar nepateikė. Teisė gauti pagalbą turi ne tik fiziniai asmenys, kurie tiesiogiai nukentėjo dėl nusikalstamos veikos, bet ir asmenų, mirusių dėl nusikalstamos veikos, šeimos nariai ir artimieji gimainiai.
- - Kokie specialistai dirba šiose tarnybose? Ar besikreipiantys asmenys gali tikėtis konfidencialumo?
- - Pagalbos tarnybose reikalingos socialinių darbuotojų, psichologų, teisininkų paslaugos, bet gali dirbti ir kitų sričių specialistai.

Molėtuose pradedama statyti gamyklą

Milžiniškos UAB „Teltonika“ gamyklos statybos projektas nėra utopija. Darbininkai lygina iš savivaldybės išsinuomotą

beveik 2 ha ploto žemės sklypą, o molėtiškai jau priimami į darbą.

UAB „Teltonika“ būsimajame naujame aukštųjų technologijų centre ketina projektuoti ir gaminti telemedicinos prietaisus - dirbtinės plaučių ventilacijos aparatus, prieširdžių virpėjimą atpažįstančias išmaniąsias apyrankes ir panašius produktus. Molėtuose planuojama įdarbinti apie 500 žmonių.

Molėtų rajono meras Saulius Jauneika (nuotraukoje) AF sakė, kad gamyklą verslininkai planuoja atidaryti ateinančių metų rugpjūtį, o kolektyvas renkamas jau dabar. 16 ar 17 molėtiškių yra vežiojami į gamyklą Vilniuje. Dalį pavėžėjimo išlaidų kompensuoja Molėtų rajono savivaldybė. Molėtiškių įdarbinimas Vilniuje yra vienas iš pasiruošimo gamyklos Molėtuose atidarymo etapų: nebereiks žmonių paieškų pradėti nuo nulio, darbuotojus bus galima perkelti iš vieno gamyklos padalinio į kitą. S.Jauneika dėstė, jog lygiagrečiai su gamyklos statybomis generuojamas ir daugiabučių namų statybų planas. Pastačius keletą daugiabučių, būtų galima bandyti į Molėtus pritraukti reikiamų specialistų.

Nerado, kas perkeltų žuvis

Utenos marios nebus išleistos, nes, pasak Utenos rajono mero Alvydo Katino, nepavyko rasti partnerių, kurie imtųsi žuvų perkėlimo darbų.

Priminsime, jog ketinant rekonstruoti užtvankos šachtą buvo planuota išleisti visą vandenį iš daugiau nei 100 ha ploto marių. Tokiam ketinimui priešinosi aplink marias gyvenantys uteniškiai. Marių vandenį ketinta pradėti išleidinėti jau rugpjūčio viduryje.

A.Katinas dėstė, jog teisės aktai žuvų perkelti neleidžia, o Lietuvoje yra įmonių, kurios teoriškai galėjo imtis šio darbo, tačiau norinčių neatsirado.

Užtvankos šachta vis tiek bus rekonstruojama, marių vandens lygis bus pažemintas. Kiek metrų pažemės tvenkinio lygis, meras sakė negalės atsakyti - techninius dalykus spėsia specialistai: gali būti, jog užteks nuleisti 3 metrus, o gal ir visus 6.

„Gerai, kad neskubėjome. Tokio projekto Lietuvoje dar nėra buvę, tad nėra tokio išminčiaus, kuris žinotų, kas būtų, jeigu išleistume visą vandenį“, - AF kalbėjo Utenos rajono meras A.Katinas.

Molėtuose už 30 mln. eurų statys gamyklą

Intensyvios plėtros strategiją nusprendusi įgyvendinti statybinę medieną ir granules gaminanti „Šilalės mediena“ Molėtų savivaldybėje planuoja statyti modernią medienos perdirbimo įmonę.

„Šilalės medienos“ vadovas bei savininkas Virgilijus Žygaitis teigė, kad ketinama investuoti apie 30 mln. eurų, sukurti apie 150 darbo vietų. Įmonėje bus gaminama statybinė mediena, naudojama karkasinių namų statybai. Greta ketina įsikurti ir e. komercijos bendrovė „Poppri Fashion Auctions“, kuri statys biurą ir sandėlį.

Utenoje atidarytas Europos informacijos centras

Vasarą Utenos A.ir M.Miškinis bibliotekos patalpose pradėjo veikti Europos informacijos centras „EUROPE DIRECT Utena“

Europos informacijos centro tikslas padėti regiono gyventojams, ieškantiems informacijos apie Europos Sąjungos politiką, institucijas, teisinę bazę, programas ir finansavimo galimybes, konsultuoti, platinti nemokamą literatūrą ir organizuoti informacinius renginius.

„EUROPE DIRECT Utena“ atidarymo iškilmėse dalyvavo Europos komisijos atstovybės Lietuvoje Komunikacijos grupės asistentė Gražina Soltonienė, sveikinimo žodį tarė Utenos rajono meras Alvydas Katinas. Po kalbų ir sveikinimų auditorijai koncertavo smuikininkių grupė „Electric Ladies“.

Lietuvoje veikia 9 Europos informacijos centrai. „EUROPE DIRECT Utena“ vadovauja Dainora Narkūnienė (nuotraukoje).

Stanislovas Krumpliauskis, Dusetų klebonui, už aktyvumą. Kunigui skirta šių metų Zarasų savivaldybės Dominyko Bukonto premija. Kun.S.Krumpliausko veikla įvertinta ir ankstesnėje darbovietėje - anykšteinai jam suteikė miesto Garbės piliečio vardą.

Tomisui Tomilinui, Seimo nariui, už nusipėjamą manevrą. Po aktyvaus opo-navimo „valstiečių“ lyderiui Ramūnui Karbauskuiui T.Tomilinas buvo pašalintas iš partijos. Tačiau auka jis išbuvo kelias savaites, netrukus „valstiečiai“ skilo, o T.Tomilinas atsidūrė Sauliaus Skvernelio komandoje.

Sigitui Obelevičiui, Anykščių rajono merui, gamtininkui, už knygą. Jo knyga „Imunitetą stiprinantys augalai“ išleista 10 tūkst. egzempliorių tiražu. Tokiais tiražais knygas leidžia tik keletas Lietuvos autorių. S.Obelevičius yra išleidęs daugiau nei 10 knygų.

Dariusui Mažintui, pianistui, buvusiam Kultūros viceministru, už dovaną. Pianisto vadovaujama visuomeninė organizacija Troškūnų bažnyčiai padovanojo fortepijoną ir Troškūnuose surengė savaitės muzikinę stovyklą, kurioje dirbo būrys Lietuvos rimtosios muzikos žvaigždžių.

Daugiausia uždirba Utenos valdininkai

Valstybinių įstaigų darbuotojų atlyginimus skelbti yra privaloma, tačiau į šią prievolę daugelis įstaigų vadovų žiūri atsainiai arba atvirkščiai - algas internete paskelbia taip gudriai, kad jas sunku rasti.

Analizuojant, kiek uždirba Utenos apskrities savivaldybių valdininkai, taip ir nepavyko rasti Visagino valdininkų algų, o Ignalinos rajono savivaldybės darbuotojų algos skelbiamos nenurodant, kiek uždirba rajono ir savivaldybės administracijos vadovai. Molėtų valdininkų algų grafa paskutinį kartą atnaujinta 2020-iesiems pasibaigus.

Visgi ir iš aptakios informacijos darytina išvada, kad daugiausia uždirba Utenos valdininkai. Šio rajono seniūnams šių metų II ketvirtį mokėta vidutinė 2167 eurų alga, skyrių vedėjai vidutiniškai uždirbo 2849 eurus, vyriausieji specialistai - 1565. Mažiausiai uždirbo ignaliniečiai - seniūnai gavo vidutiniškai po 1771 eurą, skyrių vedėjai - po 2031 eurą, vyriausieji specialistai - po 1382 eurus.

Anykščių rajono mero Sigučio Oelevičiaus algos vidurkis buvo 4372 eurai, Zarasų rajono mero Nikolaus Gusevo - 4177 eurai. Utenos rajono mero Alvydo Katino - 4061 euras, Molėtų rajono mero Sauliaus Jauneikos - 3642 eurai. Visos algos nurodytos gaunamomis sumomis „ant popieriaus“.

Festivalį įkvėpė kunigaikščių timpanas

Rugpjūtį pirmą kartą surengtas Utenos regiono perkusijos ir džiaz festivalis.

Festivalio siela, įkvėpėjas ir krikstatėvis – vienas ryškiausių ir savičiausių Lietuvos džiaz ir improvizacinės muzikos perkusininkų bei būgnininkų Arkadijus Gotesmanas.

Atsigręžti į Uteną, pasak A. Gotesmano, pastūmėjo susidomėjimas Molėtų krašto muziejuje saugomu istoriniu kunigaikščių Giedraičių timpanu, saugumu Molėtų muziejaus padalinyje – Videniškių vienuolyne. Tai bene vienas rečiausių ir archajiškiausių muzikos instrumentų. Noras pademonstruoti šio instrumento galimybes ir skambesio grožį platesniam klausytojų ratui pagimdė idėją surengti perkusijos ir džiaz festivalį.

Festivalis vyko Utenoje bei Molėtuose. Žiūrovams grojo Petras Vyšniauskas, Vytautas Labutis, Eugenijus Kanevičius, A. Gotesmanas.

Stelmužės ažuolui pandemija naudinga

Seniausias Lietuvos medis Stelmužės (Zarasų raj.) ažuolas pavasarį „pametė“ dar vieną storą šaką.

Pasak Imbrado seniūno Vygrado Žukausko, per medines atramas, kurios paremia išlikusias ažuolo šakas, jau sunkiai matosi pats medis.

O žmonių, norinčių pamatyti šį gamtos stebuklą, skaičius per pandemiją išaugo. Stelmužės ažuolo apimtis 1,3 m aukštyje – daugiau kaip 9,5 metro, ties šaknimis – 13 metrų, aukštis 19 metrų. Ažuolui apimti reikia 8-9 vyrų. Spėjama, kad jo amžius gali siekti net 2000 metų.

Prie ažuolo įrengta medžio kamieno formos metalo konstrukcijomis aptverta aikštelė, kurioje esant galima tarsi iš kamieno vidaus perspektyvos suvokti, kokia yra šio medžio forma ir dydis.

Avaringumo reitinge – naujos tendencijos

Šiemet eismo įvykių kur kas dažniau nei didmiesčiuose fiksuota šalies kurortuose bei turistų pamėgtuose regionuose, rodo draudikų atlikta avaringumo analizė.

Eismo įvykių dažnis, apskaičiuotas pagal 100 tūkst. gyventojų tenkantį eismo įvykių kiekį, parodė, kad per 2021 m. septynis mėnesius, palyginti su tuo pačiu laikotarpiu pernai, Ignalinos savivaldybėje eismo įvykių užfiksuota 5 kartus daugiau, Anykščių rajone – daugiau maždaug 3 kartus, Molėtų ir Zarasų rajone – vidutiniškai po 2 kartus daugiau.

Daugėja neblaivių vairuotojų

Utenos apskrities vyriausiasis policijos komisariatas skelbia, kad auga neblaivių vairuotojų skaičius.

Per pirmąjį šių metų pusmetį nustatyti net 124 atvejai, kai transporto priemonę vairavo neblaivūs asmenys, o iš jų net 49 vairuotojams buvos skirtas laikinas sulaikymas.

Padaugėjo vairuotojų, kuriems nustatomas sunkus (nuo 2,51 promilų ir daugiau) neblaivumo laipsnis.

Utenos apskrities vyriausiojo policijos komisariato Kelių policijos skyrius pastebi tendenciją, kad pastaruoju metu neblaivios moterys vairuotojos stebina ir pranoksta vyrus. Vairuotojoms dažnai nustatomas vidutinis ir net sunkus neblaivumo laipsnis.

Ir niekas nesiveža? Keista...

Justas Rasikas, Ignalinos rajono meras, apie pabėgėlius:

Ignalinos raj. savivaldybės nuotr.

„Tiems, kurie aiškina, kad mes nesudarome tinkamų sąlygų pabėgėliams, sakau - vežkitės jūs, geriau pasirūpinkit.“

Bijo – vadinasi, gerbia?

Tomas Baranauskas, istorikas, mokslų daktaras, apie rugsėjo 10-osios mitingą Vilniuje:

„Tvoros prie Seimo ir Vyriausybės taip pat rezultatas. Tai rodo, kad jie bijo.“

Būtų dugnas...

Alvydas Katinas, Utenos rajono meras, apie Utenos marių uztvankos pralaidos rekonstrukciją:

„Tokio projekto Lietuvoje dar nėra buvę, tad nėra tokio išminčiaus, kuris žinotų, kas būtų, jeigu išleistume visą vandenį.“

„Mačernis kelis kartus siūlėsi aplankyti Bronę...“ (Vytauto Mačernio 100-mečiui)

Karštą liepos priešpietę mes trise dairomės po Anykščių rajono Juodžių kaimo laukus. Jau geltonuoja ražienos, tulumoje vienišuoja vėjų ir perkūnų nušlamintas klevas, už ražių - spalvomis pasipuošusi pieva, kuri nusileidžia iki Susienos upelio. Pasiryžtame ir mes nubristi iki jo, bet krūmynai ir didžiulės žolės mums pasipriešina - tenka apsigręžti.

... Aldona Ruseckaitė ➤

Viskas tikra, nes šiame kaime gimęs Jonas Vildžiūnas (1), kažkada atvažiavęs į tuščius tėviškės laukus, panašų reginį matė: „Tai mano Juodžiai, o, tiesą sakant, kur buvęs kaimas, paties kaimo jau seniai nebėr... Nuo Dilio kalno atsivėrė kviečių laukas - lygus, žalias kaip nudažytas. Virš lauko mėlynas dangus, negailestingai plieskia pačiame zenite pakilęs liepos saulės rutulys. (...) Bet viskas atgyja, viską pamačiau taip, kaip regėjęs prieš daugelį metų: išlikusius namus tame banguojančiame kviečių lauke, ir visą kaimą... Pakalnėje plytėjo pažliugusi, kimsota pieva su plyno vandens akivarais.“ (2)

Nebėra nė vienos kaimo sodybos, o, rodos, jų buvo dvylika. Mirė, išsikraustė, nukėlė. Tačiau prie vieškelio, kertančio šį nebesantį kaimą, stovi šiek tiek pakrypus metalinis kryžius, įstatytas į Juodžių kaimo laukų akmenį, kuriame iškalto datos - „1910–1990“. Kaimas gyvenęs maždaug tiek, kiek būna skirta žmogui.

Tai kas mes, tie trys, esame ir ką čia veikiamo? Svarbiausia šioje mūsų ekspedicijoje yra anykštėnė ponia Rūta Vildžiūtė - šis kaimas jos gimtinė, dabar ji įsipareigojusi prižiūrėti kryžių, pasodinti ir laistyti prie jo gėles, šią pareigą šventai vykdo. Kitas asmuo - A. Baranausko ir A. Vienuolio-Žukausko memorialinio muziejaus direktorius Antanas Verbickas. Jis užsiėmęs - braido po aukštas pievas, skina į glėbį nematytus žolynus kitos dienos vakarui, kai prie A. Baranausko klėtėlės minėsime jauniausio literatūros klasiko Vytauto Mačernio šimtąsias gimimo metines ir prisiminsime jo meilę, jo sužadėtinę Bronę Vildžiūnaitę, kilusią iš šio Juodžių kaimo. Tada tie žolynai ir bus pamerkti.

Rūta Vildžiūtė mums rodo: ten gyveno tas, o ten anas kaimynas, o štai ten Vildžiūnų gyventa... Atsisukusi į kitą kelio pusę, moteris pasakoja, kad antai ten irgi buvusi Vildžių (šiame kaime dažna pavardė - A. R.) sodyba - joje gyveno Bronės motinos Pranciškos Vildžiūnienės sesuo, dukterėčia pas tetą buvo dažna viešnia, nes ypatingai draugavo su savo pussesere Emilija Vildžiūte. Jonas ir Pranciška Vildžiūnai iš Juodžių kaimo, ieškodami geresnio gyvenimo, 1926 m. išsikraustė į Kauną. Jau buvo gimusi 1920 m. dukra Bronė ir 1923 m. sūnus Jonas. 1932 m. Kaune pasaulį išvydo dar viena dukra Gražina. Matyt, gimtinę kartais aplankydavo ir Jonas, ir Bronė, kadangi į akiratį yra pakliuvusios kelios nuotraukos, kuriose moteris nusifotografavusi Juodžių laukų fone tikriausiai su seserimi Gražina...

Tokia tebus įžanga. Prie šių vardų ir šio kaimo dar grįšime.

Tą liepos 23-iosios popietę, po vaikštynių ražienomis ir pievomis, nusprendžiau išsiaiškinti pagrindinį dalyką. O kaipgi laikosi šio

A. Ruseckaitės asmeninio archyvo nuotr.

➤ Vytautas ir Bronė, išlikę greta tik vienos grupinės studentų nuotraukos fragmente.

mano rašinio herojė Bronė Vildžiūnaitė? Susiskambinau su fotografu Ričardu Šakniu, gyvenančiu Kaune. Jo gimtinė - taip pat Juodžių kaimas, pasaulį jis čia išvydo 1942 metais. Žinojau, kad jis yra minimų Vildžiūnų giminaitis. Tad Ričardas papasakojo, jog Bronelė, nuo 2020 metų gruodžio 1 d. įkopusi į antrąjį šimtmetį, tebegyvena savo bute Vilniuje, žinoma, globojama socialinių darbuotojų, puikiai dar susigauja visose situacijose, žino, jog Lietuva švenčia jos sužadėtinio Vytauto šimtmetį...

Tačiau reikia grįžti į pradžią. Šiame straipsnyje netikslinga kalbėti apie poeto Vytauto Mačernio kūrybą, jos vertę, analizuoti ciklus ir atskirus eilėraščius, kadangi tokio pobūdžio profesionalių tekstų išties yra jau gana daug. Labiau traukia rašyti apie jį, kaip įsimylėjusį jaunuolį, ir apie jo mylimąją Bronę Vildžiūnaitę, viską pasukant Anykščių kryptimi, nors, deja, Vytautas į Anykščius pas Bronę atvažiavęs

nebuvo...

Poetas Vytautas Mačernis gimė 1921 metų birželio 5-ą dieną Žemaitijoje, Šarnelės kaime - septyni kilometrai iki Žemaičių Kalvarijos. Šis miestelis V. Mačerniui buvo labai svarbus: jame gyveno artimi bičiuliai, čion buvo atvažiavusi ir Bronė Vildžiūnaitė. Jaunuolis baigė Telšių gimnaziją ir 1939 m. išvažiavo į Kauną, į Vytauto Didžiojo universitetą, studijuoti anglų kalbos. Bronė jau seniai gyveno su tėvais Laikinojoje sostinėje, irgi baigė gimnaziją ir tą patį rudenį įstojo į universitetą studijuoti teisės.

Paradoksalu, iš kokių skirtingų socialinių sluoksnių buvo šiedu jauni žmonės: Vytautas kilęs iš bajorų: didžiulis ūkis, daugybė

žemės, miškų, tarnų, o Bronė – iš labai kuklių tarnautojų: tėvas – universiteto bibliotekos sargas, motina vertėsi lyg ir važinėdama Rygon, atsiveždama perpardavimui prekių. Šeima kairiųjų pažiūrų, socialinė lygybė jiems buvo svarbi. Bronė turėjo ypač revoliucinių pažiūrų pusbrolių Joną Vildžiūną.

Tačiau, užbėgdama į priekį, noriu pasakyti, jog viskas susiklostė priešingai. Kai 1940 metais universitetą perkėlė į Vilnių, Bronė studijavo ir dirbo įmonėje buhalterė. Kartais savaitgaliais nueidavo padirbėti ir į studentų valgyklą, tad pinigų užsidirbti pavykdavo. O bajoras Vytautas beveik negaudavo paramos iš namų, nes tėvas Vladislovas Mačernis žuvo 1938 metais, motina našlė Elzbieta turėjo išlaikyti dar penkis jaunesnius vaikus. O jų didžiulis ūkis buvo apleistas. Taip ir susiklostė, jog Bronė materialiai labai daug padėdavo ir Vytautui, ir savo broliui Jonui, kuris kartu su ja gyveno ir taip pat studijavo universitete. Mergina pirkto maistą, gamino abiem vaikams valgyti, Vytautui ir knygų, kurių šis labiau už viską norėjo, iš antikvariato leisdavo įsigyti, ir kokį drabužį ar batus nupirkdavo. V. Mačernis yra draugams skaudžiai prisipažinęs, kad įėjus vieną žiemą Bronė nebūtų padėjusi, jis būtų badu nustipęs... Štai čia vėl turime grįžti į Juodžių kaimą, kuriame gyveno Bronės teta Vildžiūvienė, motinos sesuo. Kaip jau minėta, Bronė artimam draugavosi su pussesere Emilija Vildžiūte, kuri buvo dvejais metais už Bronę vyresnė, gyveno per karą pas tėvus Juodžiuose. 1977 metais yra užrašytas šios moters pasakojimas. Iš jo paaiškėja nemažai įdomių detalių, tačiau šiuo atveju kalbame apie materialinę paramą. Tad pusseserė Emilija prisimena: „Mieste nieko neturėjo, o mes gyvenom ūky. Tai aš kiekvieną savaitę siųsdavau siuntinius. Ir, žinoma, kad ir Vytautui, tam Mačerniui, visą laiką įdėdavau. Jam niekas iš namų neatsiųsdavo, nieko ničnieko, jam laimė būdavo, kad aš nusiunčiu. Ir lašinių dėdavau, ir visokių miltų dėdavau, ir žirnių... Vienu žodžiu, visa, kas reikalinga buvo maistui. Būdavo, nuvežu su arkliu, jie man tuščias dėžes atsiunčia, aš vėl pridėdu ir vėl siunčiu. Tai Vytautas sakė: „Nu jau Emilija tai niekad nepabaigiamą“, – ir dar laiško gale pridūrė: „Kryžių šventoji ir Emilija lieka ta pati.“ (3) Juodžių kaimo lašiniai gelbėjo alkaną poetą... Vytautas su Emilija susipažino 1942-aisiais, kai ši vasarą atvažiavo pas Bronę į Vilnių, į sostinę, pirmą kartą. Tada Vytautas pasisiūlė jai aprodyti miesto įdomias vietas, kadangi jis

► *Vokas, užrašytas Vytauto Mačernio ranka, liudijantis Bronės Vildžiūnaitės gyvenimą Lagedžiuose.*

dirbo Dailės muziejuje gidu. Emilija gal buvo truputėlį Vytautą įsimylėjusi, ją iš karto sužavėjo vaikinio akys: „Mačerniui kalbant, aš visą laiką žiūrėjau į jį – koks nuostabus žmogus, kokios nuostabios akys, tokių akių labai retai yra.“ (4). Jiedu ir susirašinėjo, Emilija gaudavo iš Mačernio laiškų į Juodžių kaimą, tačiau, karui besibaigiant, per sumaištis visa epistolika dingo. Vytautas su Emilija susibičiuliavo. Laiškuose Bronei jis perduodavo merginai linkėjimus. Tų metų gruodžio mėnesį E. Vildžiūtė gulėjo Vilniuje ligoninėje, V. Mačernis ją dažnai lankė, rūpinosi, kad pasveiktų, prisipažindavo, jog iš Bronės giminių „aš jam brangiausia buvau, jį užvis labiausiai mylėjau...“ (5). Po ligoninės mergina dar negalėjo išvažiuoti namo, nebuvo stipri, glaudėsi pas Bronę, o ši išeidavo į paskaitas, į darbą, tad Vytautas kiek galėdamas stengdavosi jai sudaryti draugiją. Jis ateidavo ir mokydavosi graikų kalbos: vaikščiodavo po kambarį, murmėdavo žodžius ir Emilijai išversdavo jų reikšmę, sakydavo: „gal tau ne taip liūdna, kai aš čia murmu...“ (6).

V. Mačernis su Brone Vildžiūnaite artimiau susidraugavo, kai jau abiejų specialybės buvo perkeltos į Vilnių – maždaug 1940-ųjų metų pabaigoje. Bronė, kaip ir jos pusseserė Emilija, pirmiausiai pastebėjo gilią persmelkiančias Vytauto akis. Vėliau laiške poetas pajukavo, kad jis merginos ilgai nepastebėjo, bet kai jau įsimylėjo, tai suprato, kad jiedu vienas kitam skirti taip, kaip kiekvienam žmogui yra skirta mirtis... Su Brone norėjo kartu leisti laiką, kai išsiskirdavo, jos be galo ilgėdavosi, kartais

net pats ant savęs pykdavo, jog per daug ją myli. Merginai patikėjo visas paslaptis. Pusseserė Emilija prisiminimuose tarsi apibendrina: „Ir toks jau Vytautas vienas buvo. Jam kažkas tai iš namų buvo. Mama jo nelabai kažkaip mylėjo. Kad jam nė laiškų rašydavo, nieko iš namų. Vienas prieglobstis buvo Bronė. Vienintelis pasikalbėjimas buvo, aptarimas buvo – viskas su Brone. Ateidavo vakare ir jie abudu viską aptardavo...“ (7)

„Septintojoje“ vizijoje, kurią parašė 1942 m. Vilniuje, V. Mačernis Bronei prisipažino, jog šviesiaplaukė mergaitė esanti ji: „Iš kiemo sužaliavusia veja išėję pasivaikščioti aukštos / šviesiaplaukės jų mergaitės / Staiga pajuto lengvą vėją supantis palaido rūbo vilnyse, / O vakaras vėsiomis bernioko pirštais lietė jų lengvai tepridengtus pečius / Ir kėlė svaigulį virpesį slapčia.“ (8)

Ėjo įtemptas karo metų laikas, jauniems vyrams buvo pavojinga viešai bastytis, kadangi vokiečiai gaudė į darbus Vokietijon, reikėjo būti labai atsargiems. Ypač neramu pasidarė, kai 1943 m. kovo mėnesį vokiečiai uždarė Vilniaus universitetą ir studijos nutrūko. Tuomet reikėjo turėti kokį nors dokumentą: darbo pažymėjimą ar atleidimą dėl sveikatos, antraip iš karto įkliūsi.

Po universiteto uždarymo Vytautas Mačernis neturėjo kitos išeities: jis išvažiavo į Šarnelę, laiką leido tėviškoje ir labai ilgėjosi Bronės, nuolat rašė, kad spjausis į visus pavojus ir atvažiuos pas ją į Vilnių, nes mergina vis dar dirbo

»»»

► *Seserys Gražina ir Bronė Vildžiūnaitės ištustėjusiam Juodžių kaime 1983 m.*

► Brolis ir abi jo seserys: Jonas, Gražina ir Bronė Vildžiūnai 1999 metais.

7 dienos. Bet iki to dar bus daug laiškų ir begalinio ilgesio. Po neįvykusios santuokos jie visi išsiskirsto. Kitą dieną labai nuliūdęs V. Mačernis lydi geležinkelio stotyje Bronę, Emiliją, jau atsigavusią motiną Prancišką. Brolis Jonas Vildžiūnas anksčiau išvažiavęs į Anykščius ir kaimo mokykloje gavęs mokytojo darbą. Moterys irgi išvažiuoja į Anykščius – ten giminės, savas kraštas, kur gali būti saugiau? Po kelių dienų į savo tėviškę grįžta Vytautas, namiškieiai mato – be žmonos, niekas nieko neklausia. Be to, motina Mačernienė marčios Bronės irgi nelabai troško – neturtinga, sūnus galėtų geresnę gauti. Taigi abi motinos tuo klausimu „sutarė“...

Tikriausiai pirmas eilėraštis, kurį Vytautas parašė po neįvykusios santuokos, buvo „Mano gyvenimas“ (Šarnelė, 1943.VIII.26):

/.../

*Nežinau, ar tu paskui atsekt galėsi
Gyvąjį Gyvenimą iš sąskambių trumpų,
Ar pajusi meilę jam, jau užmirštam eilių pavėsy,
Ar suprasi daliaį buvus pilną vargo ir kančių,-*

*Bet žinau, kažkas švelniai palies tau širdį,
Kai pažvelgsi praeitin giedrėjančiu žvilgsniu;
Kai saldi kaip vynas forma bus tave nugirdžius
Ir atpalaidavusi nuo išgyvenimų sunkių,*

*Tu suprasi, gyva – miršta, lieka tik daina,
Kaip nemirštantis paminklas dainiaus kapuose.(11)*

O jau 1943 m. rugpjūčio 31 d. poetas pradėjo rašyti savo didįjį ciklą – sonetus „Metai“, užtruks prie jų visus metus, bet savo planą – parašyti kiekvienam metų laikui po 24 sonetus – paliks neįvykdytą: nutrauks mirtis...

V. Mačernis iki mirties gyveno Šarnelėje, dažnai nuvažiuodavo į Žemaičių Kalvariją, į Telšius, 1944 metų kovo mėnesį – netgi į Vilnių. O B. Vildžiūnaitė įsikuria Anykščiuose, į kuriuos lekia ir lekia Vytauto laiškai. Kažin ar kokia archyvinė namų ūkio knyga parodytų, kur gyveno Bronė, bet išdavė vienas geltonas vokas, likęs tuščias, matyt, laiškai nuo jo atsiskyrė. Tas vokas gal ir liko todėl, kad atsektume V. Mačernio laiškų kryptį... Reikia papasakoti trumpą istoriją. Kai Bronei Vildžiūnaitėi jau buvo 95-eri metai, ji galop apsisprendė į Maironio lietuvių literatūros muziejų atiduoti per trisdešimt V. Mačernio meilės laiškų, rašytų 1941–1944 metais, ir tą leidimą tuoktis. Vargu, ar man būtų pavykę visą gyvenimą saugotus mylimojo laiškus iš Bronelės išprašyti, nors ir labai draugiškai šnekučiuodavomės telefonu. Į savo butą moteris neįsileisdavo jokių svetimų žmonių, bet abi seserys Vildžiūnaitės – Bronė ir Gražina, senatvėje kartu gyvenusios Vilniuje, – turėjo bendrą artimą draugę poniją Ireną, su kuria ir aš bendravau, susiskambindavau.

Nė vienas iš trijų Vildžiūnų nesulaukė palikuonių, Gražinos ir Jono santuokos buvo trumpa, Bronė visai neištekėjo. Gražina susirgo ir 2016 m. iškeliavo iš šio pasaulio, Bronė

buhaltere ir jai buvo ramiau. Bronė Vytautą ir gražiuoju, ir beveik piktuoju atkalbinėjo nevažiuoti, nerizikuoti, nes jį gali vokiečiai pačiupti. O gal ji turėjo vilties gauti atleidimo pažymėjimą, kokį gavo savo broliui Jonui. Štai ką jis prisimena: „Kartais juokingi buvo tie vokiečių okupacijos metai. Švilpavau sau gimtuosiuose laukuose, ir ne aš vienas – ir daugiau buvo dykaduonių, subėgusių iš gimnazijų ir universitetų. Nebijojau nei represijų, nei gaudynių: mat sesuo buvo gavusi iš kompozitoriaus Stasio Šimkaus sūnaus tuščią atleidimo nuo kariuomenės blanką. Ji norėjo gauti dar tokį blanką jaunam poetui Vytautui Mačerniui, bet Šimkus pagrasiu – tada atimsiąs ir man duotąjį...“ (9)

Algis Šimkus buvo baigęs Vilniaus universitetą ir įgijęs teisininko diplomą, pagal panašias studijas jiedu su Brone tikriausiai buvo pažįstami. Tad šiuo atveju įveikė giminystės kraujas, o ne meilė. Mergina pasirinko padėti broliui, o Vytautui irgi žiauriai reikėjo tokio atleidimo. Galbūt dėl to Bronė ir stabdydavo jį, būdavo atšiauroka, kad tik jis nevažinėtų, kelionėse neįkliūtų. V. Mačernis keliaudavo su visokiais padirbtais dokumentais, tačiau jo meilė Bronei pranoko visas baimes. 1943 m. vasarą jis vis tiek atvažiavo į Vilnių, B. Vildžiūnaitė dėl to šiek tiek pyko, o Vytautas ieškojo išeities. Kadangi buvo dirbęs Dailės muziejuje gidu, tad, aplankęs kolegas, išgirdo, jog galima važiuoti į Kulautuvą, į gidų kursus, kurie ruošiami vokiečių kalba. Šią kalbą poetas mokėjo, barjerų nebuvo, nelabai trokšdamas, bet išvyko, nes buvo žadamas darbo pažymėjimas. Kursus baigė, deja, jokių pažymėjimų niekas neišdavė. Vėl liko „ant ledo“. Galop tų pačių metų vasarą Vytautas ir Bronė nusprendžia susituokti. Juk ir Bronei jau laikas išvažiuoti iš Vilniaus, jau karo įvykiai verčiasi sovietų naudai, visiems tenka kažkur slėptis, nesimaišyti po akių. Santuokai iš miesto valdžios burmistro

reikia gauti leidimą, juo rūpinasi nuotaka, nes ji gyvena Vilniuje. Leidimas yra, sutuoktinių laikas – 1943 m. rugpjūčio 12 diena 10 valanda. Vytautas atvažiuoja iš Šarnelės su šviesiu kostiumu, atsiveža baltus marškinius, kaklaraištį. Ir su didele meile, ir su gražia viltimi. Štai jiedu susituoks ir išvažiuos į Šarnelę jau kartu, jis savo namiškiams pasakęs, jog iškeliauja tuoktis. O kur paskui gyvens – dar nuspręs.

Tuo laiku pas Bronę vieši iš Kauno atvykusi mama Pranciška Vildžiūnienė ir vis dar tebesigydomanti pusseserė Emilija Vildžiūtė.

„Aš jau, nors ir koją skaudėjo, pasirėdžiau. Ir važiuosim jau. Motina išvirto, rėkia valerijonų, miršta. Jeigu Bronė ištėkės – mirs. Bronytė pradėjo raudoti. Sako – kaip aš dabar tekėsiu. Mama didžiausią aliarmą kelia... Vytautas verkia atsiklaupęs – „Viešpatie, Broneliuk, mes daugiau nebesusitiksime gyvenime... Mano širdis jaučia, aš kūnu jaučiu, aš jaučiau, kad mes neapsivesim...“ (10)

Visi verkia: ir liudininke turėjusi būti Emilija, ir Vytautas, ir Bronė, kuri kartoją, kad negali prieštarauti motinos valiai. Susijaudinusi motina išvežama į ligoninę – sako, P. Vildžiūnienė kažkokią nervų ligą turėjusi. Toje sumaištyje Emilija bando Bronę įkalbėti, jog reikia vis tiek susituokti, motinai tuo tarpu nesakyti, su laiku ji pripras, susitaisyks. Vėliau jiedu su Vytautu įgyvendins savo svajonę – bažnytinį santuokos sakramentą gaus Aušros Vartuose. Bet dukra išsigandusi, jog motina „pažadėjo“ mirti, purto galvą, nesiryzta, negali apgauti. Tačiau po mylimojo mirties Vytauto ir Bronės bendram draugui Juozui Jurkui laiške mergina skaudžiai prisipažino – ir kam gi reikėjo klausyti motinos? Jautė pavėluotą didelę nuoskaudą ir savo kaltę. Viskas. Taškas padėtas. Iš tikrųjų Bronė ir Vytautas daugiau niekada nesusitiks, o ir to laiko nebus skirta daug – tik iki 1944 m. spalio

liko be galo nuliūdusi, viena, o ponia Irena kasdien ją lankė ir vis kalbino, ragino atiduoti muziejui V. Mačernio laiškus. Pavyko. Pati ponia Irena juos rankinėje ir atvežė į muziejų. O tarp laiškų – tuščias geltonas vokas, ant jo užrašyta: „M. M. Bronei Vildžiūnaitėi Anykščiai Lagedžių kaimas.“ Atgalinio adreso nėra. Šis vokas galėjo ir nepasiekti muziejinių, nes B. Vildžiūnaitė jį buvo atidėjusi išmesti, sakydama, jog neverta duoti tuščio voko. Bet ponia Irena vis tiek jį kyštelėjo į segtuvėlį prie laiškų. Deja, daugiau neišlikęs nė vienas vokas.

Pirmiausia tos raidės M. M. – mano mylimajai, mano meilei, mylimai merginai? Kas besužinos... Apiblukęs vokiškas pašto antspaudas rodo kažkurių metų kažkurio mėnesio 12 dieną – žinoma, laikas gali būti platus – nuo 1943 metų rugsėjo iki 1944 metų vasaros. Laiškas turėjo pereiti daug rankų, kol pasiekė adresatą, jis galėjo juk pakliūti ir į Pranciškos Vildžiūnienės rankas, o ji apie tokį žentą nė pagalvoti nenori – net mirti pasiryžusi. O Vytautas vis tiek rašo M. M. ir nieko nepaiso! Beje, viename laiške prieš pat neįvykusias vestuves, rašydamas Bronei laišką iš Kulautuvos, Vytautas prisipažįsta: „Perduok Jonams, Emilei ir Gražinai, be to, mamai – svarbiausia jai – linkėjimus. O vis dėlto, Tavo mamos aš irgi pasiilgau...“ (1943. VII.18). (12) Vadinas, bendravimas su P. Vildžiūniene buvęs draugiškas, tik kai į žentus – tada moterį apima siaubas...

Buvęs Lagedžių kaimas – prie pat Anykščių geležinkelio stoties. Išlikęs beveik nepakitęs visas stoties kompleksas: dviaukštis stoties pastatas su autentiškais fasadais ir puošnia drožyba, vandens bokštas, prekių sandėliai, erdvi akmenimis grįsta prekių aikštė. Dabar čia karaliauja muziejiniai, įkurtas Siauruko muziejus, vasaros dieną gausu turistų.

Anykščių krašto tyrinėtojas istorikas Antanas Verbickas man rodo tą vietą, kur galėjęs stovėti namas, kuriame gyvenusį Bronė. Dabar jau to namelio nebėra. Einant į darbą – į Balio Karazijos vyno fabriką (dabar „Anykščių vyno“ gamykla išlikusi ten pat – Stepono Dariaus ir Stasio Girėno gatvėje), kur, grįžusi iš Vilniaus į Anykščius, B. Vildžiūnaitė dirbo buhalterė, – tekdavo praeiti takeliu pro pat stoties pastatą, o tada bėgių pakraščiu keliauti tolyn, pasiekti tiltą per Šventąją.

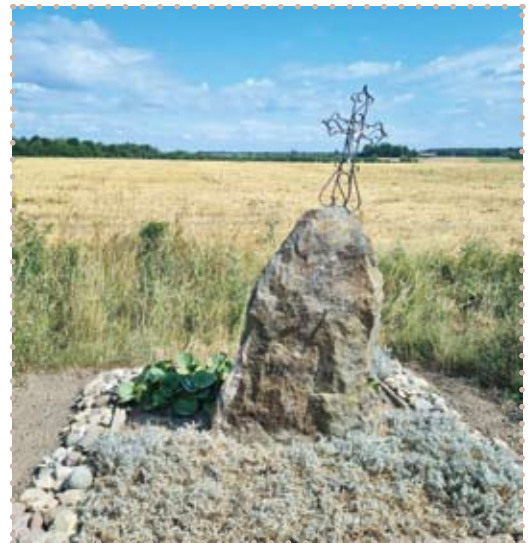
Kol dairinėjamės, Antanas pamato būrį turistų, atkeliavusių į muziejų, mane paskubomis palieka ir jau kiek nutolęs ramiai sako – tai pasivaikščiokite tais Bronės keliais... Aš pasiekiu „Siauruko“ geležinkelio plieninį kniedytą 96 metrų ilgio tiltą, žvelgiu į Šventąją, jį čia tokia plati ir taip žemai. Spinduliuoja saulė, ramiai raibuliuoja bangelės, žydi vandens augalai, turškiasi antys, ant apatinės tilto dalies sėdi

keli žvejai, laukia laimikio. Tiesiog rami, maloni taikos laiko diena. O tada buvo karas... Pereinu per tiltą, bet džiaugsmo nejaučiu, kažkokia keista baimė. Pagalvojau – o jeigu dar lėktų pro šalį traukinys, takai šonuose siauri, viskas tirtėtų, drebėtų – turbūt sustingčiau iš baimės. Nusileidžiu į kitą upės pusę, ten platus asfaltuoti dviratininkų takai, tačiau iš šonų visokie krūmynai ir šabakštynai. Svarstau – gal anais laikais, kai Bronelė čia ėjo į darbą, buvo lygios pievos, ganėsi karvės ir avys, nebuvo pavojų ir baimių? Bet ne! Laikas buvo pavojingas ir baisus. O gal ji šiltuoju metų laiku į darbą važiuo dviračiu per kitą Anykščių pusę, o gal dar kaip kitaip buvo...

Antrą kartą per tiltą skuodžiu gana greitai, atlekia lyg išprotėjęs dviratininkas, vos spėju pasitraukti ir pripuolusi prie Antano Verbicko sakau – aš suprantu ir pateisinu, jeigu Bronelė „Kažkas“ po darbo tamsų rudens vakarą palydėdavo namo... Apie tą „Kažką“ dar grįšime, būtent taip kabutės ir didžiąja raide jį įvardijęs savo prisiminimuose jos brolis Jonas Vildžiūnas.

O anuo laiku iš Šarnelės į Lagedžius lekia pilni ilgesio laiškai. Beje, laiškų V. Mačernis parašo ir į Juodžių kaimą Emilijai Vildžiūtei, kuri tuoj pat atsako. Ji laukia Vytauto laiškų, pažintis su juo merginai įdomi... O štai Bronė nėra tokia pareiginga. „Bet kodėl Tu taip mažai parašai? Kodėl Tu rašai po savaitės, kai gauni iš manęs laišką? Ar Tu neturi ko pasakyti man? Tavo visi laiškai yra trumpi, kaip atsiskaitymo rašteliai. (1944. 06.11)“ (13) Net ir pusseserė Emilija pripažįsta, jog Bronė kartais užsiožiuodavo, o Vytautas visą laiką būdavo nuolaidus.

Deja, Bronei į Lagedžių kaimą išlikę tik penki mylimojo laiškai – ilgi, turiningi, bet tik tiek. Jų turėjo būti daug daugiau, matyt, kiti pasimetė. Tačiau ir tuose laiškuose Vytautas išdėsto savo nuotaikas, aprašo gyvenimą tėvų namuose, kalba apie vienatvę, apie tai, kad labai daug dirba, informuoja, ką skaito, kad tyrinėja filosofą Nyčę, nes rašo diplominį darbą „Kristus ir Nietzsche“. Įdomu tai, kad jiedu vienas kitam siuntinėja knygas: V. Mačernis Bronei siunčia L. Tolstojaus „Aną Kareniną“, pataria, į kuriuos vaizdus, į kokias siužetines linijas labiausiai atkreipti dėmesį. Jos prašo atsiųsti knygą „L'Art par l'Image“ („Menas per vaizdą“): „Man prirėkė Nietzsche'ę studijuojant apie graikų dievus paskaityti...“ (1943.08.29)“ (14) Vytautas žino, jog šitą knygą Bronė parsivežė į Anykščius. Iš laiškų atsiveria labai svarbi informacija apie jaunojo poeto kūrybą: jis rašo „Metų“ sonetų ciklą, kai kuriuos eilėraščių įrašo į laiškus ir siunčia mylimajai. „Aš rašysiu ką nors ir siųsiu Tau. Tu pagelbėk man. Tos eilutės, kurios rėš ausį skaitant, išrašyk ir pasiųsk man.“ (1943.VIII.29). (15) Pasakoja ir apie kitus kūrybos grandiozinius

➤ Juodžių kaimo kryžius 2021-ųjų vasarą.

planus. Ir įvairiausių meilės prisipažinimų, priekaištų, ilgesio į Anykščius skrieja kiekvieniame laiške: „Be Tavęs aš nenormalus, bet... man skųstis, net kalbėti uždrausta. Kadaisė mano žodžiai buvo Tau laimė, dabar, kada jų galėtų būti tiek daug, jie pasidarė įkyrūs. Kaip viskas pasaulyje keistai sutvarkyta.“ (1943.VIII.22).

„Aš supratau, jog esu tikrai vienišas žmogus. Vien tik Tave teturiu... Aš visada trokštu su Tavimi būti laimingas, noriu pagyventi linksmai su Tavimi... Aš bijau, kad aplinkybės mus ilgam neišskirtų. Tu turi mamą, brolių, seserį, Emiliją... Aš bijau, kad laikas neatitolintų Tavęs, kad Tu nenuprastum nuo manęs... Aš žinau, Tave labai veikia svetimi. Tu labai pasiduodi svetimųjų įtakai... Broneliuk, užmiršk visus ožius ir rašyk, tuo palengvinsi man.“ (1943.VIII.29).

„Gyvenu užsidaręs, per dieną pavargstu, bet naktį blogai miegu, be Tavęs aš ligonis...“ (1943. IX. 4).

„Aš norėčiau Tau priminti, jog, Broneliuk, jei Tu man nieko širdy priešingo neturi, Tu neik į žmones. Tau kurį momentą gali atrodyti, jog ten daug ką rasi, bet iš tikrųjų pačioje pradžioje mažiau negu paskutiniaisiais momentais su manimi. O gal Tu suradai Dievas žino ką? Bet aš niekaip to negaliu įsivaizduoti. Man atrodo, ką Tu gali rasti kituose be manęs. O gal aš savo vienuomoje nebėgaliu nei Tavęs, nei Tavo galvavimo, nei Tavo gyvenimo besuprasti?“ (1944.VI.11). (16)

1944 metų birželio 11 dienos data parašyti du paskutiniai laiškai, o juk iki mirties dar keturi mėnesiai. Negi Vytautas daugiau Bronei nerašė? Tuo sunku patikėti, tikriausiai laiškai neišliko, kažkur pasimetė, o gal buvo labai skaudūs ir jų svetimųjų akys neturėjo matyti? Kas dabar besužinos... Tik Emilija Vildžiūtė savo prisiminimuose teigia, jog 1944 metų vasarą jos su Brone buvo nutarusios važiuoti pas Vytautą, jį aplankyti. Tikrai įdomu, kokių transportu jos būtų pasiekusios Žemaitiją, spėčiau, jog susitikę visi būtų Telšiuose, ten V. Mačernis turėjo labai artimų draugų, pas kuriuos galėjo ir pagyventi.

Tačiau kelionė pas V. Mačernį neįvyko, nes sunkiai susirgo

Emilijos brolis, o Bronės pusbrolis, tų metų liepos 5 dieną jis mirė, merginas sutramdė liūdesys, o vėliau jau artėjo frontas – kur pasijudinsi... Bet kodėl nebuvo leista Vytautui atvažiuoti į Anykščius? Juk jis galėjo pabūti Juodžių kaime pas Emiliją, Bronė pas pusseserę buvo dažna viešnia. Sužadėtinė mylimojo nekviėt.

Štai čia turime vėl grįžti į jos brolio Jono Vildžiūno prisiminimus ir pasiaiškinti, kas gi buvo tas „Kažkas“? Juk ir Vytauto paskutinio laiško fragmente jau yra tam tikrų atsargių užuominų, jis lyg nujautė, lyg žinojo, nes visur buvo pažįstamų, bendramokslių, parašydavo, pranešdavo. Ir vis dėlto – kodėl V. Mačerniui negalima daugiau nei per metus laiko aplankyti Bronės Anykščiuose? Mes nežinome nieko, ką Bronė rašė Vytautui, ji sako, kad visi laiškai dingo – tikriausiai... „Mačernis kelis kartus siūlėsi laiškuose aplankyti Bronę kaime, bet ši nekviėt ir, man atrodo, kad ne dėl „Kažko“, o dėl to, kad gyvenome dūminėje pirkioje plūkta asla. Merginoms ne tik suknėlės rūpi... Žiauria mirtimi numirė ir tas „Kažkas“, įsirėmus rąstui į galvą, tiesiog akyse griūvančiame name per bombardavimą Šiauliuose.“ (17).

Vargu ar brolis Jonas teisus dėl dūminės pirkios, plūktinės aslos – tikriausiai Anykščiuose būtų atsiradęs būstas ir su grindimis, ir vaikštytynės nuostabioje gamtoje, be to, V. Mačerniui tokie dalykai absoliučiai nerūpėjo – jis troško pamatyti mylimąją Bronę. Vis dėlto greičiau priežastis buvo „Kažkas“...

Šią vasarą viešėdama Anykščiuose, ėmiau visų klausinėti, kuriuose gamtos kampeliuose ar salėse karo metais vyko jaunimo gegužinės, šokiai? Bet tos kartos žmonių, kurie dalyvavo tokiuose pasilinksminimuose, jau beveik nebėra, o visi kiti gali paspėlioti – juk mieste ir jo apylinkėse tiek gražių vietų vasarą, o žiemą galima užsukti į Šaulių namų salę, kuri jauki, erdvi, nes šie namai nauji, statyti 1936 m. Tad laikas įvardyti ir „Kažką“, apie kurį jau sklido gandai, jog Bronę palydi iš šokių, jog abu matė vaikštant mieste...

Tai Juozas Karosas (1913–1944) – Lietuvos karo lakūnas, aviacijos leitenantas, pedagogas. Gimęs netoli Anykščių, Elmiškio kaime. Ar galėjo jį Bronė pažinti anksčiau – galbūt, juk abu iš to paties krašto, nors universitete kartu nestudijavo: B. Vildžiūnaitė mokėsi Vilniuje, o J. Karosas – nuo 1942 metų atkurtame Vytauto Didžiojo universitete Kaune, kurį taip pat 1943 m. kovo mėnesį vokiečiai uždarė, ir vaikas grįžo į gimtinę, pradėjo Anykščiuose mokytojauti, buvo klasės auklėtojas, vokiečių kalbos mokytojas. Gražus, aukštas, šviesiaplaukis, gilių akių... Pusseserė Emilija negalėjo nežinoti šitos istorijos, bet ji buvo visa savo esybe už V. Mačernį, tad prisiminimuose apie J. Karosą

nėra nė žodelio, tačiau Bronės brolis Jonas šią istoriją gerai matė ir ją bent šiek tiek įvardijo – „Kažkas“...

Anykščiuose išlikę restauruoti mokyklų pastatai, kuriuose Juozas Karosas mokytojavo. Jeigu ši draugystė buvo labiau išplėtotą, Pranciškai Vildžiūnienei vaikas turėjo daug labiau patikti nei studentas V. Mačernis. Juozas jau gerokai vyresnis, su profesija, rimtas ir solidus, su įdomia, turininga biografija – baigęs karo aviacijos mokyklą, lakūnas, buvęs vokiečių nelaisvėje. Plačiausiai apie šį mokytoją yra parašęs jo mokinys, vėliau profesorius anykštėnas Antanas Tyla, kuris prisipažino, jog Juozas Karosas visam gyvenimui įsirėžė į atmintį, paliko pėdsaką mokyklos ir miesto istorijoje.

Tačiau meilės ir draugystės santykiais tarp Bronės ir Juozo spekuliuoti negalime, informacijos nedaug, nors Alberto Dilio prisiminimuose fiksuojama: „Mįslė man atrodo vienas faktas, kuris tokio didelio poeto biografijai turėtų turėti didelės reikšmės.

1944-ųjų metų vasarą praleidau Anykščiuose, savo gimtinėje. Buvo Joninės. Viename kaime susirinko į gegužinę jaunimas. Ten aš sutikau Bronę Vildžiūnaitę su buvusiu studentu, tuo metu mokytojaujančiu Anykščiuose Juozu Karosu. Man atrodė, kad tarp jų buvo šis tas daugiau negu paprasti draugiški santykiai. Aš nežinau, ar šie santykiai buvo žinomi Vytautui. Juozas Karosas tą vasarą žuvo. Tą patį rudenį, kaip žinome, žuvo ir Vytautas. Po Juozo mirties Bronė vėl save ėmė laikyti Vytauto sužadėtinė ir, kaip žinome, jai atiteko visas poeto literatūrinis palikimas. Gal šis faktas bus prisidėjęs prie tos kūrybinės ir dvasinės desperacijos, kuri jaučiama paskutiniuose poeto eilėraščiuose.“ (18) Šis V. Mačernio bendrakis gerai pažino Bronę, įvardijo ją kaip linksmo būdo, gražią šviesiaplaukę, praktišką moterį, siekusią ir V. Mačernį išmokyti gyvenime praktiškumo.

Patį Bronė tikrai nenorėjo, kad ši istorija išplistų kiek plačiau. Juk Juozas Karosas dar 1944 metų vasarą, prisitartinus sovietinei kariuomenei, traukdamasis su draugu į Vakarus, apsistojo nakvynei Šiauliuose pas pažįstamus, o naktį kilo bombardavimas, pataikė į tą namą, Juozą sunkiai sužeidė ir jis ligoninėje mirė... Tai buvo liepos 23–24 dienos. Palaidojo jį paskubomis Sukilėlių kalnelio kapinaitėse, kurios vėliau pavirto miesto parku su asfaltuotais takais – po vienu iš jų į pasiliko Juozo Karoso palaikai... Kažin kada Bronė sužinojo apie šią mirtį?

Vytautas Mačernis dar gyvas, tačiau paskendęs savo mintyse: karas keliauja į pabaigą, sovietų kariuomenė kartu su sąjungininkais stumia vokiečius atgal į jų irštą, Lietuvos žmonės, ypač inteligentai, naiviai tiki, kad sąjungininkai

➤ Juozas Karosas – nepriklausomos Lietuvos aviacijos karininkas.

dar dalsis Europą taip, jog mūsų valstybė nepateks į Sovietų nagus, ir tada rasis viltis atkurti nepriklausomą Lietuvą, kuriai vadovauti svajoja ir V. Mačernis: „Poetas nėra vien tik eilėraščių rašas peckelis, bet tikras savo tautų dvasios įkūnytojas ir jos dvasinis vadas... Ateity jai turės vadovauti dvasios aristokratai, dvasios kunigaikščiai, žmonės kunigai iš pašaukimo...“ (19) Bronė taip pat žino, jog Vytautas, baigęs universitetą, apgynęs diplominį darbą „Kristus ir Nietzsche“, su profesoriaus Vosyliaus Sezemano rekomendacijomis išvažiuos studijuoti filosofijos į Paryžių, į Sorbonos universitetą. Mergina dar neįsivaizduoja, kaip čia dabar bus: jeigu būtų tada susituokę, ji, kaip žmona, galėtų išvykti kartu, o dabar? Bet jiedu dar gali susituokti, nors motina vis tiek prieštarautų... Gal šioje vietoje vertėtų prisiminti dar vieną V. Mačerniui skaudų įvykį, nes, kai svarstau, kodėl tada į Vilnių nevažiavo Bronė, atsiveria kelios priežastys: gal negalėjo pasitraukti keletą dienų iš darbo, gal bijojo vėl išgąsdinti motiną, kad išvažiavusi gali susituokti, o gal kažkokį šešėlį metė ir „Kažkas“? 1944 m. kovo 28 d., nors jau buvo gana pavojingi karo veiksmai, profesorius Vincas Mykolaitis-Putinas kvietė savo studentišką kuriantį jaunimą ir vyresnius rašytojus į Literatūros ir dainų vakarą, kuris vyko Filharmonijoje. V. Mačernis į jį vykti labai norėjo, nes svajojo ir troško Vilniuje susitikti su Brone, ir ne tik pasimatyti, bet daug ką aptarti dėl jų ateities. Kokiais būdais jis mylimąją kvietė atvažiuoti – laiškais, telegramomis?

Tačiau, kaip jau minėta, ji neatvažiavo. V. Mačerniui nuotaika krito iki žemės, paskutiniame laiške jis Bronei rašė: „...aš buvau sumanęs Vilniuje prieš literatūros vakarą išsilaikyti porą egzaminų. Bet Tu neatvykai, ir tas mane paveikė taip dezorganizuojančiai, jog aš nutariau, kam man čia dabar

mokyti ir laikyti, kam man tie visi dalykai reikalingi. Esu vienas, vienas ir paliksiu, o man vienam kaip yra, taip tebūnie“. (1944. VI.11). (20)

Vytautas nepasipasakojo, kokią triumfą jis patyrė per tą vakarą Vilniuje. Pakviestas į sceną, jis skaitė triolėtus ir sonetus, deklamavo juos mintinai, kadangi visą savo kūrybą atmintinai mokėjo, o pabaigus skaityti klausytojai taip plojo, švilpė ir trypė, kad jis keletą kartų turėjo sugrįžti ir vėl skaityti, skaityti. Ir pats poetas, ir kiti buvo apstulbinti, jog žmonės taip priima jo poeziją. Jis laimėjo neskelbtame poetų konkurse aukščiausią vietą, buvo viešai pripažintas, tačiau V. Mačernis džiaugsmu nespindėjo – šioje salėje nebuvo jos, Bronės, ir todėl visi rodėsi svetimi ir nesvarbūs... Tačiau grįžęs į Šarnelę jis, kaip galima spręsti, rado mielą Bronės laišką, į kurį jai atsakė: „Gavęs Tavo laišką, ėmiau mokyti, t.y. ruošti egzaminams. (...) Dabar aš ėmiau su noru mokyti, tik nežinia, kas čia rudenį beišdys, ar bus laiko?“ (1944. VI.11). (21)

Pralėkė paskutinė vasara, iš kurios nelikę Vytauto laiškų, tik pluoštas liūdny eilėraščių. Mačernių sodyboje nuo karo baisumų apie porą mėnesių slaptėsi Panevėžio dramos teatro aktoriai: Vaclovas Blėdis, Donatas Banionis ir režisierius Juozas Miltinis. Tolumoje jau dundėjo frontas, sovietų kariuomenė stūmė iš Lietuvos vokiečius, draugai, kaimynai, bendradarbiai susirinkę būreliais svarstė – ką daryti? 1940–1941 metais jau pajutę siaubingą sovietų agresiją, dabar žmonės bijojo sugrįžtančių raudonųjų. Teatro aktoriai į Vakarus trauktis lyg ir neketino, tad jie išsiskirstė kas sau, beliko tik D. Banionis. V. Mačernis svarstė, dvejojo, kankinosi – priežasčių buvo daug, bet viena svarbiausių – Bronė. Jokio ryšio nebuvo. Kaip ji – ar trauksis, bet tikriausiai ne, jį šeima buvo kairiųjų pažįrų, nebūtų už ką ištremti, jį niekas nejudins. O jeigu jis pasitrauks, ar kada gyvenime jiedu besusitiks? Vis važinėdavo Vytautas į Žemaičių Kalvariją pas draugus, ypač pas Paulių Jurkų, kuris buvo tvirtai pasiryžęs trauktis į Vakarus. Ir jo žmona Monika Bernatavičiūtė, buvusi artima Vytauto ir Bronės studijų bičiulė, kvietė jį sėstis į tą vokiečių mašiną, kuria pati iškeliavo. Prieš tai ji paklausė Vytauto, ar jis pasiilgęs Bronės. O taip, labai – atsakė jaunuolis ir karštai pareiškė – kai dabar, po karo, susitiks, tai niekada neišsiskirs. Kai 1944 m. spalio 7 d. vėlyvą popietę Mačernis arkluku atlėkė į Žemaičių Kalvariją pasakyti draugams, kad nesitraukia, pasilieka gimtinėje, miestelis jau alsavo tuščias, kas traukėsi – pasitraukė su vokiečiais, o kiti užsidarinę langines slapstėsi nuo pavojaus, žvalgėsi pro plyšius. Nieko neradęs, Vytautas apgręžė arklį Šarnelės link, tačiau netoli Šv. Veronikos koplytėlės sprogo atsitiktinis sviedinys, atlėkęs

► Anykščių gimnazijos pirmaklasiai, 1944 m. gegužės 17 d. nusifotografavę prie Šventosios su savo auklėtoju, aviacijos karininku Juozu Karosu (centre). Trečias iš dešinės gale stovi būsimasis mokslininkas, istorikas Antanas Tyla.

nuo Sedos, skeveldra pataikė Vytautui į smilkinį – jaunuolis mirė. Namiškiai palaidojo paskubomis netoli sodybos, ant Žvyrnylio kalno, – laikinai. Bet nieko nebūna amžinesnio... Bronė nieko nežino. Nėra jokių ryšių, karo pabaigos chaosas didžiulis. Lapkričio mėnuo. Studentai kyla į Vilnių tęsti studijų. B. Vildžiūnaitė nuvažiuoja iš Anykščių, universiteto raštinėje parašo visus reikalingus pareiškimus ir už save, ir už Vytautą Mačernį. Gerai moka padirbti jo parašą: ne kartą visokius popierius tvarkė. Studentai susirenka į paskaitą, nors daug bendramokslių nėra, kur jie? Auditorijos duris lėtai atidaro profesorius Vincas Mykolaitis-Putinas, kiek patylėjęs praneša: karui baigiantis Žemaitijoje žuvo Vytautas Mačernis, prašyčiau pagerbti tylos minute...

Viena istorija baigiasi, prasideda jau kita. Bronė nebetęsia studijų, kiek vėliau baigia Pedagoginį institutą ir tampa istorijos mokytoja, ilgus metus darbuojasi Kauno mokyklose. Artimieji liudija – visą gyvenimą ant jos stalo žvelgė įremtas Vytautas Mačernis...

*O, mylimoji, mano slapta ilgesys –
Būt vėjo genamam plačiam vandenyne,
Kad vėl po daugel netikrų dienų
Išlipt galėčiau vėl naujam žemyne.
/.../*

*O, mylimoji, nepasmerk manęs,
Jei iš kelionių tolimų aš nebegrišiu...*

(eil. „O, mylimoji“...) (22)

Kelionės, rodos, buvo netolimos, bet jos neįvyko... Skaudžiai ir jautriai savo prisiminimus užbaigė Emilija Vildžiūtė, į kurios gyvenimą taip pat įsipynė V. Mačernis. „Aš baisiai verkiau, baisiai galėjau Vytauto. Koks mielas buvo žmogus... Mes dar prieš išsiskiriant sakėm, kad jei kuris mirsim, tai kiti atvažiuosim kapo aplankyti, o jeigu tu mirsi, mes nuvažiuosim Žemaitijon. Tai va, šiemet važiuoju aplankyti jo kapo...“ (23)

Emilija kapo važiuo aplankyti tik 1977 metais, o Bronė pirmą kartą ten pabuvo 1945 metų birželio 5 dieną, per mylimojo

gimtadienį, kai Elžbieta Mačernienė jau buvo ištremta į Sibirą.

Taip praeina istorija ir laikas, nusinešdami su savimi daugybę įvykių, palikdami spėlionių, mįslių ir niekada iki galo neišaiškinamų paslapčių.

Šio tyrinėjimo iniciatorius buvo A. Baranausko ir A. Vienuolio-Žukausko memorialinio muziejaus direktorius Antanas Verbickas, vertingos archyvinės informacijos pateikė muziejinkas Tautvydas Kontrimavičius. Dėkoju jiems už galimybę dar labiau pamilti Anykščius.

Šaltiniai:

- 1 – Jonas Vildžiūnas (1923–2009) – Juodžių kaime gimęs Bronės Vildžiūnaitės brolis, filologas, žurnalistas, leidėjas, redaktorius, vertėjas. Vilniuje, studijuodamas universitete, kartu gyvenęs su seserimi Bronė, daug bendravęs su poetu Vytautu Mačerniu.
- 2, 9, 17 – Jonas Vildžiūnas, „Atsiminimų epizodai“, 2003 m., 130 psl., neskelbti.
- 3, 4, 5, 6, 7, 10, 23 – Emilijos Vildžiūtės (Bronės Vildžiūnaitės pusseserės), Juozo d., gimusios 1918 m. Juodžių kaime, gyvenusios Anykščių rajone, Zaviesiškių kaime, pasakojimas, įrašytas į magnetofono juostą 1977.IV.13. Tekstas saugomas A. Baranausko ir A. Vienuolio-Žukausko memorialiniame muziejuje, neskelbtas.
- 8, 11, 12, 13, 14, 15, 16, 19, 20, 21 – Vytautas Mačernis. Kn.: Po ūkanotu nežinios dangum : poezija, proza, laiškai. Vilnius, Vaga, 1990.
- 18 – Albertas Dilys (1920–2000) – kalbininkas, vertėjas, kartu su Vytautu Mačerniu studijavęs Vilniaus universitete, pažinęs Bronę Vildžiūnaitę.

Alantos akiračiai

VšĮ Alantos technologijos ir verslo mokykla keičia pavadinimą

Vadovaujantis Lietuvos Respublikos Švietimo, mokslo ir sporto ministro 2021 m. balandžio 26 d. įsakymu Nr. V-612 „Dėl Viešosios įstaigos Alantos technologijos ir verslo mokyklos pavadinimo pakeitimo“ ir mokyklos dalininkų pritarimu (protokolas Nr. D-2, 2021-04-22), nuo 2021 m. liepos 1 d. keičiamas mokyklos pavadinimas iš „Viešojo įstaiga Alantos technologijos ir verslo mokykla“ į pavadinimą „Aukštaitijos profesinio rengimo centras“.

Priėmimas į Aukštaitijos profesinio rengimo centrą 2021-2022 m.m.

Profesinis mokymas Aukštaitijos profesinio rengimo centre vykdomas pagal inžinerijos ir inžinerinių profesijų, paslaugų asmenims, architektūros ir statybos, gamybos ir perdirbimo, verslo ir administravimo, saugos sričių profesijas. Pagrindinio ir papildomo priėmimo metu Aukštaitijos profesinio rengimo centre sutartis sudarė 176, Anykščių filiale – 153 mokiniai.

Taip pat mokykloje vykdomas pagrindinis ugdymas I-II gimnazijų klasių mokiniams. Šioje pakopoje mokslo metus pradeda 24 mokiniai.

Profesinis mokymas kiekvienais mokslo metais sulaukia vis didesnio susidomėjimo. Į kai kurias mokymo programas pageidavimų skaičius buvo didesnis nei esama laisvų vietų, todėl kvietimus gavo ne visi norintys.

Norintiems dar šiais mokslo metais pradėti studijas yra galimybė teikti prašymus su pageidavimais į laisvas valstybės finansuojamas ar valstybės nefinansuojamas vietas jau prasidėjus mokymo procesui (LAMA BPO sistemoje). Priėmimas vyks etapais iki lapkričio pabaigos.

Priėmimas į Aukštaitijos PRC Anykščių filialą 2021-2022 m.m.

2021 m. po vasaros priėmimo etapo Anykščių filiale priimti 153 mokiniai.

Į profesinio mokymo programas su viduriniu ugdymu priimti 29 mokiniai (Technikos priežiūros verslo darbuotojo ir Virėjo modulinės programos).

Į pirminio profesinio mokymo modulinės programos priimti 38 mokiniai (Kompiuterių tinklų derintojo, Suvirintojo, Virėjo, Saugos vadovo, Socialinio darbuotojo padėjėjo, Motorinių transporto priemonių kroviniams vežti vairuotojo).

Į tęstinio mokymo modulinės programos priimti 86 mokiniai (Siuvėjo, Kompiuterių tinklų derintojo, Suvirintojo, Virėjo, Apsaugos vadovo, Socialinio darbuotojo padėjėjo, Motorinių transporto priemonių kroviniams vežti vairuotojo).

Šiais mokslo metais startavo dvi naujos programos – Suvirintojo ir Apsaugos vadovo. Kvalifikuotas suvirintojas gebės, vadovaujant aukštesnės kvalifikacijos darbuotojui ir jam prižiūrint darbų kokybę, pasiruošti atlikti suvirinimo darbus, suvirinti plieno jungčių kampines siūles rankiniu lankiniu būdu lydziaisiais glaistytaisiais elektrodais, suvirinti plieno jungčių kampines siūles lankiniu būdu lydziauju elek-

trodu (pusautomatiu) apsauginių dujų aplinkoje, suvirinti plieno jungčių kampines siūles lankiniu būdu nelydziaisiais volframo elektrodais apsauginių dujų aplinkoje, pjaustyti metalus terminio pjovimo būdais (dujiniu ir plazminiu). Apsaugos vadovo modulinė profesinio mokymo programa skirta kvalifikuotam darbuotojui, kuris gebėtų savarankiškai organizuoti veiklą bei valdyti personalą, organizuoti objektų, renginių ir asmenų saugą, parengti. Asmenys, įgiję saugos vadovo kvalifikaciją, galės dirbti saugos vadovais saugos tarnybose.

Aukštaitijos profesinio rengimo centro moksleivių stažuotė Italijoje

2021 metų birželio 1-30 dienomis Aukštaitijos profesinio rengimo centro moksleiviai atliko praktiką pagal projektą Erasmus+ Italijoje, Turino mieste ir regione. Dekoratyvinio želdinimo ir aplinkos tvarkymo verslo darbuotojų specialybės moksleivės Vaida Karalevičienė, Elona Kučienė praktinių įgūdžių sėmėsi sodininkystės ir žemės ūkio įmonėse. Technikos priežiūros verslo darbuotojų specialybės moksleivis Deividas Tunkevičius atliko praktiką automobilių, motociklų ir smulkiosios technikos servise Turino mieste.

Moksleivės Vaida ir Elona dirbo augalų ūkyje „Purpurea“

Turino užmiestyje. Darbas buvo įvairus: dekoratyvinių augalų sodinukų pikiavimas, ravėjimas, sodinimas, augalų priežiūra. Augalus reikėjo persodinti į didesnius vazonus, sodinti ir dauginti šakeles įsišaknijimui. Augalų ūkio kolektyvas įvairių tautybių, draugiškas, visi dirbo savo darbą, noriai dalijosi patirtimi.

Technikos priežiūros specialybės moksleivis Deividas, praktiką atlikęs automobilių, motociklų ir smulkiosios technikos servise Turino mieste, įgijo neįkainojamos patirties. Pagrindinė Deivido veikla praktikos metu buvo motociklų techninė priežiūra ir remontas, tačiau teko šiek tiek padirbėti ir prie automobilių techninės priežiūros bei smulkiosios technikos remonto darbų. Mokinyss stažuotės metu įgijo daug praktinių įgūdžių, naujos patirties profesinėje veikloje.

Be pagrindinės veiklos, susijusios su konkrečiomis profesijomis, mokiniai susipažino su konkrečių įmonių veikla, technine baze, darbo specifiika. Jiems teko dirbti ir lauke, ir patalpose, dekoratyvinių augalų šiltnamiuose, mokomajame darže bei technikos

remonto dirbtuvėse.

Laisvalaikio metu buvo organizuojamos ekskursijos po Turino miestą: apsilankyta Egipto muziejuje, Karališkuosiuose rūmuose, susipažinta su Turino senamiesčiu, aplink miestą įsikūrusiais kalnų miesteliais. Vyko itališkų patiekalų - makaronų, picų, raviolių, tiramisų - degustacijos.

Moksleiviai gyveno Turino senamiestyje, netoli parko, o į darbą užmiestyje vyko miesto autobusais. Gyvenimo sąlygos tikrai buvo geros: nauji bendrabučiai, įvairus maitinimas, draugiška aplinka, galimybė tobulinti užsienio kalbų įgūdžius. Visą mėnesį trukusi viešnagė Italijoje su moksleivių maitinimu ir kultūrinė programa buvo apmokėta iš projekto lėšų. Pagyventi kitoje šalyje, pamatyti, išmokyti ir tobulinti praktinius įgūdžius buvo itin puiki naudinga patirtis.

Moksleivių stažuotė Italijoje įforminta Erasmus + europass sertifikatais. Aukštaitijos PRC sudarytos visos galimybės tobulinti profesinius įgūdžius ne tik Lietuvoje – taip pat ir kitose šalyse.

Kasmetinė talka Aukštaitijos profesinio rengimo centre (PRC)

Su rugsėjo pradžia į Aukštaitijos PRC atkeliauja ne tik naujieji mokslo metai, bet tradicija tapęs kasmetinis bulviakasis. Ne išimtis ir šie metai – rugsėjo 7 d. mokiniai, mokytojai bei darbuotojai iš pat ryto būrėsi į talką ir skubėjo į mokyklos bulvių lauką. Padirbėję, iš naujo geriau vieni kitus pažinę ir geros nuotaikos pasisėmę, vėl kimbame į mokslus.

Aukštaitijos profesinio rengimo centras, Technikumo g. 2, Alantos mstl., LT-33315 Molėtų r.

Tel. (8-383) 58337, faksas (8-383) 53700, El. paštas info@aukštaitijosprc.lt Interneto svetainė: www.alantostvm.lt

Anykščiai - čia gera!

Kūrėjų apdainuotas Anykščių kraštas traukia ne tik dėl įstabaus gamtos grožio – žinią apie jį skleidžia vis garsiau skambantys kultūros akordai.

Po ilgai trukusio, sielas išvarginusio pilko karantino atgaivą lankytojams dovanojo atsivėrę muziejai, meno galerijos ir pramogos.

Kaip vertina šių metų turizmo sezoną Anykščiuose, klausėme Anykščių rajono savivaldybės mero Sigučio Obelevičiaus ir kultūros organizatorės, teatro režisierės, visuomenininkės Jolantos Pupkienės.

1. Kaip vertinate šių metų turizmo sezoną Anykščiuose ?
2. Kas, Jūsų manymu, traukia turistus atvykti į Anykščius?
3. Kurias lankomas vietas šiais metais išskirtumėte? Kodėl?
4. Kuri, Jūsų manymu, Anykščių turizmo vieta lankomiausia?
5. Kaip vertinate tai, kad Anykščiai šiais metais išrinkti Lietuvos vasaros sostine?

**Anykščių rajono meras
Sigitas Obelevičius**

3. Šiais metais ypač didelis turistų aktyvumas, matyt, dėl baimės užsikrėsti COVID-19 liga, jautėsi tuose turizmo objektuose, kurie yra gamtoje, gryname ore, pradedant Medžių lajų taku, „Labirintų parku“, Arklio muziejumi ir baigiant „Anūkiu“, Traupio botanikos sodu ar Safariu parku.

4. Be abejo, Medžių lajų takas, „Siaurukas“, Arklio muziejus.

5. Žinoma, kad tai džiugina, kelia pasididžiavimo jausmą ir skelbia dvi žinias. Viena jų, kad Anykščiai kasmet vis daugiau sulaukia turistų ir pripažinimo, o antra - aktyvus balsavimas rodo, kad ir patiems anykštėnams turizmas yra svarbus.

**Kultūros organizatorė, visuomenininkė, teatro režisierė
Jolanta Pupkienė**

1. Vertinu teigiamai. Manychiau, kad Anykščiai vis dar išlieka patraukliausia turizmo plėtotės vieta Lietuvoje, tuo galime tik didžiuotis.

2. Manau, kad pirmiausia turistus traukia gamta, vietos, sukurti unikalūs lankomi objektai.

3. Teko vykdyti keletą edukacinių stovyklų vaikams ir jaunimui, todėl turėjau progą naujai pažvelgti į jau keletą kartų lankytus objektus ir vietas. Manau, kad „Labirintų parkas“ yra išskirtinė vieta, todėl, kad visas sukurta ir plėtojama šeimos poilsiui. Vaikai laukia netikėtumų ir jiems labai svarbūs dar nepatirti įspūdžiai. „Labirintų parkas“ turi galimybę pasiūlyti pramogų visai šeimai.

4. Manychiau, kad lankomiausi objektai yra Lajų takas, „Labirintų parkas“, Arklio muziejus.

5. Džiaugiuosi kartu su visais anykštėnais, kurie didžiuojasi savo kraštu ir siekia, kad Anykščiai išliktų patraukliausiu, unikaliausiu turizmo ir kultūros kraštu.

Suvokiu, kad stoviu ant lietuviškos Trojos slenksčio

... Audrys Karalius, architektas >

„Ko tu vis važinėji į Anykščius?“ – klausinėja draugai ir kolegos jau ne vienerius metus. „Nežinau, kažkas traukia, negaliu paaiškinti“, – atsakydavau. Gal lemtinga tai, kad užaugau name, pažymėtame Anykščių gatvės 5-uoju numeriu? Tėvas nuo vaikystės vis veždavo į Anykščius. Tradiciškai sukdamom ratą: A.Baranausko klėtelė, A.Vienolio namas, J.Biliūno Niūronys, Laimės žiburys, Puntukas, bet... kažkas vis likdavo už kadro. Kažkas vis likdavo nepasakyta, neįvardyta, neišarta...

Lemtingas posūkis įvyko lygiai prieš metus. Anykščių vyriausiosios architektės Daivos Gasiūnienės buvau pakvies-tas į kelias dienas trukusias kūrybines dirbtuves „Anykščių miesto centro vizija“. Trys architektų komandos analizavo Anykščių centrinės dalies (nuo bažnyčios iki Dailės mokyklos) urbanistines ir architektūrinės problemas, o man ir dar dviem kolegoms teko atsakingas architektūros trenerių ir teisėjų uždavinys.

Diskusijų būta daug. Kartais netgi pakeltais balsais ir verdančiomis emocijomis. Tokioje aukštoje architektūrinėje temperatūroje viskas vyksta greitai, karštai ir negailestingai. Tačiau tik tokioje bekompromisėje terpėje yra tikimybė, kad apsinuogins architektūrinė tiesa. Ir tai įvyko.

Anykščių kūrybinėse dirbtuvėse patyriau pirmą praregėjimą. Ėmiau suvokti Anykščių centrą kaip susipynusį architektūrinio pozityvo ir negatyvo audinį.

Miestą, kaip savotišką šachmatų lentą.

Kur vienas langelis geras – baltas, o kitas langelis jau juodas – blogas.

Ar gali džiuginti, vilioti šypsena, kurioje ryškėja kas an-tras dantis juodas, supuovęs?..

Bet kuri kita savivaldybė, išgirdusi tokią miesto diagnozę, būtų akimirksniu nuraudusi kaip „kečupo“ flakonas ir

tučtuojau ištrynusi „architek-to“ numerį iš visų telefonų.

Todėl švelnus moteriškas balsas iš Anykščių savivaldybės administracijos labai nudžiugino, po gero pusmečio pakvietęs susitikti ir padirbėti.

Dabar esame prie Anykščių kurortizavimo strategijos kūrimo pabaigos. Rugsėjo viduryje vyko konsultacijos su Anykščių savivaldybės žmonėmis ir su anykštėnais. Anykščių viešojoje bibliotekoje vyko paskaita-diskusija „Architekto vaidmuo Miegančiosios Gražuolės gyvenime. Anykščių atvejis“.

Mano rengiama Anykščių kurortizavimo strategija yra visai naujo tipo strateginis projektas Anykščių miesto istorijoje. Esu įsitikinęs, kad, palyginti su turimu „Anykščių rajono savivaldybės strate-giniu 2019-2025 metų plėtros planu“, ji turės žymiai daugiau taikomojo pobūdžio ir tuo pat metu bus kur kas labiau futuristinė ir tarpdiscipliniška.

Kitaip tariant, mano strategija apima ne tik ur-banistinius, architektūrinius, landšaftinius, funkcinius-ekonominius, bet drauge minkštosios infrastruktūros klausimus, kurie šiuolaikiniame gyvenime yra ne mažiau svarbūs ir netgi tampa lemtingi, generuojant gravitacijas į miestą ir kon-struojant miesto įvaizdį.

Ankštokas žurnalo for-matas nesuteikia galimybės išsiplėsti, todėl nerizikuoju probėgšmais pristatinėti Anykščių kurortizavimo strategijos. Apsiribosiu vos

keliais teiginiais.

Pagrindinis būtų – jokių skolinių, jokių „lasvegasų“, tik vietiniai ištekliai, tik vietiniai istoriniai ir gamtiniai klodai. O jie yra neįtikėtinais gilūs ir turtingi.

Rimčiau padirbėjus prie Anykščių istorijos, prieš mane atsivėrė įstabi ir karališkai švytinti miesto panorama. Tiksliau būtų sakyti – karališkojo dvaro, nes miestas ilgus šimtmečius buvo dvaro šešėlyje. Kaip savotiškas karališkojo dvaro aptarnavimo padali-nys.

Tai, kad karališkasis dvaras Onixti buvo tikrų tikriausias tų laikų kuror-tas, man tapo visiškai aišku. Vorutos karinė pilis labai greitai prarado aktualumą ir po 1251-ųjų Mind-augo pilietinio karo su Tautvilu buvo apleista ir nebeaudojama.

Tiesa, 1401 metais Vytautas Didysis, ruošdamasis Žalgirio mūšiui, atstatė pilį, bet po Melno taikos ji tapo nebereikalinga ir vėl buvo apleista.

Ir mediniame Onixti dvare, pastatytame patogiai, žemumoje, arti Šventosios ir Anykštos vandenų, bet toli nuo sostinės Vilniaus smalsuolių, suklestėjo medžioklė, gurmanystė, pirtis, meilė ir kitos reabilitacinės tų laikų pramogos.

Reikėtų patikrinti archyvines karališkosios kanceliarijos sąskaitas, bet beveik neabejoju, kad XV-XVIII amžiais Anykščiai išgeriamais Mal-vazijos vyno kiekiais nedaug nusileido pačiam Vilniui.

Taigi, Anykščiai nuo XV a. vidurio tapo ramybės, kūniškų malonumų ir dvasinės palaimos gamtoje vieta. Tikra eskapizmo oazė. Aristokratiškos atgaivos bei kūno ir sielos stiprinimo... kurortu. Nepaisant to, kad pats žodis „kurortas“ ir nebuvo ištartas tuo metu Anykščių žemėje.

Todėl neabejoju, kad netrukus turėsime visišką teisę ištarti garsiai – Anykščių kurortas.

Oriai, pagrįstai, karališkai...

„Anykščių karališkasis kalendorius“ – kodėl Anykščius galima vadinti karališkaisiais?

Kurorto statuso siekiantys Anykščiai, garsėjantys kaip ypatingas kultūros ir gamtos paveldo unikumų miestas, regioninio, o kartais net nacionalinio reikšmingumo meno įvykių centras bei kultūrinių iniciatyvų Aukštaitijoje flagmanas, šiemet atveria beveik nežinomą savo istorinės ir kultūrinės tapatybės puslapį.

... Vytautas Balčiūnas, kultūrologas >

Anykščių menų centras visuomenei pristatė netikėtą atodangą – Lietuvos didžiųjų kunigaikščių ir Lenkijos karalių, valdžiusių Lietuvą (o vienas iš jų dar ir Švedijos karalius) buvimo Anykščiuose, Lietuvos didžiojo kunigaikščio valstybiniame dvare prie Anykštos, akivaizdžius ir patikimus istorinius faktus iš itinerarijų ir Lietuvos Metrikos bei kitų šaltinių.

Prie šios temos duomenų svarbos ir vertės natūraliai pradedamas kelti klausimas, ar Anykščiai negali tapti karališkuoju kurortu, vienu iš Europos karališkųjų kurortų bendruomenės narių? Tad renginiai, skirti valdovų buvimo Anykščiuose istorinėms atodangoms, drauge tampa ir reikšmingu svarstymu dėl karališkojo kurorto statuso įgyjimo galimybių.

Lapkričio 7 d. „Anykščių karališkasis kalendorius“ kvies minėti karaliaus Kazimiero Jogailaičio dieną. Renginyje bus organizuojama diskusija, ar Anykščiai gali įsiliesti į Europos karališkųjų kurortų šeimą kaip visavertis ir visateisis karališkasis kurortas.

Anykščių menų centro vadovai Tomas Tuskenis, Rita Babelienė ir šių eilučių autorius į „Anykščių karališkojo kalendoriaus“ 2021 metų programą įtraukė keturis keturių valdovų vizitus į Lietuvos didžiųjų kunigaikščių dvarą, įsikūrusį Anykščiuose, prie Anykštos upės, nors dienų, kada Anykščiuose lankėsi mūsų monarchai, lydimi garbingiausių delegacijų, būta kur kas daugiau – vien Žygimanto Augusto buvimas Anykščiuose su visa Lietuvos kariuomene 1557-aisiais nuo liepos 27 iki rugpjūčio 19 galėtų būti tituluojamas kaip karališkosios Anykščių dienos. Bet tai jau kitų metų Anykščių karališkojo kalendoriaus datų išsiginčijimo programos klausimas. O šiemet sustokime prie keturių karališkųjų dienų Anykščiuose.

Nors pirmasis mums žinomas valdovas, apsilankęs Anykščiuose, yra Kazimieras Jogailaitis (1442 m. lapkričio 7 d.), tuomet dar labai jaunas Lietuvos didysis kunigaikštis, po kelerių metų tapęs ir Lenkijos karaliumi, tačiau kovo 5 dieną „Anykščių karališkasis kalendorius“ fiksuoja nuosekliai kalendoriškai – pirmiausia pažymi prieš 439 metus Anykščius aplankiusį valdovą Steponą Batorą. Tai ištis išskirtinių nuopelnų

valdovas, į Anykščius atvykęs su karališka garsiausių didikų – valstybės elitinių asmenų svita 1582 metų kovo 5 d., po garsios karinės pergalės, pelniusios jam nenykstantą šlovę ir galią: laimėjęs Livonijos karą, 1582 m. sausio 15 d. ir Zapolės Jame pasirašęs taikos sutartį su Maskvos Didžiosios Kunigaikštystės caru Ivanu IV, karalius Steponas Batoras Lietuvoje buvo sutiktas kaip nugalėtojas.

Antroji karališkoji Anykščių diena paminėta rugpjūčio 19 d., kuria siekta aktualiai įvardyti 1557 metų vasarą įvykusį Lietuvos didžiojo kunigaikščio ir Lenkijos karaliaus Žygimanto Augusto apsilankymą ir jo rezidavimą karališkajame Anykščių dvare. Valdovo buvimas jame buvo neįtikėtina ilgas ir truko nuo liepos 27 iki rugpjūčio 19 dienos. Anykščių visuomenei kultūros renginyje buvo pristatytas specialiai šiam renginiui paruoštas 16 a. Lietuvos istorijos tyrinėtojos dr. Raimondos Ragauskienės pasakojimas apie Žygimanto Augusto buvimą Anykščiuose su Lietuvos kariuomene, politiniu Lietuvos elitu ir daugelio Europos valstybių pasiuntiniais 1557 m. liepos 27 – rugpjūčio 19 dienomis, kai Anykščiuose buvo sprendžiama karo ir taikos problema.

Trečiojo valdovo buvimas Anykščiuose buvo aktualizuotas rugsėjo 15 d., anykštėnus pakvietus į karaliaus Žigmanto Vazos dieną Anykščiuose. Anykščių menų centro istorinėje A. Baranausko salėje pristatytas Lenkijos karaliaus ir Lietuvos didžiojo kunigaikščio Žigmanto Vazos buvimas Anykščiuose atminimo liudijimai.

Kultūros vakare pristatyta Europos karališkųjų kurortų patirtis, vakaro dalyviai ekrane pamatė, kaip karalių buvimas faktai, įvykiai įspūdingai aktualinami karališkaisiais vadinamuose Senojo žemyno kurortuose. Tad Anykščiams, kurie turi įspūdingą valdovų buvimą Lietuvos

didžiųjų kunigaikščių dvare prie Anykštos istoriją, buvo įdomu pirmą kartą patirti, ką ir kaip moderniojoje dabarties Europoje akcentuoja karališkieji kurortai.

Karališkąją savo istoriją pradedančiam skaityti Anykščių kurortui tenka suklusti: Anykščiai kol kas neturi nė vieno karalių buvimą mieste atskleidžiančio ženklų, o anykštėnai tik šiemet gali sužinoti, kokie valdovai ir kada lankėsi mieste buvusiam Lietuvos didžiųjų kunigaikščių dvare.

Ketvirtasis valdovas pagal kalendorinę logiką bus minimas šiemet lapkričio 7 d. Tai Kazimieras Jogailaitis, Lietuvos didysis kunigaikštis ir Lenkijos karalius, kalbėjęs lietuviškai. Šis valdovas, būdamas tik 13 metų, bet jau tapęs Lietuvos didžiojo kunigaikščiu (po dviejų metų tapęs ir Lenkijos karaliumi), ne tik apsilankė Anykščiuose 1442 lapkričio 7 d., bet pirmą kartą viename iš savo karališkųjų sprendimų paminėjo Anykščius.

Lapkričio 7 d., baigiant 2021 metų „Anykščių karališkojo kalendoriaus“ renginių ciklą, bus svarstoma, ar Anykščiai gali tapti karališkuoju kurortu ir įsiliesti į Europos karališkųjų kurortų asociacijos bendruomenę kaip visavertis šio europinio sambūrio reikalavimus atitinkantis Lietuvos kurortas.

Tad Anykščių, kaip karališkojo kurorto, vizija dar tik įgyja pirmuosius kontūrus.

Ir savam, ir svečiui

Šią vasarą Anykščiai praturtėjo: ir rajono gyventojams, ir turistams Anykščių rajono verslas pasiūlė naujų pramogų ir vietų poilsiui.

„Teka teka“ (J. Jablonskio g. 17D, Anykščiai)

„TekaTeka“ stovyklavietė – tai tarsi nedidelis viešbutis gamtoje. Vietoje, kur kadaise tekėjo Anykštos upė, šiandien pakeitusi savo vagą, stovi trys varpo formos palapinės, primenančios puikiai įrengtus kambarius. Kiekviena palapinė turi individualią terasą, o viduje esantys baldai pritaikyti patogiam poilsiui.

Glamping'as, arba „glamour camping“, išvertus į lietuvių kalbą, reiškia „prabangų poilsį gamtoje“. Tai pasaulyje vis labiau populiarėjantis stovyklavimo būdas, kai neužtenka elementarios palapinės šalia vandens telkinio ar nedidelio namelio su sofa-lova. Patogumus, prie kurių yra pratęs namuose, žmogus nori turėti ir ilsėdamasis gamtoje. Tokia prabanga viduramžiais mėgavosi tik aukšto rango pareigūnai, karališkosios dinastijos atstovai. Puikus pavyzdys – diplomatinis viršūnių susitikimas, kurį 1520 m. surengė Anglijos ir Prancūzijos karaliai Henrikas VIII ir Pranciškus I. Šiaurės Prancūzijoje buvo pastatyta apie 2 800 palapinių.

Glamping'as – tai ne tik gyvenimas palapinėse, tai stovyklavimo būdas.

„Palaima“

(Ežero g. 8D, Mačionių kaimas, Anykščių raj.)

„PALAIMA“ – ramybės ir gamtos oazė, sukurta lėtam ir komfortiškam poilsiui dviese arba idiliškam laikui su

savimi. Čia mėgausitės nepaliesta gamta ir harmonija alsuojančiu ežeru. Galėsite rinktis nuo pasivaikščiojimų su alpakomis, šveicariškų degustacijų iki tradicinės saunos ant ežero kranto. Šios vietos unikalumas slypi šveicariško Alpių stiliaus atostogų namuose, „Palaima“ – tai vieta, sukurta poilsiui be mažų vaikų. Todėl ši atokiai įsikūrusi ramybės oazė yra tobula vieta trumpam atitrūkti nuo

kasdieninio gyvenimo rutinos. „Palaimos“ namų virtuvės šefas jus ne tik supažindins su tradicine Šveicarijos virtuve, bet pietums ar vakarienei paruos jūsų pasirinktus patiekalus. Virėjai kuria modernius patiekalus, kuriais stengiasi atspindėti geriausias ir kartais

netikėtas pažįstamų ingredientų savybes. Somelję Monika parinks deramą vyną.

Į meniu įtraukta veganiškų patiekalų, taip pat atsižvelgiama į galimas alergijas ir produktų netoleravimą, jei apie juos svečiai praneša iš anksto.

„Wakepond“

(Pagojės tvenkinys, Anykščių raj.)

Tai puikus sporto ir pramogų derinys.

Retas kuris, nors kartą išbandęs šį sportą, išlieka jam abejingas, o išmokti atsistoti ant lentos ir čiuožti dažniausiai užtenka pirmų 20 minučių. Čiuožti vandenlente daug lengviau nei slidinėti snieglenoje ar buriuoti. Vandenlenčių sportas sujungia snieglenčių, banglenčių ir vandens slidžių sporto

elementus. „Wakeboarding“ – as (wake – bangavimas, board – lenta) – viena aktyviausiai besivystančių vandens sporto šakų, kurios esmė – čiuožimas (wakeboard) vandenlente vandens paviršiumi, traukiamam kateriu ar lynu. Vandenlenčių pramoga nėra tiesiog čiuožimas vandens paviršiumi, tai ir įvairių triukų atlikimas vandens paviršiuje, ore ar ant tramplinių.

Monika Peldavičiūtė: „Niekuomet nebūčiau pagalvojusi, kad saugosiu miškus“

Iš Šiaulių kilusi, ne vieną pasaulio vietą išnaršiusi Monika Peldavičiūtė didmiesčio šurmulį iškeitė į ramų gyvenimą Anykščiuose. Vilniaus universitete 2012 metais politikos mokslus baigusi moteris jau ne vienerius metus aktyviai dalyvauja aplinkosaugos veikloje. Kartu su asociacija „Gyvo žalio“ rūpinasi miškų išsaugojimu Lietuvoje. Kaip teigia pati Monika, jeigu jai būtų prieš ketverius metus kas pasakęs, kad ji užsiimsianti miškų apsauga, – nebūtų patikėjusi.

... Liudmila PETRAKOVA ➤

– Esate aplankiusi ne vieną užsienio šalį, gyvenusi Seule, tačiau visgi grįžote į Lietuvą. Ar gyvenimas svetur jūsų nesužavėjo?

– Tam tikru gyvenimo periodu, kai tau yra, sakykime, dvidešimt, atrodo, kad gali visą pasaulį užkariauti. Atrodo, kad nėra ribų, nori išbandyti save. Todėl manau, kad kiekvienam būtina išvažiuoti, „įmesti save“ į kitas kultūras. Tuomet man norėjosi pažinti Pietų Korėjos kultūrą, Vidurio Rytų – Turkijos, Irano – kultūras. Tokios patirtys yra būtinos, kad patys save galėtumėm geriau pažinti.

Po to ateina kitas periodas, kai nori rasti vietą, kur galėtum „nusėsti“. Pamatęs daug pasaulio, įvertini gimtąjį kraštą, supranti, kad namie labai gera.

– Kaip sužinojote apie Anykščius?

– Tai buvo visiškas atsitiktinumas. Pradėjau dirbti įstaigoje „Investuok Lietuvoje“. Rinkausi savo gimtąjį miestą – penketą mėnesių padirbėjau Šiaulių savivaldybėje. Kadangi nuo mažens man reikia gamtos, miško, norėjau pagyventi Rytų Aukštaitijos regione, kuriame būtų daug ežerų, miškų. Paprašiau savo darbdavių, kad mane siųstų į Aukštaitijos regioną. Mane nusiuntė dirbti į Uteną, tačiau ten nesijaučiau labai patenkinta. Vėliau, netyčia dalyvaudama Anykščių triatlone, įsimylėjau šį miestą, todėl pasirinkau, kad galėčiau čia dirbuotis.

– Kuo šis miestas jus patraukė, sužavėjo?

– Tai atrodė tobulo dydžio miestas žmogui – nei per didelis, nei per mažas. Dalyvaujant triatlone, patraukė gamta, nes bėgom paupiu, mynėm dviračiais, plaukėm baidarėm. Sužavėjo paupys, upė. Gyvenimas šalia upės man pasirodė labai magiškas.

– Kokia jūsų mėgstamiausia Anykščių vieta?

– Man labai patinka upė. Vilnius ar kiti miestai didžiuojasi bulvarais. Kai atvažiuoja svečių, aš visada sakau, kad

➤ Monika Peldavičiūtė džiaugiasi darbuodamasi aplinkosaugoje, tapusioje ir hobiu, ir aistra.

Anykščių bulvaras yra paupys. Jeigu nepaėjėsi paupiu, nepajausi Anykščių gyvenimo. Prie upės gyvenimas verda – tereikia pastebėti.

Taip pat man labai patinka Anykščių šilėlis. Nuostabu, kad šalia Anykščių, galima sakyti, pačiuose Anykščiuose, yra miškas, kuris tobulai pritaikytas žmogui, rekreacijai. Stengiuosi kiekvieną rytą pasivaikščioti Anykščių šileliu, o jei

nepavyksta iš ryto, tuomet vakare. Po darbų pasinėręs į mišką pailsi.

Mėgstamiausios vietos Anykščių rajone – Šimonių giria ir Inkūnai. Giroje jaučiu kartais net atšiaurumą, kuris gali gąsdinti, tačiau tokioje aplinkoje labiausiai ir galima pailsėti, nes ji tikra ir gyva,

► Monikai Anykščiai – magiška vieta tarp miškų.

bendruomenę, sudarančią palankias sąlygas kūrybai. Anykščiai tuo ir žavūs, nes čia yra nemaža kūrybingų bendruomenių, tai, manau, pritraukia ir kitus žmones čia gyventi.

Daugelis atvykusių į mažą miestelį sako, kad čia nėra ką veikti. Aš irgi kartais taip sakydavau, norėdavau į Vilnių išvažiuoti. Po to pakeičiau požiūrį. Viską, ką norėdavau patirti Vilniuje ar kažkur kitur, pagalvojau, galima suorganizuoti ir Anykščiuose. Jeigu norim Miško festivalio, kodėl gi jo nesurengus Anykščiuose?

– Anykščiuose kalbama apie Lėto miesto idėjos įgyvendinimą. Kaip jūs vertinate šią idėją? Ar ji mūsų miestui pasiekiamą?

– Nežinau, ar Anykščiai įstojo į Pasaulio lėtų miestų tinklą, galbūt mes lokaliai ją vystom, bet manau, kad Anykščiai jau yra Lėtas miestas. Svečiai, atvykę į Anykščius iš didmiesčių, patiria šoką, kad gyvenimas čia tikrai labai lėtas. Lėtas miestas – kokybės ženklas. Čia kokybiškas oras, maistas, labiau į kokybę nei į kiekybę orientuoti renginiai. Atvykus iš didmiesčio tai tikrai labai juntama.

Pamenu, kai savivaldybė bandė pritaikyti Anykščiams išmanojo miesto viziją, bet tai juk svetima Anykščiams. Žmonės pajuto, kad tai nesuderinama su krašto identitetu. Kai atrandam savo tikrąją savastį, nebijom to pripažinti, pasidarom unikalūs. Mūsų miestas irgi turi identitetą, kuriuo skiriamės nuo kitų miestų, esam autentiški: tai literatūros, kūrybos, gamtos erdvė, bet jos esmė – Lėtas miestas.

– Kaip įsitraukėte į visuomeninę veiklą?

– Jau nuo mokyklos laikų buvau aktyvi ir visuomeniška. Man rūpėdavo, kas vyksta, norėjau nuolat gerinti aplinką, kurioje esu, ir kurti. Atvykusi į Anykščius tiesiog jaučiausi lygiai taip pat, kaip ir mokykloje. Dabar Anykščiai yra mano gyvenimas ir man rūpi, kas čia vyksta, kuria kryptimi judama, čia matau galimybes kurti. Noras dalyvauti miesto gyvenimo ritme, just savo aplinkos pulsą, tai, kas vyksta šalia, turėtų būti kiekvieno piliečio vidinis įsipareigojimas. Žmogus neturi jaustis svetimas ir atskirtas. Savame mieste, savame rajone, savoje šalyje turi jaustis kaip šeimnininkas, jaučiantis atsakomybę už visa tai, kas vyksta. Dėl to dabar labai aktyviai pasinėriau į veiklą ir už Anykščių miesto ribos. Pamačiau, kas vyksta su Lietuvos miškais, todėl jau trejetą ar ketvertą metų mano pagrindinis darbas ir rūpestis yra Lietuvos miškų išsaugojimas ir naujos politikos šiuo klausimu formavimas.

– Kaip gimė meilė miškui ir jo saugojimui?

– Nuo vaikystės formavosi stipri gamtos pajauta. Kiekvieną savaitgalį su šeima pėstute ar dviračiais keliaudavome į žygius gamtoje. Meilė miškui formavosi pamažėle, o būtent Anykščiuose labiausiai suvežėjo.

per daug nepaliesta žmogaus.

– Ar sunku buvo pritapti prie naujos vietos, žmonių?

– Jau šešti metai, kai aš Anykščiuose, todėl galiu šį periodą suskirstyti į etapus. Pradžioje, kai tik atvažiuavau čia, buvo labai sunku pritapti. Prieš šešerius metus kaip tik pataikiau į tokį periodą, kai į Anykščius atsikraustė nemažai naujakurių. Mūsų buvo nemaža bendraminčių kompanija, todėl įsikūrė „Naujų vėjų“ bendruomenė. Pradėjome vykdyti įvairias veiklas: užsiėmėme joga, organizavome susibūrimus. Atrodė, kad miestelis ilgą laiką nebuvo matęs naujakurių ir tokių įvairių veiklų. Anykštėnai į mus žiūrėjo keistai, atsargiai. Kaimynai taip pat laikėsi atstumo, nes jiems atrodė keisti žmonės. Tai labai jautėsi, buvo net šiek tiek nemalonu.

Po kelių metų vis labiau įsiliejome į bendruomenės gyvenimą. Organizavome „Blusturgį“, „Miško festivalį“, per miesto šventę su drauge organizavome

alternatyvųjį menų festivalį „Visata“. Manau, kad į miestelio gyvenimą įnešėme daug naujovių. Žmonės pamatė daugiau skirtingų dalykų, pakito jų mąstymas ir tai, ką mes veikėme, siūlėme, jiems ėmė atrodyti normaliu dalyku, tačiau tas prisijaukinimas, kol tapome savi, kol mus priėmė, užtruko 3–4 metus.

– O ar tuo sunkiu metu nebuvo minties, kad galbūt Anykščiai ne ta vieta?

– Aš iš tų žmonių, kurie greit nepasiduoda. Be to, atvykusi į naują vietą, radau bendraminčių, todėl bendravau su jais, kūrėu. Bendraminčių ratas Anykščiuose nemažas – menininkai, kūrėjai, sveikuoliai, gamtos mylėtojai.

Žmonės juk ne tik patį miestą renkasi, bet

► 2018 metais vykęs Labanoro žygis suvienijo girios mylėtojus iš visos Lietuvos.

– Buvote viena iš „Gyvo miško“ įkūrėjų, dabar asociacijos „Gyvo žalio“ įkūrėja. Kaip kilo mintis suburti tokias organizacijas?

– Niekada nebūčiau pagalvojusi, kad užsiimsiu miškų apsauga. Jeigu man būtų pasakę tai prieš ketverius metus, – nebūčiau patikėjusi.

Viskas vyko labai natūraliai: stebėjau mišką, jo situacijos pokyčius. Su bendraminčiais pastebėjome suintensyvėjusius kirtimus, o tada pamatėme labai staigiai daromą miškų reformą. Kadangi esu baigusi politikos mokslus, galiu teigti, kad reforma taip greitai negali būti vykdoma. Mums pačioms buvo labai įdomu, todėl čiupom telefonus, kameras ir važiuom filmuoti į Seimą, į posėdžius. Prasidėjo domėjimasis, kas vyksta, kokia dabartinė miškų padėtis ir kas galėtų būti kitaip. Važiuavome ir į Estiją, kur vyko tokia pat reforma, į Belovežo girią Lenkijoje, į miškų konferenciją Austrijoje. Pajutome poreikį viešinti problemas, skelbti žinias apie tai, kas vyksta, internete. Buvo žmonių, kurie netikėjo, kad yra problema su miškais, todėl 2018 metais organizavom žygį Labanore. Tūkstantis žmonių išėjo į žygį pasižiūrėti ir savo akimis pamatyti, kokia yra miškų situacija. Taip pat darėme žygius, nukreiptus prieš plynus kirtimus, Vilniuje.

Taip ir gimė organizacijos veikla. Iš pradžių kūrėme su „Gyvo miško“ komanda, tačiau ji išsiskirstė. Darbą tęsiam su „Gyvo žalio“ nariais, užsiimančiais panašia aplinkosaugine

veikla. Šiuo metu vadovauju šiai asociacijai ir tai yra mano pagrindinė profesinė veikla. Vedam seminarus, mokymus, rašom projektus, dalyvaujame miškų vizijos kūrime. Tai procesas, apimantis svarbiausias su šalies miškų ateitimi susijusias sritis, įtraukiantis įvairių kompetencijų, hierarchijos lygmenų ir interesų dalyvius į atvirą, sisteminių dialogą geresnės miškų ateities dėlei.

Taigi, šioje veikloje susijungia mano prigimtinė meilė gamtai ir išsilavinimas, kuris ir yra susijęs su atstovavimu ir supratimu, kaip naudojami resursai.

– Jei galėtumėt išskirti kelis svarbiausius „Gyvo miško“ ir „Gyvo žalio“ organizacijų darbus, kokie jie būtų?

– Pirmiausia iškėlėm miškų kirtimo, kaip prioriteto, klausimą. Parodėme, jog kirtimai saugomose teritorijose yra netinkami. Antra, daug padarėm švietimo klausimu: aiškinome, kas yra miškas, kaip jis veikia. Trečia, pavyko pasiekti, kad būtų kuriama Nacionalinė miškų vizija. Tai atviras procesas, į kurį gali įsiliesti visi to norintys Lietuvos piliečiai ir siūlyti savo idėjas. Taip pat pavyko sumažinti plynus kirtimus, tačiau dar nesame patenkinti pasiektu rezultatu.

– Kokį žmonių požiūrį į aplinkosaugą pastebėjote? Ar žmonės aktyviai įsitraukia?

– Daugumai tai svarbus klausimas, juk gamta yra mūsų identitetas. Didžioji dalis žmonių į tai reaguoja emociškai, jie nėra abejingi šiai temai. Ryšį su gamta paveldėjome iš protėvių. Aišku, yra skirtingų požiūrių, kiekvienas šią temą interpretuoja savaip. Žmonėms, pasižymintiems vidine gamtos pajauta, ir nereikia aiškinti, kas vyksta. Bet yra ir tokių, kurie stebi situaciją tol, kol problemos ima tiesiogiai brautis į jų kiemą. Pavyzdžiui, kai artimoje aplinkoje iškertami medžiai. Tada jie suklūsta ir pajunta, kad kažkas vyksta ne taip.

– Kaip vertinate dabartinę miškų kirtimo situaciją?

– Su kiekviena valdžia kirtimai intensyvėja. Dabartinė vyriausybė taip pat atsisakė mažinti kirtimus, atvirkščiai – juos norima intensyvinti. Tai rodo, kad nesikeičia požiūris į mišką, kad jis vis dar laikomas tik viso labo mediena.

Turim 70 proc. ūkinių miškų, labai nedidelė dalis skirta rekreacijai ir apsauginiams miškams. Rezultatas – skurdimas kraštovaizdis, visur akivaizdūs ūkinės veiklos ženklai. Aplink gyvenvietes, rekreacines teritorijas ūkinių miškų turėtų nelikti. Rekreacija turėtų tapti apsauginiai miškai. Pati miškininkystė turi būti etiška, vykdoma kartu su gamtos ritmais. Pavyzdžiui, paukščių perėjimo metu turėtų visuose miškuose būti stabdoma pramoninė-ūkinė veikla.

Ekologinės krizės, klimato kaitos metu miškai tampa mūsų išlikimo garantas. Jei peržengsime tą ribą, vejami nuolatinio medienos poreikio, kenksime patys sau. Vykstant krizei, žmonės savaime priversti mąstyti ir keistis. Gaila, kad žmonės keičiasi tik įvykus krizei, bet tikiuosi, kad ekologinis sąmoningumas ir toliau augs.

– Ar nepavargstate nuolatos kovoti?

– Labai svarbu pasirūpinti, kad tai būtų ne tik kova, bet ir kūryba, atsipalaidavimas, įkvepianti vizija. Man padeda miškas. Vėdu miško terapijos užsiėmimus, miško maudynių seansus, vasarą važinėju po festivalius, renginius. Aš ir pati pailsiu miške, dar ir kitiems parodau, kaip galima pailsėti miške. Taigi, svarbu balansas, gebėjimas neperdegti.

– Kaip žmogus išgyvenamą harmoniją su mišku gali paversti dvasine ir fizine savastimi?

– Dažnai, išėję į mišką, nešamės savo minčių kratinį ir tame sraute ne visada pastebime, kas darosi aplinkui. Miško terapija, vadinamosios miško maudynės, yra pagrįsta intensyvia sensorine praktika, kuomet susiliedami su mišku visiškai panyrame į savo pojūčius, juos aktyvuojame, o panirę į šią atmosferą atliekame meditacijos pratimus. Buvimas realiame miške ir jo apgyvendinimas sieloje čia ir dabar pasiekiamas per jutimus: regą, uoslę, klausą, lytėjimą.

SPAUDOS,
RADIO IR
TELEVIZIJOS
RĖMIMO
FONDAS

Jaunuoliai tramdė ir riaušininkus, ir banditus

Trejus metus JAV dirbęs pulkininkas, kraštiečių Aleksiejus Gaiževskis sako, kad Lietuvoje ir maistas skaniausias, ir žmonės gražiausi. Rugsėjo pradžioje į Lietuvą grįžęs pulkininkas juokėsi, kad net kvapas, sklindantis nuo sruetomis laistomų laukų, jam buvo mielas. „Žmogų iš kaimo gali ištraukti, bet kaimo iš žmogaus – ne“, - šypsojosi A.Gaiževskis.

Nuo Sudeikių (Utenos raj.) kilęs A.Gaiževskis 2018-2021 buvo Lietuvos atstovas strateginėje NATO vadovietėje JAV. Nuo šių metų rudens jis yra Lietuvos kariuomenės Gynybos štabo karinio rengimo valdybos viršininkas.

Vienas pirmųjų pulkininko pasirodymų viešumoje grįžus į Lietuvą buvo jo knygos „Tarp dangaus ir žemės. Taip gimsta kariai - 1991-1992“ pristatymas Vyžuonose, Utenos rajono miestelyje, kuriame prabėgo visos jo vaikystės vasaros.

... Vidmantas Šmigelskas ➤

Jungtinėse Valstijose - išskirtinė pagarba kariams

JAV A.Gaiževskis gyvena su žmona, Lietuvos kariuomenės vyresniąja seržante Svetlana, ir 14 metų Laura, jaunesniąja savo dukra. 23-ųjų Roneta, vyresnioji dukra, mokėsi ir dirbo Lietuvoje. Pulkininkas „Aukštaitiškam formatui“ sakė, kad, grįžęs į Lietuvą, pirmasis šeimos noras buvo kiek galima ilgiau pabūti su pasiilgta Roneta. Mat per trejus tarnybos JAV metus A.Gaiževskiui į Lietuvą pavyko grįžti tik vieną kartą, 2019-aisiais.

Laura JAV lankė mokyklą. Roneta dirba banke ir neakivaizdžiai mokosi jaunesniųjų vadų mokykloje, kurią baigusi gaus leitenanto laipsnį.

Gaiževskiai gyvendami JAV savo buitimi turėjo rūpintis patys, tarnybiniai butai ar mašinos ir aukštas pareigas užimantiems kariškiams nėra skiriamos. „Skyrė lėšas išlaikymui, o toliau jau turi viską susidėlioti pats“, - dėstė pulkininkas. Šeima didelę laisvalaikio dalį skyrė kelionėms po Jungtines valstijas. „Nuostabaus grožio šalis, o aš esu gamtos fanatas, stengėmės kuo daugiau pamatyti. Ir medžiojau, ir Kaliforniją aplankėme. Važiavom ir į Floridą, į Ernesto Hemingvėjaus

➤ Kraštiečių, pulkininkas Aleksiejus Gaiževskis knygos pristatymą Vyžuonose surengė ką tik grįžęs iš JAV. Jo kariškoji uniforma dar buvo pakeltui į Lietuvą.

miestą Key West. Suvokiau, jog turime didžiulį privalumą prieš emigrantus, nes mes grįšime, o jie... Pasiilgau ir namų, ir draugų“, - „Aukštaitiškam formatui“ kalbėjo A.Gaiževskis.

Uniformą dėvintis žmogus JAV yra gerbiamas. Pasak A.Gaiževskio, pagarba išreiškiama ir materialiai - kariams taikomos didžiulės nuolaidos ir

kavinėse, ir parduotuvėse. „Jaučiama pagarba, dėkingumas. Suvokiama, kad karys yra ir valstybės veidas, ir asmuo, kuris pats sau lyg ir nebeprisiklauso“, - dėstė pulkininkas. Pasak jo, ilgalaičius kario santykius su visuomene, jos požiūrį formuoja ir patys uniformuoti

► Pirmieji autografai Vyžuonų gyventojams.

► Knygą „Tarp dangaus ir žemės“ išleido leidykla „Vox altera“.

asmenys. „Jei pats elgsiesi chamiškai, jei tavo kolegos elgsis chamiškai - sunku tikėtis visuomenės pagarbos“, - aiškino kraštiečiai.

Buvo pasiruošę susisprogdinti

Pulkininko A.Gaiževskio knyga „Tarp dangaus ir žemės. Taip gimsta kariai - 1991-1992“, pasak jo paties, - dokumentinė medžiaga. „Knygoje rašiau tik apie tai, ką mačiau pats, kitų lūpomis nekalbėjau“, - kūrinio pristatyme Vyžuonose dėstė A.Gaiževskis.

Septyniolikmetis Aleksiejus tarp Lietuvos nepriklausomybės karių atsirado atsitiktinai. Jam, tuometiniam Utenos profesinės mokyklos mokiniui, paskambino draugas ir pasiūlė prisidėti prie Parlamento gynėjų. Ir kaip išvyko jis tada į Vilnių, taip iki šio laiko liko Lietuvos kariuomenėje.

„Tarnyboje jau per 30 metų.

Kas motyvuoja? Žmonės. Didžiulis įsipareigojimas, tu atsakai už kiekvieną žmogų, už jo karjerą, gyvenimą. Susidūriau ir su alkoholio atvejais kariuomenėje. Bet kokia visuomenė, tokia ir kariuomenė. Turiu krūvas knygų, kur užrašyta, už ką žmonės dėkoja. Ne ženkliai puošia

žmones, o santykiai. Gaunu žinučių, kuriose klausiama, ką daryti, kad mano sūnus tarnautų pas jus? Tokia žinutė yra didžiausia dovana. Tau tėvai patiki savo vaiką - brangiausią turtą“, - susitikime Vyžuonose kalbėjo karininkas.

Knygoje „Tarp dangaus ir žemės. Taip gimsta kariai - 1991-1992“ A.Gaiževskis aprašo Lietuvos kariuomenės kūrimosi ištakas. Knygoje

► Iš kairės - Aleksiejaus Gaiževskio teta Lendrina Bumšteininė, mama Stefanė Gaiževskaja ir sesuo Sonata Veršėlienė. Sonata šypsojosi, jog kai su broliais vaikystėje žaisdavo karą, jai tekdavo sargybinio vaidmuo.

► Lietuvos kariai. Sovietinės simbolikos dar nespėta paslėpti.

įvykius pulkininkas dėsto chronologine tvarka, o Vyžuonose atkreipė dėmesį į atskirus fragmentus. Po atrankų patekęs į elitinį specialiosios paskirties būrį, A.Gaiževskis buvo pasirengęs net susisprogdinti.

„Mes negalėjome naudoti ginklų, net ir tų, kuriuos turėjome. Nes sovietų kariuomenė laukė, kad mes juos pultume ir darytume kažkokias provokacijas. Ką nors nužudytume ar sužeistume. Bet mums neuždraudė naudotis rankomis ir kojomis. Mes turėjome geriausią kovinį parengimą.

Mes buvome tie, kurie ėjo į minias, į „Jedinstvos“ mitingus, kai reikėdavo juos vietoje užgesinti. Saugodavome žmones minioje, jiems patiems nieko nežinant. Į mitingus ateidavo provokatoriai. Mes juos tyliai numaldydavome. Be muštynių stengdavomės. Niekada nieko nedarėme prieš valstybę, bet blogiems žmonėms labai kenkėme. Įsivaizduokit - važiuojame perimti OMONO bazės ir neturime nė vieno ginklo. Ir KGB rūmus be ginklų perėmėme. Pradžioje net klaidą knygoje buvau padaręs. Atsimenu, kad KGB rūmuose turėjome ginklus, bet mes tuos ginklus radome KGB sandėliuose ir juos pasiėmėme. Įėjome be ginklų. Drąsūs buvome kaip velniai, visas būrys buvome nutrūktgalviai.

Kas eis į operaciją po 2-3 žmones, kai ten laukia 20-30 žmonių. Eis įžulūs, kurie darys, ką reikia daryti. Visi buvome lieknai. Žmonės bijo ne mūsų išvaizdos, o charizmos. /.../

Nejautėme mes pykčio ir agresijos. Agresyviausi būna tie, kurie kelias savaites sėdi apkasuose ir nieko nedaro. Mane agresija ir pyktis buvo užplūdę, kai laidojo Sausio 13-osios aukas. Aš buvau Parlamente. Tada norėjau žudyti. Buvau 17-os, „kūdas“... na, toks baisus „žudikas“. Bet tą mūsų agresiją ir pyktį numalšino treniruotės. Rytą - treniruotė, per pietus - treniruotė, vakare - treniruotė. Visada buvome alkani, Svėriau 78 kilogramus, būdamas 188 cm ūgio. Ir dar numečiau 7 ar 8 kilogramus. Uniforma kabo. Stovi - miegi, sėdi - miegi. Kokia agresija... Bet per visą naktinį žygį eini - užtenka ir valios, ir drąšos.

Turėjome nuostabius vadus, buvome geležinė ranka valdomi. Brigados generolas Česlovas Jazerskas - triskart pasaulio sambo čempionas, Pranas Kasteckas, mūsų specialiojo būrio vadas, - penkis kartus Tarybų Sąjungos kovinės savignos čempionas ir amžinatis Rimantas Baltušis - buvęs jūrų pėstininkas. O Pociūnuose, kur ruošėmės, per dieną atlikdavome po 8 šuolius parašiotu. Atrodo - nieko, bet grįžęs vakare krenti kaip lapas, o rytą, 6 valandą, keliesi, bėgi, paskui - vėl šuoliai. Mūsų užduotis buvo sugebėti per pusvalandį atvykti į bet kurį pasienio postą. Lėktuvu nuskradina, su parašiotais išmeta. Mes buvome ruošiami ir susisprogdinimo operacijoms. Dabar visi mėgsta su Afganistanu lyginti. Kai rodė tas grėsmes, juokas imdavo. Mes jau 1991-aisiais tai darėme. Burokevičius, Jarmalavičius... visos mašinos šalia jų namų buvo užminuotos. Tik signalo laukėme. Jeigu būtų keitūsis valdžia, būtume visus į orą pakėlę. Ir prie Šiaurės miestelio... Bet čia buvo ne agresija, o šaltas planavimas. 1991 metų rugpjūčio mėnesį, kai įvyko pučas Maskvoje, mūsų užduotis buvo atidengti išėjimą savo kūnais Parlamento gynėjams. Mes turėjome atidengti liniją. Jeigu reikės - sprogdinamės, tada žmonės išsilakstys ir kiti galės atsitraukti. Mes tuo laiku dar neturėjome vaikų, namų, nebuvo tarnavę sovietinėje kariuomenėje. Neturėjome nieko, per

ką mus būtų buvę galima paveikti“, - Vyžuonose kalbėjo A.Gaiževskis.

Gąsdino banditus

A.Gaiževskis turėjo Voro pravardę. Pasak pulkininko, vienas kaunietis iš specbūrio visiems lipdė pravardes, o jis voru tapęs todėl, kad buvęs aukštas, lieknas ir lankstus. Specbūryje visi kariai buvo šaukiami pravardėmis. „Šaukiant per racijas, pravardės buvo labai geras su-manymas dėl saugumo. Į minią išeina Krabas, Voras ir Krokodilas... Niekas nesusigauja, kas jie tokie. Ir dėl galimos atsakomybės buvo gerai - kažką Voras padarė, kas ten atrinks, kas tas Voras. Su teise nebuvo tuo laiku gerai, bet kokie laikai, tokios ir priemonės. Banditizmas labai buvo išsikerojęs. Mums Vilniuje reikėjo padaryti taip, kad banditai nedominuotų. Saugojome valstybinius bankus, ir reikėjo, kad banditai mūsų bijotų. Ir bijojo. Nueidavome ir išsiaiškindavome. Nuraminome kai kuriuos banditėlius, sakydavome, kad sutvarkysime mes juos be jokių įstatymų“, - apie praėjusio amžiaus dešimtojo dešimtmečio pradžią kalbėjo Lietuvos kariuomenės pulkininkas.

Skausmas dėl draugo mirties nepraėjo

A.Gaiževskis kalbėjo, kad daugybę kartų skaitė knygos rankraštį, redagavo, tikslino ir kiekvieną kartą knygą padėdavo į šalį, kai priedavo puslapį, kuriame aprašė draugo žūtį.

„Iššokome su parašiotais. Jo parašiotas neišsiskleidė. Mirė ant mūsų rankų. Kai taisiau rankraštį ir priedavau iki to epizodo, visada dari-

➤ *Afganistanas. 2005-ieji.
Aleksiejus Gaiževskis - pirmas iš
dešinės.*

pasulyje karinių pajėgų bazė. 3-4 lėktuvnešiai... Vienas lėktuvnešis gali sunaikinti vieną nedidelę šalį. Tokią kaip Irakas, sakykim. Lietuva... Lietuva greičiau yra miesto dydžio valstybė. Bet Lietuva turi sąjungininkų, kurie turi tokių ginklų. Mūsų štabas Norfolke užsiima grėsmių planavimo analize. Yra 30-40 institutų, kuriems užsakytos programos, jie analizuoja pabėgėlių srautus, globalinių atšilimų įtaką migracijai, dirbtinai sukeliamus karinius konfliktus ir t.t.. Dezinformacija paveikia tik tuos, kurie patys negeba analizuoti. Pats baisiausias žmogus tas, kuris yra perskaitęs vieną knygą. Jis negali lyginti, analizuoti. Bet jeigu tu skaitai rusiškai, angliškai, vokiškai, tu gali lyginti.

Sakot, nenumatėt imigracijos? O jeigu numatėt, kodėl nesiimt priemonių? Todėl, kad nepopuliariu. Nepopuliariu didinti išlaidas gynybai. Kur jūs matėt valdžią, kuri pasakė, kad duosim krašto apsaugai 10 ar 20 proc. biudžeto, kad išleisime savo karius į Afganistaną. Niekas nenori ir visi tyli. Tik pirmi metai mes turime krašto apsaugai skirtus 2 proc. biudžeto. O prieš tai gyvenome iš 0,71 proc.. Iš to užteko tik išmaitinti karius. Kariai per metus galėjo tik 20-30 šovinių iššauti. Koks iš jo tada karys? Tik po 2014 metų Krymo okupacijos visi atkuto. Lygiai tas pat ir su „Covidu“. Kur moksliniai institutai? O kiekgi jūs finansavot tuos institutus? Gaudavo mokslininkai „mizerną“ atlyginimą - atitinkamai ir dirbo. Ateina į darbą, pavarto „Delfi“, išgeria kavos ir eina namo.

au vienos dienos pertrauką. Trisdešimt metų praėjo, bet laikas neužgydė. Mes, kariai, nesame atbukę, nors per gyvenimą mačiau daug. Net per daug. Mačiau du autobusus susprogdintų vaikų ištaškytom galūnėm. Transportavome sužeistus karius, snaiperių nukautus karius. Nepripranti prie mirties, bet gali veikti tomis aplinkybėmis. O tas 17-18 metų amžiuje suformuotas prisiminimas iki šios dienos yra labai aštrus... Kartu kovojom, kartu eidavome į vakarėlius, gimtadienius šventėme, pratybose kartu buvom. Ir staiga jis žuvo. O per Sausio įvykius man buvo lengviau nei kitiems. Man buvo tik 17 metų, dabar suvokiu, jog tada mano mąstymas dar buvo paaugliškas. Baimę jutau, bet ji buvo kitokia nei subrendusio žmogaus“, - Vyžuonose kalbėjo pulkininkas.

Pulkininko A.Gaiževskio tėtis kilęs iš Baltarusijos. Aleksiejus dėstė, kad tarp jo bendražygių, Laisvės gynėjų, buvo ir rusų, ir ukrainiečių, ir lenkų, ir žydų. Jaunuoliai niekuomet nekėlė tautinio klausimo. Pulkininkas vyžuoniškiams perteikė partizanų vado Juozo Lukšos Daumanto brolio Antano požiūrį į kitų tautybių žmones. „Daug su juo bendravau. Niekada iš jo neišgirdau blogo žodžio apie rusus. Šis žmogus 12 metų praleido tremtyje, buvo kariavęs prieš NKVD ir pats

ne vieną priešą nukovęs... Žmogus gerbia žmogų. Jeigu tu „svoločius“, tai ir būsi „svoločius“ - ir visiškai tai nuo tautybės nepriklauso“, - dėstė karininkas.

Kaip mokslininkams mokėjo, taip jie ir dirbo...

Vyžuonose A.Gaiževskis kalbėjo ir apie šių dienų aktualijas. Apie pabėgėlius, grėsmes iš Rytų ir Covid 19.

„JAV tarnavau strateginiame NATO štabe, Norfolke, kur yra didžiausia

➤ *Pulkininkas Aleksiejus
Gaiževskis sako, jog kaip karys
elgsis su civiliais, tokio atsakomojo
ryšio ir pats sulauks.*

► Vyriausiosios kariuomenės vadės, Lietuvos Respublikos Prezidentės Daliaus Grybauskaitės vizitas Lietuvos kariuomenės mokomajame pulke.

Hibridinio karo grėsmė visada buvo numatyta. Ja visada buvo naudojama. Tik būdavo užglaistoma šnipų paėmimu. Rusija ėjo „va bank“, pasiėmė Krymą. Kas dėl to kaltas? Jeigu Rusija ateis į Lietuvą ir pasakys - imam Aukštaitiją ar Dzūkiją. Jeigu žmonės, gyvenantys tame regione, ir valstybė nepriims sprendimų gintis, tai tas regionas ir bus okupuotas. Svarbiausia yra tautos sąmonė. Priešas jus klaidins, siųs įvairiausias žinutes, „multikus“, paveikslukus. Ką ta NATO padės!

NATO dar niekada nenuvylė. Mes dabar turim dividendus, saugią valstybę“, - aiškino karininkas.

Ironiškai dėkojo Vladimirui Putinui

Kalbėdamas apie pabėgėlius, A.Gaiževskis sakė, jog natūralu, kad žmonės bėga ten, kur geriau.

„Lietuviai išvažiavo į Airiją, Ameriką, Prancūziją, Vokietiją. Įsivaizduokit, jeigu kariai su skydais tuos lietuvius ir jų šeimas būtų varę lauk. Sakysit - mūsų menatlitetas kitoks nei azijiečių... Su visa pagarpa - visokie mūsų žmonės išvažiavo. Ir narkotikų prekeiviai, ir prekyautojai žmonėmis Anglijos kalėjimuose sėdi. Aišku, važiavo žmonės ir mokytis. Azijiečiai taip pat bando... Nelaimė,

kad Lukašenkos režimas tai naudoja kaip įrankį, kaip ginklą. Kaip kariškis pasakysiu - sustiprinome pasienį, peržiūrėjome planus. Mes neturime ginkluotų konfliktų. Todėl tik dėl žiniasklaidos pateikiamos informacijos jums galvą skaudą. Rūdninkų ar Dieveniškų gyventojai nerimauja pirma laiko. Jiems dar pabėgėliai nepakenkė. Policija ten skyrė 10-15 ekipažų, ten saugiau negu bet kur kitur. Mes su žmona ir dukra gyvenome Kanzaso valstijoje, kai aš mokiausi koledže. Fort Levenvorte, kuris Amerikoje garsėja kaip kalėjimų regionas, 5 kilometrų spinduliu buvo 8 kalėjimai. Spėkit, ką man instruktažo metu pasakė? Jūs gyvenate pačioje saugiausioje vietoje visoje Amerikoje. Čia batalionai apsaugos. 2014 metais, kai vyko Krymo okupacija,

radikaliai pasikeitė gynybos planai. Reikia V.Putinui padėkoti, tik jo dėka visa NATO sistema sustiprėjo, finansavimas padidėjo. Jis parodė savo kėslus ir visos valstybės į Rusiją pradėjo žiūrėti kitaip. Tai buvo V.Putino klaida, nes Rusijos ekonomika tuo metu stipriai ėjo į viršų. Jie galėjo ją plėtoti. Bet patys prasišo, jiems dabar tas Krymas eina per visus galus. Propagandą rusai daro profesionaliai, bet tik tiems, kurie tiki“, - kalbėjo pulkininkas. Pasak jo, Rusija ir yra galinga tik propaganda, o jos karinė technika stipriai atsilikusi nuo NATO.

„Jie atsilikę. Tik meluoja profesionaliai. Po Gagarino skrydžio jie nieko naujo kosmose nepadarė. Ukraina buvo vienintelė vieta, kur buvo gaminami varikliai rusų naikintuvams ir transportiniams lėktuvams. Jie iš Europos gaudavo visas reikalingas technologines priemones, o dabar jiems durys uždarytos. Ką ten apie Rusiją kalbėti, jie savo kompiuterio sukurti nesugebėjo, savo automobilio neturi. Tik nesakykit, kad LADA yra automobilis. Prisimenu, kaip ties Vyžuonų kapinėmis pusašis iš mano LADOS išlėkė...“ - ironizavo Lietuvos kariuomenės pulkininkas A.Gaiževskis.

► Kelionė po JAV su šeima - dukromis Roneta, Laura bei žmona Svetlana.

Popierius – medžiaga, skirta ne tik rašyti

Jau septyneri metai kaip kasmet rugsėjo pradžioje Anykščiuose vyksta kūrybinių industrijų festivalis. Šių metų festivalis „PAPER Fest“ kvietė anykštėnus ir miesto svečius į popierių pažvelgti kūrėjo akimis. Popierius – prieinama medžiaga, ji leidžia gana paprastai įgyvendinti labai įvairias idėjas. Festivalio svečiai galėjo pasinerti į popieriaus gamybos paslaptis ir dalyvauti kūrybinėse dirbtuvėse, kuriose kartu su Anykščių menų inkubatoriaus rezidentėmis Vaida Prusakova, Živile Kairyte ir Vilniaus dailės akademijos (VDA) Kauno fakulteto Dizaino katedros studentais gamino popierių, kūrė atvirlaiškius ir kitus objektus iš popieriaus. Festivalio metu sukurti darbai, paroda, fotosienelės stebino idėjų įvairove ir dalyvių kūrybiškumu. Abejingų nepaliko ir Beno Šarkos performansas „Po po po e ra ra“ ir grupės „Baltic Balkan“ koncertas.

Festivalio atgarsiai inkubatoriaus lankytojus dar džiugins visą mėnesį. Kruopštumu stebins VDA Kauno fakulteto Dizaino katedros vedėjo prof. Virgilijaus Trakimavičiaus Europos sostinių žemėlapių paroda. Menų inkubatoriaus rezidenčių Jolantos Rimkutės, Ramunės Pranckevičiūtės ir Linos Timukaitės sukurta erdvė „Istorijos portretas“ (fotosienelė, drabužiai bei popieriniai aksesuarai) kiekvienam menų inkubatoriaus lankytojui siūlo surengti sau ir savo draugams istorinio portreto fotosesiją.

Kūrybinių industrijų festivalį „PAPER Fest“ organizuoja VšĮ Anykščių menų inkubatorius – menų studija, finansuoja Lietuvos kultūros taryba ir Anykščių rajono savivaldybė.

Poeto Prano Raščiaus širdyje visuomet tekėjo upė Šventoji

Pranas Raščius gimė Aukštaitijoje, netoli Užpalių esančiame Linskio kaime. Mokėsi Užpaliuose, vėliau Svėdasuose. Dirbo „Literatūros ir meno“, „Tiesos“, „Šluotos“, „Pergalės“ redakcijose, o kūrybinė veikla buvo jo profesija „pagal pašaukimą“. Poetas mylėjo savo tėviškę, žemę, gamtą. Jo jautrūs ir įkvepiantys eilėraščiai – lyg kelionė per gimtąjį kraštą, kurios įspūdžiai ilgam išlieka atmintyje.

... Andrius Raščius ➤

Ištakos

Iš Prano Raščiaus eilėraščio „Gyvenime!..“:

*Gyvenimas – srovė.
Žmogus, į ją patekęs,
kur nešamas yra,
dažnai pats nesupranta.
Ir ima irtis ten,
kur tylą mato akys,
kad tik greičiau,
kad tik greičiau į krantą.*

Prano Raščiaus gyvenimo upė prasidėjo 1932 metų rugsėjį. Būsimasis poetas augo didelėje šeimoje, turėjo brolius Joną ir Antaną, seserį Juliją. Baigęs mokyklą, įstojo į Lietuvos Žemės ūkio akademijos (dabar Vytauto Didžiojo universiteto Žemės ūkio akademija) Hidromelioracijos fakultetą, tačiau jautė, kad inžinerinės pakraipos mokslai ne jam. Kas žino: gal tapęs inžinieriumi būtų statęs upių užtvankas, dambas ar pralaidas? Tačiau gyvenimas pasuko kita vaga – į literatūros vandenį.

Trys upės gyvenime ir kūryboje

Prano Raščiaus, kaip literato, misija labiausiai išryškėja lyrinėje poezijoje: poetas yra išleidęs ne vieną lyrinį eilėraščių knygą. Ypatinga vieta jo kūryboje skirta tėviškės, gamtos, žmogaus būties temoms.

Prano Raščiaus kolegos rašytojai jau seniai pastebėjo, koks gilus ir empatiškas poeto ryšys su žeme, miškais, upėmis ir apskritai visa gamta. Poeto ilgametis kaimynas rašytojas Mykolas Karčiauskas rašė: „Daugiau žinančiam poeto kūrybai tai tarsi iš dosnaus miško šulinio besiskleidžianti gaiva... Gamta Pranui Raščii

➤ Poetas Pranas Raščius.

buvo šventa, su šviesiu ilgesiu, iš Aukštaitijos dainorėlių ir Džūkijos raudotųjų perimtu gauduliu ir meile, kalba apie beržą, dangaus spalvas, girios ošimą, upėtakio blyksnį upės sraunumoje. Lyg dailininko paletėje atsiskleidžia peizažai, laiko ir erdvės pojūtis, subtiliai perteiktas gyvenimiškumas, gamtos grožis ir trapumas.“

Poeto bičiulis rašytojas Juozas Požėra žurnale „Literatūra ir menas“ publikavo poeto atminimui skirtą straipsnį „Lietuvos grožio dainius parėjo...“, kuriame rašė: „Aš tikrai nežinau kito šiuolaikinio mūsų poeto, kurio lyriką taip be paliovos gaivintų mylimos Lietuvos grožis, jos gamta. Sakytumei, ji šitaip atsidėjo poetui Pranui Raščiiui už ištikimybę, už taurią ir švelnią meilę, kurią jis puoselėjo ir saugojo per visą (gaila, neilgą) savo gyvenimą, iki paskutinio atodūso. Apie šį poetą galima be išlygų pasakyti: jo kūryba – jo gyvenimo būdas. Niekas tiek daug nerašė gamtos motyvais, kaip Pranas, suplakdamas juos su amžinomis žmogaus gyvenimo problemomis, susiedamas su visiems mums rūpimais žmogaus būties klausimais ir mįslėmis. Nėra turbūt Aukštaitijoje ar Džūkijoje upės ar upokšnio, kur dešimtimis ir šimtais kartų būtų nesilankęs poetas. Jis gerai pažinojo ne tik kiekvieną, net patį mažėliausią upokšnio vingį, bet ir kiekvieną akmenį, pūpsantį vagoje. Ir iš kiekvienos išvykos sugrįždavo su turtingu laimikiu – eilėraščio posmu ar taikliai pastebėta subtilia poetine detale...“.

Nuo pat vaikystės poetas buvo aistringas žvejys, tačiau žvejojimo tik upėse: spinningavo ir gaudė kiršlius tuo metu gana egzotiška meškere „museline“, kurią pamatę kaimo gyventojai vis klausdavo, kodėl tas žalias valas neskęsta. Poetas ypač mėgo tris Lietuvos upes: gimtąją Šventąją, Aukštaitijos puošmeną Žeimeną ir Džūkijos gražuolį Merkį.

Šios trys upės poeto kūryboje paminėtos ne kartą. Be to, kiekvienai iš jų yra dedikuoti atskiri eilėraščiai: antai Žeimena pagerbta eilėraščiuose „Prie Žeimenos – skaidriosios upės“ ir „Vėl abu...“, na o Merkiui ir dešimčiai jo intakų yra sukurtas 10 eilėraščių ciklas „Prie Merkio dukterų ir sūnų“. Tačiau dažniausiai poeto eilėraščiuose tekėjo Šventosios upė.

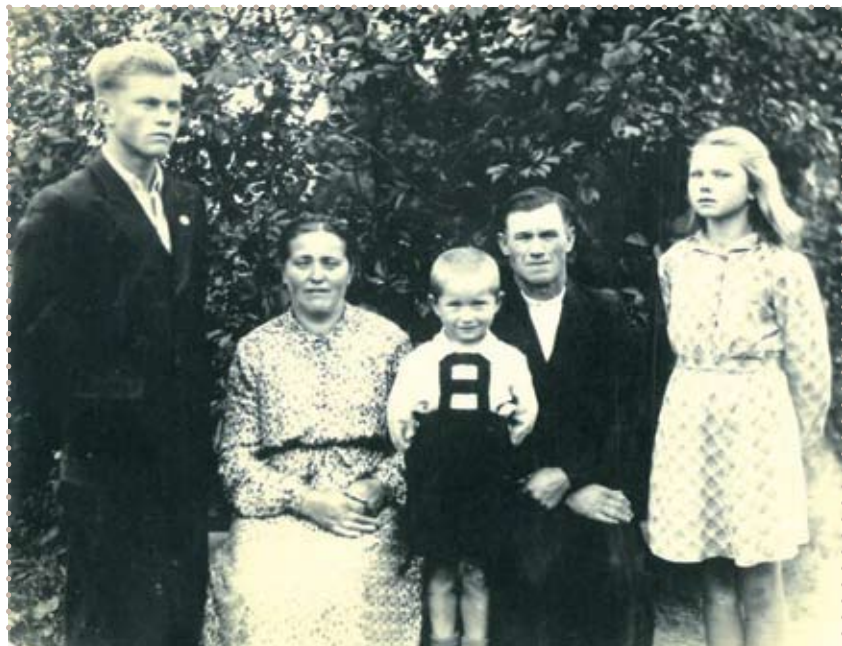
Eilėraštyje „Šventoji“ Pranas Raščius rašė:

*Ak, upė mano,
apsupta žydrinės
meldų ir nendrių
ir pušų lieknų,
jei negaliu tavęs
atskirti nuo gimtinės,
kaip ažuolo nuo jo tvirtų šaknų, –
tai kaipgi nevadint tavęs
Šventąja.*

Liesdamas būties temą, eilėraštyje „Sapnas“ poetas rašė:

*Sapnavau:
ievy baltų –
pilna prie Šventosios tilto,
kad širdis
prie jos krantų
tėviškės grumstu pavirto.*

► Pranas Raščius (kairėje) su tėvais, broliu Antanu ir seserimi Julija.

vertybės ir tėviškieji genai savo nematomomis gijomis darė įtaką vaikams. Poeto dukra (ir net anūkai) studijavo lietuvių kalbą ir darbuojasi leidybos bei pedagogikos srityse.

Sūnaus (šio straipsnio autoriaus) profesija kitokia, bet trauka gamtai nuo pat vaikystės buvo didžiulė, kaip ir tėvo. Dar vaikas eidavau kartu žvejoti, o po tėvo mirties žvejojau su jo paliktomis meškerėmis. Tėvas mirė anksti, taip ir nespėjome „kaip suaugę“ pakalbėti apie gyvenimą. Bet tėvo vidinį pasaulį ir vertybes pažinau skaitydamas jo eilėraščius, tarsi užpildydamas tai, kas liko neiškalbėta.

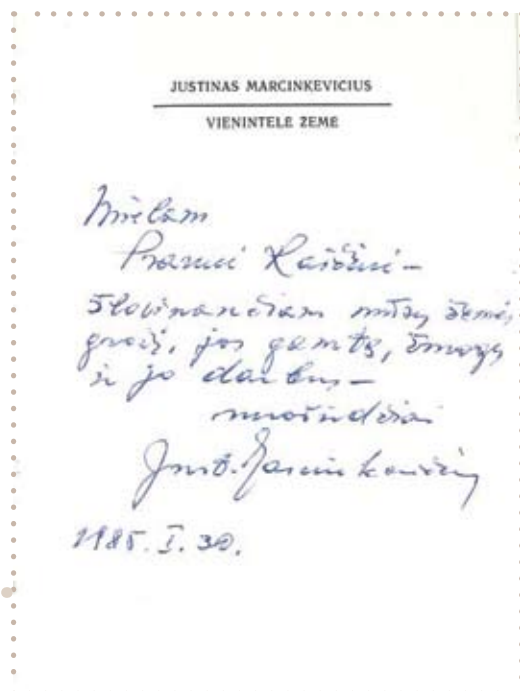
Apie gyvenimo drumzles – su šypsena

Poetas kurį laiką dirbo humoristiniame „Šluotos“ žurnale, sudarė anuomet populiarių humoreskų rinkinį „Čia priejo Kindziulis“. Ir pats sukūrė nemažai satyrinių eilėraščių, išleido keletą satyrinės poezijos knygelių, atskleidžiančių žmogiškąsias ydas, kurių nei anais laikais, nei dabar netrūksta.

Pranas Raščius buvo žinomas visų pirma kaip lyrinės poezijos autorius, ypač daug rašantis gamtos tematika. Tačiau apie gamtą juk galima rašyti ne tik lyriškai, bet su humoru. Na ir kaip, būdamas aistringą žvejų, apsieisi be žūklės temų!

Prano Raščiaus satyrinis eilėraštis „Jei šefas pasakė“:

Dieviška kantrybė šio tylaus mėgėjo! –
Paupy giliausią duobę prastovėjo...
Nors nekimba niekas – ir toliau čia stovi,
braukdamas nuo nosies prakaitą rankove.
– Eik, žmogau, prie vingio – ten vieta gera!
– Ką jūs?! Šefas sakė – čia žuvies yra!

Bendrakeiviai iš Aukštaitijos

Didesnę gyvenimo dalį Pranas Raščius nugyveno sostinėje. Čia turėjo daugybę kaimynų ir kolegų, kilusių iš Aukštaitijos ar kitaip su šiuo kraštu susijusių. Poetas gyveno Antakalnio mikrorajone, Mildos gatvėje esančiame daugiabutyje, vadinamuose „rašytojų namuose“, kuriuose pagal sovietmečiu galiojusią tvarką gyveno tik literatai ir jų šeimos. Nors tokia būstų skyrimo tvarka šiais laikais atrodytų keistoka, bet istorijos, kaip ir žodžių iš dainos, neišmesia. Tad šiuose rašytojų namuose Prano Raščiaus kaimynais buvo ne vienas literatas aukštaitis: rašytojai Algimantas Baltakis, Saulius Šaltenis, Antanas Drilinga, literatūros kritikas Petras Bražėnas.

Tame pat Antakalnio mikrorajone, tik kitoje gatvėje, kuri dabar vadinasi P. Širvio gatvė, gyveno iš Aukštaitijos kilęs garsus poetas Paulius Širvyš.

Poetui dirbant „Šluotos“ žurnale, jo kolega buvo rašytojas – publicistas, aukštaitis Jonas Sadaunykas-Sadūnas.

Prano Raščiaus eilėraščių skaitovai, su poetu dalyvaudavę poezijos vakaruose, taip pat yra susiję su Aukštaitija: iš šių kraštų kilęs aktorius Algirdas Grašys, o aktorė Regina Paliukaitytė čia mokėsi. Poeto gyvenimo keliai yra susikirtę ir su aukštaitiais – poetu Antanu Miškiniumi bei rašytoju miškininku Gediminu Petru Isoku. Tikiuosi, neįsivaizduoju iš Aukštaitijos kilę literatai, kurių nepamirščiau. Šiame straipsnyje nesiekiu išvardyti visų šio krašto menininkų ar kaip nors paminėti jų reikšmės lietuvių literatūrai. Tenorėjau atskleisti dar vieną su Aukštaitija susijusį poeto gyvenimo fragmentą ir pasakyti,

koks, pasirodo, nedidelis yra mūsų kraštas.

Tolimi kraštai

Daugelis mūsų, kuriems teko gyventi sovietmečiu, pamename, kaip anais laikais sudėtinga buvo kur nors išvykti ir koks didelis buvo kelionių alkis. O juk taip įdomu, kaip svetur gyvena žmonės, kokia gamta juos supa.

Pranui Raščiumi tais sudėtingais laikais teko lankytis Vidurinės Azijos kraštuose, keliauti po Sibiro taigą. Taigoje poetas sukūrė eilėraščių ciklą, tačiau, nors ir kokie egzotiški tie svetimi kraštai buvo, eilėraščiuose jaučiamas gimtosios žemės, namų ilgesys, ir vėl suspindi Šventoji.

Taigoje sukurta eilėraštyje „Žingsniai“

Pranas Raščius rašė:
Girdėjau aš:
per blizgantį pusnyką
ateina tėvas, nešinas grąžtu...
– Sūnau, pavasaris!
Nubėki tu
prie šniokščiančios Šventosios į beržyną,
pragrėžki beržą
ir sulos, kuri gaivina,
kuri jėgas senatvę sugrąžina,
prileisk ašotį lig pačių kraštų!

Šeimos užtėkis

Poeto žmona Danutė kilusi iš Aukštaitijos, tik arčiau Ukmergės. Poeto dukra Dalia ir sūnus Andrius gimė ir augo Vilniuje. Poeto gyvenimo

► Rašytojo Justino Marcinkevičiaus autografas knygoje „Vienintelė žemė“.

► Su žmona Danute ir sūnumi Andriumi sodyboje.

► Knygos „Paragauki sulos“ viršelis.

Knyga „Paragauki sulos“ – lyg plauktum per gimtąjį kraštą

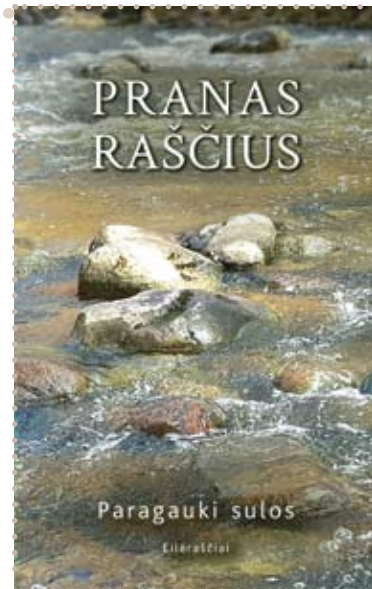
2021 metais pasirodė Prano Raščiaus lyrinės poezijos rinktinė „Paragauki sulos“, kurią sudarė ir išleido poeto sūnus (šio straipsnio autorius). Knygoje yra publikuojami gražiausi, skaitytojų jau pamėgti, laiko išbandyti eilėraščiai, juose skleidžiamomis vertybėmis aktualūs lig šiol. Parinkti knygos viršeliui idėją ilgai netruko – bus upė! Juk ji taip simboliškai atspindi poeto lyrinę kūrybą: tikra, nesumeluota, dinamiška, melodinga, jausminga. Upė – tai stiprybės, atgaivos, kelionės ir viso gyvenimo simbolis.

Neslėpsiu – pradžioje planavau, kad viršelyje bus kažkuri iš mylimiausių poeto upių: Šventoji, Žeimenė arba Merkys. Bet skaitytojai turbūt pamena, kokia snieginga buvo praėjusi žiema ir kokios patvinusios upės pavasarį. Rasti tinkamą kadrą didelėje upėje nelengva, o leidybos darbai nelaukė. Tad viršeliui pasirinkau Lietuvos kalnų upę tituluojamą Dūkštą. Pamenu, kaip smalsiai Dūkštos pažintinio tako lankytojai stebėjo, ką aš ten įbridęs fotografuoju. Sudarydamas šią knygą norėjau, kad Prano Raščiaus eilėraščiais skaitytojas tarsis upę plauktų per gimtąjį kraštą, nuolatos keičiantis peizažams: tai miškas, tai pieva, tai rugių laukas, kartais paukščiai praskrenda, upė čia išplatėja, rami, čia srove šniokščia per akmenis... O šalia upės žmogus su savo išgyvenimais bei amžiniais būties klausimais.

Galbūt šią knygą atspindės eilutės iš Prano Raščiaus eilėraščio „Prie Versekos“:

*lšvyški skruzdėlę,
kylantį paukštį,
kai vėjas pūsteli,
į svaigų aukštį.
lšvyški viską:
dirvas ir mišką,
ir šviesų spindulį,
ir žiedą mindomą...
Pažink iš lėto
brastą ir sietuvą,
kiekvieną pėdą
ir visą Lietuvą.*

Vyresnės kartos skaitytojai galbūt pamena savo metu labai populiarią poezijos rinkinį „Po medžio ir paukščio sparnais“. Jame buvo publikuoti visų Lietuvos poetų gražiausi eilėraščiai apie Lietuvą, žemę, gamtą, pradedant Kristijonu Donelaičiu ir baigiant to laikmečio poetais. Šio rinkinio sudarytoju buvo ne kas kitas, o poetas Pranas Raščius. Knygos „Paragauki sulos“ dvasia truputį panaši į minėtojo rinkinio, tik skirta jį, tarsi likimo dėsnis pačiam Pranui Raščiiui, .

Kelionės pabaiga

Iš Prano Raščiaus eilėraščio „Ko nusišypsojai tėve?..“:

*Gal pagaliau
palaiminga ramybė krūtinę
tyliai užplūdo,
kad baigęs kelionę,
lyg upė, tekėjus sraujai...
— — Ko nusišypsojai, tėve,
akimirką tą paskutinę,
kai iš pasaulio
tamsion nežinion išėjai?..*

Kilęs iš Aukštaitijos, didesnę gyvenimo dalį Pranas Raščius pragyveno Vilniuje. Čia ir jo gyvenimiškosios kelionės pabaiga, likus vos porai mėnesių iki 55 metų sukakties. Tačiau didmiestis nepakeitė poeto vertybių. Pranas Raščius buvo paprastas ir nuoširdus, rasdavęs bendrą kalbą su visais – ir menininkais, ir mokslo žmonėmis, ir kaimo gyventojais. Poetas liko ištikimas amžinosioms vertybėms: tėviškei, žemei, gamtai, žmogiškumui. Visą gyvenimą poetas keliavo po savo kraštą... eilėraščiais, mintimis... jo širdyje visuomet tekėjo giminės upė Šventoji.

Skaitytojų pamėgtame eilėraštyje „Kokios ilgos tamsios naktys“ Pranas Raščius rašė:

*Kokios plačios, begalinės
žalios pievos prie Šventosios,
kaip per jas, lyg išvarytas,
iškeliauji iš namų.*

*Koks siaurutis žalias ruožas
prie Šventosios mėlynosios, –
peršoki jį kaip šiaudelį,
kai namolia vėl grįžti.*

Merkys „atplukdė“ sodybą

Merkys buvo viena iš mėgstamiausių poeto upių, prie kurios pažvejoti, pailsėti ir kūrybinio įkvėpimo pasisemti Pranas Raščius vykdavo gana dažnai. Keletą vasarų poetas su šeima buvo apsistojęs pas vietinius dzūkų prie Merkio esančiame Puvočių kaime, dabartiniame Dzūkijos nacionaliniame parke. Puvočius nuo seno mėgo grybautojai, žvejai bei kitų gamtos teikiamų džiaugsmų mylėtojai. Čia vykdavo vadinamieji baidarininkų „sąskrydžiai“, čia praktiką atlikdavo būsimieji biologai iš aukštųjų mokyklų. O ką jau kalbėti apie žvejų „muselininkų“ susibūrimus. Pranas Raščius pamilo Puvočius ir, atsiradus galimybei, įsigijo kaimo pakraštyje esančią girininkijos sodybą. Sodyba buvo apleista, tad poetas daug ką įrengė savo rankomis. Šis Dzūkijos kampelis ilgam tapo visos šeimos mėgstamu prieglobsčiu.

Poetas gerai sutarė su kaimo žmonėmis, buvo gerbiamas, laukiamas ir dažnas svečias dzūkų namuose. O poeto sodyboje svečiai irgi netrūko: apsilankydavo menininkai, miškininkai, žvejai ir daug kitų žmonių. Suprantama, Dzūkija paliko pėdsaką ne tik poeto gyvenime, taip pat ir kūryboje. Puvočių kaimui poetas parašė eilėraštį, kuris taip ir vadinasi: „Puvočių kaimui“. Dzūkijos motyvas taip pat skamba eilėraštyje „Grybaujant“, na o Dzūkijos upės teka ne viename poeto eilėraštyje.

Nenuostabu, kad poetui atminti po jo mirties Dzūkijos miškininkai kartu su rašytojais Puvočiuose pasodino 55 (tiek metų jam būtų sukakę) ažuoliukų alėją, taip pat pastatė stogastulpį, kurio autorius – Dzūkijos skulptorius Antanas Česnulis. Stogastulpyje iškalti poeto eilėraščio žodžiai: „Srovė Merky dar spinduliuoja...“.

Beje, ažuolų alėja yra simboliška ir kita prasme: juk poetas labai mylėjo miškus, jų išsaugojimo bei medžio sodinimo temomis sukūrė ne vieną jautrų eilėraštį ir pats mielai dalyvavo miškų sodinimo akcijose.

„Genius loci. Vyžuonos“

Šią vasarą Vyžuonose (Utenos raj.) vyko „Marianos Veriovkinos draugijos“ tarptautinis simpoziumas, kuriame kūrė dailininkai iš Lietuvos ir Šveicarijos. Šiame simpoziumo tema - „Vyžuonos. Genius loci“, skirtas giliau pažinti pasaulinio garso dailininkės ekspresionistės, gimusios Vyžuonėlių dvare Marianos Veriovkinos gimtosioms apylinkėms ir jų istorijai.

... Laima Laučkaite >

... Sandra Dastikienė >

► Vyžuonėlių dvaras iki XIX a. buvo Vyžuonų dvaro dalis. Dėl dalyvavimo 1863 m. sukilime Vyžuonų dvaro grafas Edvardas Hutten Čapskis neteko nuosavybės ir buvo ištremtas į Sibirą. Po dvidešimties metų konfiskuotą Vyžuonėlių dvarą perpirko ir išplėtė generolas Vladimiras Veriovkinas.

Keli kilometrai nuo Utenos (važiuojant Kupiškio kryptimi), dešinėje kelio pusėje matyti didžiulis medžių masyvas - ten, sename parke, slepiasi mediniai Vyžuonėlių dvaro rūmai. Juose XIX a. pabaigoje gyveno Vakaruose išgarsėjusi rusų kilmės dailininkė Mariana Veriovkina (1860-1938). Šiame tėvo, generolo Vladimiro Veriovkino dvare ji praleido jaunystės vasaras, laikė šią vietą savo tėviške, labai mylėjo,

puoselėjo ir vadino „mano rojumi“.

Čia jaunoji dvarininkaitė užsiėmė labdaringa veikla, gydė valstiečių vaikus, jodinėjo žirgais, medžiojo ir nusprendė tapti dailininke - pradėjo tapyti. Tėvai specialiai jai pastatė studiją, kuri išliko iki mūsų dienų, ją dar galima išvysti dvaro sodyboje. Gyvenimo pabaigoje dailininkė parašė autobiografiją, kurioje teigė: „Lietuva buvo mano kelias į meną“. Tapybos

Mariana mokėsi Sankt-Peterburge pas žymų rusų tapytoją Ilją Repiną, o 1896 m. iš Sankt-Peterburgo išvyko mokytis tapybos į Miuncheną, kuriame pasiliko gyventi. Ji atsidėjo modernaus meno ieškojimams, savo namuose Miunchene subūrė menininkų saloną, iš kurio 1911 m. išaugo žymiausia XX a. Vokietijos dailininkų grupė „Mėlynasis raitelis“ („Der Blaue Reiter“). Artimiausiais Veriovkinos bičiuliais buvo abstrakcionizmo pradininkas Vasilijus Kandinskis, Paulius Klee, Aleksejus Javlenskis, tapę pasaulinio garso menininkais. Jie artimai bendravo su Mariana, susirašinėjo laiškais, jų korespondencija su dailininke išliko Vyžuonėlių dvare ir šiandien saugoma Lietuvos nacionalinės Martyno Mažvydo bibliotekos rankraščių skyriuje.

Moderniojo Vakarų meno ieškojimai pakeitė ankstyvąją realistinę Marianos Veriovkinos paveikslų stilių, jos paveiksluose atsirado ryškių spalvų, neramių, dramatiškų nuotaikų, būdingų ekspresionizmo stiliui. Dailininkė tapo viena pirmųjų moterų ekspresionistė Europoje. XX a. pradžioje iš Vokietijos ji grįždavo į Lietuvą, gyveno Kaune, Vilniuje, Vyžuonėlių dvare. Čia ji nutapė įspūdingus paveikslus lietuviškais motyvais: „Šv. Onos bažnyčia Vilniuje“, „Kelias. (Trys lietuvių moterys)“, „Policijos postas Vilniuje“ ir kitus.

► Mariana Veriovkina Vyžuonėlių dvare, prie iki šiol išlikusio raudonų plytų dviaukščio svirno.

► *Draugijos įkūrėjos - kultūros istorikė Sandra Dastikienė ir dailės istorikė dr. Laima Laučkaitė Surgailienė devintus metus rengia simpoziumus, skirtus dvaro išsaugojimui ir Marianos Veriovkinos vardo viešinimui Lietuvoje.*

išleista 2007 metais Lietuvos kultūros tyrimų instituto.

2014 metais įsikūrė dailininkės vardo draugija, kurios pagrindinis tikslas - rūpintis Vyžuonėlių dvaro išsaugojimu ir M. Veriovkinos vardo garsinimu Lietuvoje. Nors dvaro padėtis yra sudėtinga, pastatai priklauso daugeliui savininkų, pažeistas dvaro ansamblio planas, daugelis pastatų ir šalia esantis parkas apleisti, tačiau ryški M. Veriovkinos asmenybė pritraukia vis daugiau dėmesio ir lankytojų.

Marianos Veriovkinos draugų dailininkų ratas buvo platus ir daugia-
tautis, tad nuo pat įkūrimo „Marianos Veriovkinos draugija“ kasmet rengia tarptautinius dailininkų simpoziumus. Juose kūrė ne tik Lietuvos, taip pat ir Vokietijos, Prancūzijos, Latvijos, Šveicarijos menininkai. Didžiausio publikos dėmesio sulaukia kasmetinė simpoziumo uždarymo šventė. Tą vienintelę dieną per metus Vyžuonėlių dvaras atgyja: rūmų salėje eksponuojama simpoziumo metu sukurtų darbų paroda, vyksta koncertas ir būtina tradicinė „Arbata pas Marianą“ - vaisės prie senovinio samovaro. Vietiniai gyventojai, pradžioje nepatikliai šnairavę į šį renginį, dabar nekantriai jo laukia, o į uždarymo šventę suvažiuoja ir uteniškai, ir aplinkinėse sodybose vasarojantys vilniečiai, kauniečiai. Pamažu ši anksčiau Utenos krašte nežinoma, negirdėta dailininkė tampa sava.

Kasmet vis naujas kūrybinio simpoziumo temas diktuoja M. Veriovkinos biografija, kūryba ir Vyžuonėlių dvaro istorija. Dailininkės susižavėjimas moderniuju Prancūzijos menu 2019 m. inspiravo simpoziumą „Paryžiaus pamokos“; ryšiai su amžininku M.K. Čiurlioniu – 2018 m. simpoziumą „Kūrybiniai tiltai. M.K.Čiurlionis ir M.Veriovkina“. Žydiški dailininkės kūrybos motyvai – 2020 m. simpoziumą „Utena Utyan“ ir „Senųjų kaimynų“ projektą, skirtą žydiškajam regiono paveldui.

Šiometinis simpoziumas, pavadin-

tas „Vyžuonos. Genius loci“, skirtas pažinti su Vyžuonėlių dvaro apylinkių identitetu, atsigręžimui į gilesnę praeitį, ir Vyžuonų, kaip Lietuvos mažosios kultūros sostinės, paminėjimo metams.

„Genius loci“ lotyniškai reiškia „vietos dvasia“ – šis terminas apibūdina vietos aurą, specifinę atmosferą, siejamą su vietovės tradicijomis, kultūros paveldu ir dominuojančiais įvaizdžiais. Ikonografijoje, herbuose dažnai vaizduotama gyvatė ar baziliskas, o Vyžuonų miestelio herbe puikuoja žaltys, tradiciškai simbolizuojantis amžinybę, nemirtingumą ir atgimimą.

Vyžuonų miestelis unikalus ir dėl didikų Radvilų protėvio Kristino Astiko funduotos bažnyčios, pavadintos slibino nugalėtojo Šv.Jurgio vardu. Į šios bažnyčios apsidę iš lauko pusės įmūryta žalčio Vyžo galva.

Apie vulkaninės kilmės akmeninę žalčio galvą nebuvo jokių rašytinių duomenų iki pat 1891 m. bažnyčioje vykusio remonto. Įdomu, kodėl tuo metu bažnyčios klebonas Pranciškus Drukteinis nusprendė išorinėje bažnyčios sienoje, abipus Nukryžiuotojo kojų, įmūryti du elementus - švedų karų laikotarpio patrankos sviedinį ir žaltį? Archeologas Dr. Vykintas Vaitkevičius ekskursijoje po Vyžuonų šventvietes iškėlė galimą atsakymą: sviedinys simbolizuoja „bambizų“ (taip katalikai pravardžiudavo Radvilų valdymo metu čia gyvenusius protestantus) tikėjimą ir senovės lietuvių tikėjimo totemą - žaltį Vyžą, pamintus po Kristaus kojomis. O gal, pasak legendos, žalčio galva

➤➤➤

Pirmojo pasaulinio karo metais ji bėgo į Šveicariją, kur apsistojo, pasiliko ir iki mirties (1938 m.) gyveno Askonos mieste.

Šiandien Mariana Veriovkina geriausiai žinoma Vokietijoje ir Šveicarijoje, rusišką pavardės formą dar XX a. pradžioje ji pakeitė į vokišką Mari-
anne von Werefkin. Jos kūryba laikoma moderniosios Vokietijos dailės dalimi. Veriovkinos paveikslų galima išvysti Vokietijos muziejuose, o didžiausia kolekcija saugoma Askonos (Šveicarija) moderniojo meno muziejuje. Vakarų Europoje nuolat rengiamos dailininkės parodos, apie ją išleista nemažai knygų, pastatyta filmų, ji yra tapusi kultine feministinio meno figūra. Vakaruose išgarsėjusi asmenybė Lietuvoje buvo visai nežinoma, ją sugrąžino Laimos Laučkaitės knyga „Ekspresionizmo raitelė Mariana Veriovkina“,

► Mariana Veriovkina, „Kelias (Trys lietuvių moterys)“ 1910 m.

► Į Vyžuonų bažnyčios apsidę įmūryta žalčio Vyžo galva - unikalus atvejis Lietuvos sakralinės architektūros istorijoje.

► *Senujų Sforců ir Viskončių giminų herbu žaltys darė įtaką Europos miestų herbams (Milano (Italija), Sanoko (lenkija), Pružanų (Baltarusija), Belinkonos (Šveicarija)).*

turėjusi į bažnyčią privilioti skeptiškai katalikybės atžvilgiu nusiteikusius pagonis?

Spėliojama, kad bažnyčios rūsyje rasta žalčio Vyžo galva buvo atnešta nuo senosios baltų šventvietės ant Vyžuonų ozo, vadinamo „Kartuvių kalnu“. Trijų kilometrų ilgio gyvatės formos ozo gūbrys buvo suvokiamas kaip žalčių karalius Vyžas, Vyžūnas, Vyžuonas, ant kurio žmonės rinkdavosi iš plačių apylinkių apeigoms.

Jos vykdavo kovo pabaigoje, kuomet išlenda gyvatės ir raudonais mažyčiais žiedeliais - žalčio karūnomis - pražysta lazdynai, bei rugsėjo pradžioje, kada gyvatės sulenda atgal į žemę. Klausimų kelia ir ant ozo esantis galimai paleoastronominis paminklas - išlikusios dvi akmenų grupės, kurių rieduliai orientuoti pagal astronominės saulėgrįžas ir lygiadienius.

1835 metais T. Narbuto raštuose minimas ypatingas žaltys - slibinas Vyžūnas, saugantis stiklinį Anapilio kalną, į kurio viršūnę, kur viešpatauja Teisingumas, po mirties turi kopti vėlės. Kuo turtingesnis buvęs velionis, tuo sunkiau jam kopti kabinantis į kalno šlaitą nagais, o paslydusius slibinas nusitempia į požemius. Iki pat XX a. pradžios apylinkėse išliko paprotys saugoti pirmuosius nukirptus kūdikio nagelius, kuriuos atiduodavo tuokian-

► *Herbus su žalčiais iš Italijos nuo XIV a. perėmė ir lietuvių šlėkta. Valdovų rūmuose saugomi čia rasti gotikiniai kokliai su Žalčio herbu, priklausiusiu Kočano Sukovičiaus giminei.*

tis, „kad turėtų laimę“ ir užtektų jėgų pomirtinėje kelionėje į stiklo kalną.

Su senovės legendomis apie žalčius susijęs ir Vyžuonose, šalia ozo, buvęs Biržų atšakos Radvilų dvaras, vadintas Didžiadvariu. XVI a. viduryje dvarą valdė Mikalojus Radvila Rudasis, siuntęs laiškus iš Vyžuonų garsiausiai Radvilų giminės asmenybei, savo seseriai Barbarai Radvilaitei. Simpoziumo plakatą puošia renesansinė Barbaros Radvilaiteš anytos, Lenkijos karalienės ir Lietuvos didžiosios kunigaikštienės Bonos Sforcos lėkštė su Sforců giminės herbu - žalčiu, ryjančiu žmogų.

Pasak legendos, ši figūra simbolizuoja saracėną, kurį kryžiaus žygyje nukovė riteris Otonas Viskontis. Ši figūra paplito senųjų Italijos didikų Viskončių ir Sforců giminų herbuose.

Menotyrininkė Vilija Handšin, tyrinėjanti Europos heraldiką, mini, kad Lenkijos ir Lietuvos šlėkta žalčio (lenk. Wąż) herbą perėmė, kaip manoma, iš Italijos. Janas Dlugošas veikale „Liber beneficiorum dioecesis Cracoviensis“ mini seniausią herbo paminėjimo datą - 1260 metus. Lenkijos senate buvęs Žalčio herbo didikas - Plocko vyskupas.

Bonos Sforcos įtaka Lenkijos ir Lietuvos kultūrai, renesansinės kultūros sklaidos įrodymai aptinkami ir Vyžuonų dvarvietėje: čia žemę dirbantys ūkininkai ne kartą Utenos kraštotyros muziejui yra perdavę renesansinių glazūruotų figūrinių XVI a. žygmanto Senojo stiliaus koklių šukių. Tokios pat ar panašios rastos

Biržų pilies ir Valdovų rūmų Vilniuje archeologinių kasinėjimų metu.

Archeologas Rimvydas Laužikas, simpoziumo metu skaitęs paskaitą „Dubingių - Biržų atšakos Radvilos. Kur dingio Vyžuonos?“, archeologas Dalius Ribokas ir istorikas Valdas Šukevičius, simpoziumo metu dvarvietėje vykdę archeologinius kasinėjimus, pabrėžia, kad reikalingi išsamesni vietos istoriniai ir archeologiniai tyrimai, norint atskleisti buvusio dvaro padėtį ir svarbą. XVII a. pradžioje Vyžuonos turėjo būti nemaža gyvenvietė, nes ji pažymėta 1613 m. Lietuvos žemėlapyje, kuriame dar nebuvo Utenos. Deja, kalvinai pralaimėjo Kontrreformacijai, o tai lėmė ir Vyžuonose buvusio Radvilų panteono (jo pradininkas - iškilmingai 1604 m. Vyžuonose palaidotas didysis karvedys Kristupas Radvila Perkūnas) perkėlimą į Kėdainių – Biržų linijos Radvilų nekropolį. Per XVIII a. karus Vyžuonų Didžiadvaris buvo sugriautas, XIX a. pabaigoje dvaras įsikūrė kitoje miestelio vietoje, o vieta prarado buvusią svarbą.

„Marianos Veriovkinos draugija“ ateinančiais metais planuoja tęsti pradėtus archeologinius kasinėjimus Vyžuonose, pasitelkiant modernius archeologinius metodus. Bus atliekamas po žeme esančių konstrukcijų skenavimas georadaru: taip atsiranda didesnė tikimybė (ji itin menka taikant šurftų kasimo metodiką) 10 hektarų dvarvietės teritorijoje rasti buvusių pastatų pamatus.

Vietos dvasios paieškos neapsiribojo Radvilų lopšio Vyžuonose istorija ir žalčio simbolikos tyrinėjimais. Simpoziumo dalyvės menininkės vyriškame žalčių ir karvedžių pasaulyje rado atsvarą - stiprios moters įvaizdį „Eglės žalčių

► *Vyžuonų bažnyčios koplyčioje kabo retai Lietuvos katalikų bažnyčiose aptinkamas Šv. Marijos Magdalietės paveikslas.*

karalienės" pasakoje bei apylinkėse dažno hidronimo ir asmenvardžio Indraja interpretacijoje. Indra, Indrajavandenų deivė, Saulės dukra, Perkūno žmona, vaizduojama kaip graži laumė, undinė.

Netikėtas ir vietos kultūros tyrinėtojos Romos Jančiauskienės pastebėjimas, kad Vyžuonų bažnyčioje garbintas Šv. Marijos Magdalietės kultas susijęs su Meluzina – dviodege undine. Šv. Marija Magdalietė - arčiausiai Kristaus buvusi „Apaštalų apaštalė“, patyrusi dvasinę transformaciją, laikyta tarpininke tarp žemės ir dangaus, kurios šaukiamasi laidotuvių giesmėse. Meluzina - taip pat tarpinininkė tarp dvasinio ir žemiško pasaulių, o jos simboliai - kriauklelės ar dviodegės figūros - kartais aptinkami pavaizduoti šalia šventosios. Marijos Magdalietės kulto įtaka sumenko XVI a., po bažnytinio Tridento susirinkimo, kai dėmesys buvo sutelktas į šventosios, kaip atgailaujančios nusidėjėlės, paveikslą, kurį taip mėgo vaizduoti Baroko epochos menininkai. Visai neseniai, 2016 m., popiežiaus Pranciškaus sprendimu Šv. Marijos Magdalietės liturginis minėjimas įgijo šventės statusą, o šventoji vėl vadinama „Apaštalų apaštale“.

Liepos 24 d. Vyžuonose švenčiami šios šventosios atleidai, šoninėje Vyžuonų bažnyčios navoje yra retai Lietuvos katalikų bažnyčiose aptinkamas Šv. Marijos Magdalietės paveikslas. Katalikiškuose kraštuose populiarius kriauklelės formos madlenos pyragaitis, taip pavadintas šventosios garbei, kartais gaminamas ir Vyžuonose. Beje, Marselio Prusto romano „Prarasto laiko beišeškant“ ilguose skyriuose aprašomas madlenų

► Vyžuonose gyvenanti tekstilininkė Kristina Šorienė kūryboje dažnai naudoja batikos techniką ir etninius motyvus.

► Tekstilinkė Silvija Juozelskytė, gaivinanti lino kultūros tradicijas, parodai sukūrė instaliaciją iš tinklų ir eglės žievę primenančių papjėtų mašė objektų.

mirkymas į kavą išgarsino šį desertą, tapusį nostalgijos simboliu visame pasaulyje. Galbūt ir vyžuoniškai kada nors pasinaudos jo populiarumu?

Simpoziumo „Genius Loci. Vyžuonos“ rezidencijoje dalyvavusios tekstilės menininkės savo kūriniuose feministiškai tyrinėjo Eglės žalčių karalienės, bei kitus senuosius moteriškus įvaizdžius.

Dileta Deikė pasiūlė konceptualų Eglės marškinių, į kuriuos nepatektų žalutys, variantą.

Silvija Juozelskytė audė tinklus, Kristina Šorienė sukūrė tekstilės instaliaciją „Upė“.

Dailės kritikė, rašytoja ir performansų menininkė Laima Kreivytė videoinstaliacijoje pasaką „Eglė žalčių karalienė“ susiejo su

kontraversišku Salomėjos Nėries fenomenu.

Eglės inspiruotą apnuoginto moters kūno temą pasitelkė šveicarų fotografas Lukas Handschin, per antikinį Veneros įvaizdį tapytojas Saulius Dastikas pavaizdavo europinės kultūros žlugimą. Inetos Armanavičiūtės, Andriaus Surgailio nuotraukose įvairiais pavidalais pasirodo žalčiai; Manto Maziliausko, Arvydo Martinaičio tapyboje matome archaiškus eglės medžio motyvus.

Arvydas Šaltenis nutapė nostalgiką „Piemenėlių paminklo“ ant Kartuvių kalno viziją ir nuo Vyžuonų kilusios lėlių teatro režisierės Laimos Lankauskaitės portretą. Unikalių garso kūrinių sumanė Audrius Šimkūnas, įrašęs paslaptinius Marianos Veriovkinos Vyžuonėlių dvaro garsus, negirdimus žmogaus ausims, kuriuos galima išgirsti tik pasitelkus technologijas. Simpoziumo metu Jovita Paukštytė vadovavo keramikos edukacijai, buvo kuriami dirbiniai Vyžuonų ir Radvilų herbų, deivės Indrajės tema.

Simpoziumo temą vainikavo choreografo Marijano Staniulėno modernaus šokio spektaklis „Gamtos šauksmas“, pasakojantis apie pirmąją moters prigimtį.

Virtualus turas po parodą ir simpoziumo metu skaitytų paskaitų įrašai (Laima Kreivytė „Stiprios moterys žalčių pasaulyje“, Laima Laučkaitė „Žalčio ikonografija Vakarų Europos dailėje“, Austėja Šmigelskaitė „Bona Sforca: itališkosios kultūros sklaida Lenkijoje ir Lietuvoje“, Rimvydas Laužikas „Dubingij - Biržų atšakos Radvilos. Kur dingio Vyžuonos?“) yra prieinami socialinių tinklų paskyroje www.facebook.com/marianaveriovkina.

Dėl savo istorinio, kultūrinio palikimo Vyžuonėlės yra unikali vieta Lietuvos mastu, nes dvarų, susijusių su Europos moderniojo meno istorija, o juo labiau avangardo dailininke moterimi, mūsų kraštuose nėra. Šiandien Lietuvoje dvarai yra tapę traukos centrais, juos žmonės mėgsta lankyti, praleisti juose laisvalaikį. Tačiau Utena, kaip pramonės miestas, savitu, išskiliu dvarų paveldu pasigirti negali. Tad Vyžuonėlių dvaro išsaugojimas, per kurį būtų galima atskleisti turtingą apylinkių istoriją ir pristatyti kultūrinį paveldą, Utenai yra ne tik iššūkis ir atsakomybė, taip pat ir kultūros šansas ateičiai.

Vyžuonų - kultūros sostinės metus ir simpoziumą „Genius Loci. Vyžuonos“ remia LTKT.

LIETUVOS
KULTŪROS
TARYBA

► Audriaus Šimkūno įprastai negirdimų garsų edukacija simpoziumo dalyviams.

Į geresnį gyvenimą - plaustais ir valtimis

Liepos pabaigoje Anykščių rajono savivaldybės administracijos direktorės pavaduotoja Veneta Veršulytė keletą dienų atostogavo Lampedūzoje, Italijai priklausančioje Viduržemio jūros saloje. Įspūdžiais apie šią salą, tapusią pabėgėlių traukos centru, V. Veršulytės paprašėme pasidalyti su „Aukštaitiško formato“ skaitytojais. Beje, Anykščių rajono savivaldybės administracijos direktorės pavaduotoja yra įgijusi žurnalistinį išsilavinimą, yra dirbusi žurnalistė.

► Anykščių rajono savivaldybės administracijos direktorės pavaduotoja Veneta Veršulytė lankėsi Italijai priklausančioje Lampedūzos saloje, nuo kurios iki Tuniso krantų - vos 113 kilometrų.

► Lampedūzos saloje yra registruotas piečiausias Italijos taškas.

„Lampedūza – tai nedidelė Viduržemio jūros sala, priklausanti Italijai. Ši sala - piečiausias Italijos taškas, nutolęs nuo Sicilijos 205 km, o nuo Tuniso - tik 113 km atstumu. Salos plotas tėra apie 20 kv. km, joje gyvena apie 6000 gyventojų. Italai mielai renkasi šią salą atostogoms, bet šįkart - ne apie gražius salos paplūdimius, delfinus pakrantėse ar saugomas vėžlių rūšis įspūdžiais pasidalyčiau.

Ko gero, daugiau apie šią salą sužinojome po 2000-ųjų metų, kuomet į ją pradėjo plūsti migrantai – daugiausia iš Libijos ir Tuniso. Migrantų krizės Lietuvoje metu teko savo akimis išvysti, kaip pabėgėliai pasiekia Lampedūzos krantus, ir pasidomėti, kaip darbo su migrantais procesą organizuoja italai.

Jau pirmąją kelionės dieną į akis krito didelis skaičius pareigūnų, važiuojančių siauromis salos gatvelėmis. Sutemus salos pakrantes nušviesdavo ryškios, toli siekiančios šviesos, sklindančios iš budinčių

laivų. Kitą viešnagės dieną, vakarop, susiruošėme paplaukioti laivu, apžiūrėti salą iš jūros perspektyvos. Kaip tik

tą dieną pasisekė išvykti, nes jūra jau buvo nurimusi. Ir, mano nuostabai, pamatėme atplaukiančią valtį, kuri, pilnutėlė didelio skaičiaus tamsaus

► Per pirmąjį pasiplaukiojimą jūra Veneta Veršulytė pastebėjo kranto link judančią valtį, kuri buvo pilna tamsaus gymio žmonių.

► Tie patys valtimi atplaukę žmonės, kuriuos pareigūnai ruošėsi karantinuoti.

► Pabėgėliams karantinuoti naudojamas kruizinis laivas.

gymio žmonių, judėjo kranto link.

Valtyje, akivaizdu, buvo tikrai per daug žmonių – tokiam skaičiui paprastai nebūtų leistina ja plaukti. Pati valtis neatrodė prastos kokybės, nes buvo tekę girdėti, kad dažnai migrantai plaukia savadarbiais plaustais, guminėmis ar nekokybiškai sumestautomis „valtelėmis“, kurios atviroje jūroje žmones nuplukdo į paskutinę jų gyvenimo kelionę.

Saulei jau nusileidus, grįždami į uostą pakrantėje pamatėme

besibūriuojančius pareigūnus ir tuos pačius valtimi atplaukusius žmones. Dalis jų stovėjo prie kranto, jiems buvo dalijami apsiaustai. Kiti jau buvo sudodinti nedideliame laive, kur apsauginius kombinezonus vilkintys pareigūnai ruošėsi žmones gabenti į karantiną.

Kitą dieną automobiliu apsukome ratą aplink salą. Salelė itin maža, tad ją visiškai apvažiuoti ir apžiūrėti gali per kelias valandas. Sustojome ant uolos ir nuo jos užfiksavau didelį kruizinį laivą, kuriuo italai karantino laikotarpiu

Vienas Veršulytės archyvo nuot.

► Paminklas geresnio gyvenimo ieškojusiems žmonėms, žuvusiems jūroje.

plukdo migrantus. Tikėtina, kad prieš dieną matyti žmonės ir buvo tame laive.

Vėliau domėjausi, o kaipgi tolesnis darbas su migrantais organizuojamas, kur jie keliauja. Pačioje saloje tam nėra sukurta pakankama infrastruktūra. Vietiniame imigracijos centre turėtų būti apie 250 žmonių, tačiau, esant dideliems migracijos srautams, dažnai ten būna ir per tūkstantį migrantų. Žmonės iš šios pirminės stotelės vėliau perkeliama į Siciliją arba žemyninę Italijos dalį.

Kitą dieną nuvykome prie vieno lankomiausių salos objektų – „Europos vartų“. Tai paminklas jūroje žuvusiems, geresnio gyvenimo ieškojusiems žmonėms. 5 metrų aukščio ir 3 metrų pločio monumentas atrodo įspūdingai.

Man pačiai neteko matyti, tačiau draugai pasakojo, kad neretai tiek pakrantėse, tiek oro uoste gali pamatyti suguldytus žuvusiųjų karstus – tokie vaizdai į atmintį įsirėžia ilgam. Italijai be galo sudėtinga spręsti migrantų problemą, mat atvykstančiųjų srautai nuolat auga, tad problema tampa ir karantinavimas, ir apgyvendinimas. Sprendžiant migrantų krizę, kyla nemažai nesutarimų šalies viduje. Ši problema keliama ir ES lygmeniu, kviečiant ES nares prisidėti sprendžiant šį klausimą, solidarai pasidalyti atvykėliais. Tačiau Lampedūza ir toliau išlieka vienu pagrindinių Libijoje įsikūrusių migrantų kontrabandininkų organizuojamų maršrutų tikslų ir, kaip praneša naujienų agentūra BNS, vien nuo šių metų pradžios iki liepos mėnesio į Italiją iš Šiaurės Afrikos jau atplaukė beveik 20 tūkst. migrantų – triskart daugiau nei per tą patį laikotarpį pernai ir beveik 10 kartų daugiau nei 2019-aisiais“, – „Aukštaitiškam formatui“ parašė V. Veršulytė.

13 klausimų Deividui Žygui – Zygo

„Aukštaitiškas formatas“ uždavė 13 klausimų uteniškiui muzikos prodiuseriui, dainininkui, dainų kūrėjui 26-erių Deividui Žygui – Zygo. D.Žygas – Zygo išgarsėjo prieš devynerius metus, kuomet dalyvavo „Pildyk“ talentų konkurse su daina „Sugrius pasaulis be tavęs“. 2017 metais jis taip pat bandė laimėti nacionalinėje Eurovizijos konkurso atrankoje.

... Robertas Aleksiejūnas ➤

1. - Kas yra Jūsų mėgstamiausias animacinis herojus?

- Pimpčiukas, nes jis labai panašus į mane.

2. - Kur gyventumėte, jei galėtumėte laisvai pasirinkti?

- Mielai pasirinkčiau visą laiką gyventi Lietuvoje.

3. - Kokie Jūsų įpročiai yra patys geriausi?

- Šimtą kartų patikrinti tai, ką darau, ir daug kalbėti.

4. - Kas Jus supykdo?

- Kai kas nors sugriauna planus ar nesilaiko žodžio, nes labai mėgstu planuoti į priekį.

5. - Kiek ilgai truko Jūsų pirmoji meilė?

- Turbūt kelias savaites. (Šypsosi).

6. - Paskutinės perskaitytos knygos pavadinimas?

- „Viskas, ką turi žinoti apie muzikos verslą“ („All You Need To Know About The Music Business“).

7. - Mėgstamiausias muzikos stilius?

- Komercinis: D&B, Pop, EDM.

8. - Mieliausia vieta gimtojoje Utenoje?

- Tėvų namai.

9. - Ko niekada nevalgote?

- Jūros gėrybių.

10. - Ko niekada negalėtumėte padaryti?

- Tikriausiai nėra to, ko negalėčiau padaryti. (Šypsosi).

11. - Mėgstamiausia spalva?

- Tamsiai mėlyna.

12. - Kokiu žmogumi labiausiai žavitis?

- Mama.

13. - Mėgstamiausias posakis?

- Gyvenk taip, lyg gyventum paskutinį kartą.

➤ Muzikos prodiuseris ir dainininkas Deividas Žygas – Zygo pirmąją dainą sukūrė būdamas vos dešimties metų.

Šalia Anykščių – didžiausias Lietuvos labirintas

Anykščių seniūnijos Skapiškių kaime, kukurūzų lauke, suformuotas didžiausias Lietuvos labirintas. Jį viešojo įstaiga „Rekordų akademija“ pripažino Lietuvos rekordu.

... Robertas Aleksiejūnas ➤

Išmatuota, kad didžiausias Lietuvos labirintas yra 3,831 ha ploto, jo takų ilgis yra 2,272 km.

Šio labirinto autorius - „Labirintų parko“ įkūrėjas, UAB „Adovis“ direktorius Deividas Dilys.

Labirinto parko internetinėje svetainėje skelbiama, kad rekordo siekimas neapsiėjo be papildomų rūpesčių.

„Konsultuodamiesi su rekordus registruojančios įmonės atstovais

suzinojome, kad rekordui pritrūkome 500 metrų”, - rašo rekordininkai.

Iškilę nesklandumai buvo tik nedidelė smulkmena, palyginti su tuo, kokius darbus teko atlikti, kad „Labirintų parkas“ patektų į Lietuvos rekordų knygą.

„Vyko sklypo matavimai, labirinto braižymas, tikslus labirinto perkėlimas iš popieriaus lapo į beveik 4 ha dydžio kukurūzų lauką, takų lyginimas ir jų pritaikymas lankytojams vaikščioti. Dar saulei tekant pats vadovas kartu su kolegomis matavo ir pjovė kukurūzų labirinto takus”, - apie tai, su kokiais iššūkiais teko susidurti, siekiant naujo Lietuvos rekordo, rašoma „Labirintų parko“ internetinėje svetainėje.

Šiuo metu Labirintų parke yra kukurūzų, kanapių, trys skirtingi karklų labirintai, juostelių ir veidrodžių

➤ Rekordinis labirintas įrengtas beveik 4 ha kukurūzų lauke.

labirintai bei meditacinis – energetinis labirintas.

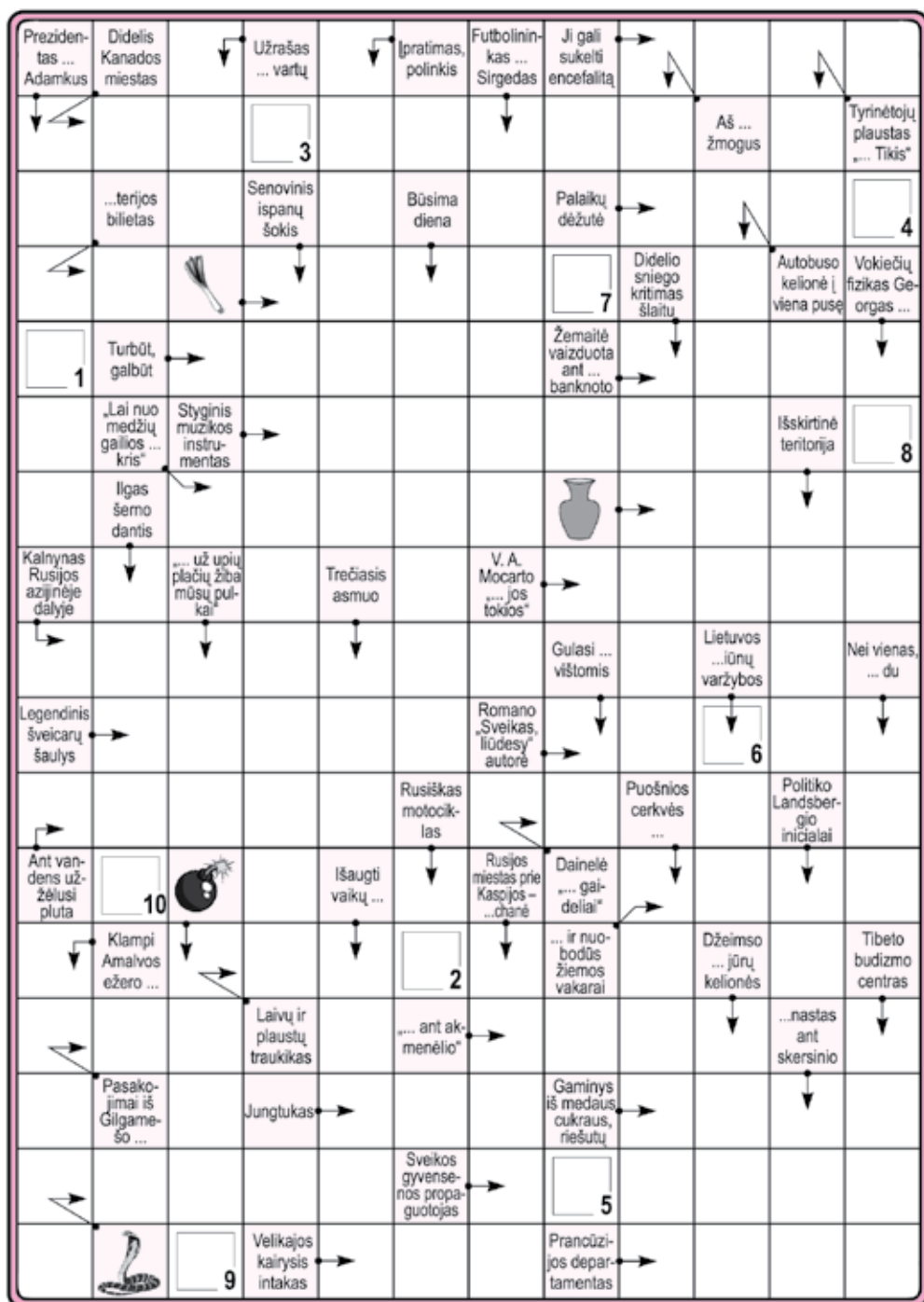
37-erių verslininkas D.Dilys Anykščių rajono savivaldybės organizuojamuose apdovanojimuose „Anykščių turizmo gilė“ yra pelnęs šūsnį titulų. Jis apdovanotas už kūrybiškiausią turizmo objektą, už nuolatinę plėtrą, taip pat buvo išrinktas Metų turizmo žmogumi.

„Laikas“

Vienas iš teisingai kryžiažodį „Laikas“ išsprendusių skaitytojų gaus 30 eurų „Auksaros“ čekį. Teisingus atsakymus galite pranešti telefonu (8-381)58246 arba (8-381) 59458, paštu (Vilniaus g. 29, LT 29145, Anykščiai) arba elektroniniu paštu (vidmantas.s@anyksta.lt).

Praėjusiame „Aukštaitiško formato“ numeryje spausdinto kryžiažodžio „Medus“ teisingas atsakymas - BALTAS NUOMETAS. Šį kryžiažodį teisingai išsprendė 57 skaitytojai: anykštėnai R.Šulnienė, B.Augulienė, J.Mieželinė, R.Kavoliūnienė, R.Šiaučiūnienė, D.Patumsienė, A.Patumsis, J.Pranckevičienė, V.Juciuvienė, V.Vilčinskienė, E.Zlatkutė, A.Skaržauskienė, O.Arienė, V.Stasiūnienė, D.Varnienė, E.Tamulėnienė, R.Vencloviėnė, R.Budrienė ir J.Pranckevičienė iš Anykščių; L.Dobrodziejienė, A.Kaušylas, M.Kaušylaitė, L.Kaušylienė, V.Kaušylaitė ir D.Vaičiūnas iš Utenos; E.Sunkurytė, R.Dolmantienė, P.Dolmantas ir B.Gudonienė iš Viešintų; K.Imbrasaitė, G.Radzevičienė ir S.Žibutienė iš Šovenių; T.Patumsienė iš Vikonių, I.Guobienė iš Svėdasų, V.Urbutienė iš Naujųjų, R.Puolis ir E.Kiškienė iš Kavarsko, L.Ruša ir A.Rušaitė iš Vilniaus, R.O.Deveikienė iš Mažonių, D.Karvelienė iš Antrųjų Kurklių, A.Lisauskienė iš Mickūnų, A.Kuolienė iš Kunigiškių, B.Raščiuviėnė iš Surdegio, B.Aukštakalnienė ir E.Matulis iš Kurklių, J.Dubrienė iš Meldiškių, J.Aukštakojienė iš Ukmergės, G.Gudelis iš Naujųjų Elmininkų, K.Rimkuvienė iš Antupių, R.Vaigintytė iš Aknystų, J.Pavilonis iš Užpalių, A.Bagdonienė iš Vaitkūnų, J.Liubeckaitė iš Molėtų, N.Špakaitė-Mamasalijeva iš Šiaulių ir J.Mameniškienė, nenurodžiusi, kur gyvena.

Burtai lėmė, kad prizas – „Auksaros“ čekis - atiteks **VILČINSKIENEI** iš Anykščių. Prašome šią skaitytoją paskambinti telefonu (8 618) 25835.

Parengė žurnalo „oho“ redakcija

1	2	3	4	5	6	7	8	9	10
---	---	---	---	---	---	---	---	---	----

VIENA KORTELĖ DVIGUBA NAUDA*

Anykščių baseinas

Bangos

VšĮ „Sveikatos Oazė“

Baseino, pirčių, sporto salės, masažo paslaugos

NUOLAUDŲ KORTELĖ

Ažupiečių g. 1A, Anykščiai | +370 620 83 544
www.sveikatosoaze.lt | info@sveikatosoaze.lt

Laisvalaikį leiskime kartu!

*PATEIKUS ŠIĄ NUOLAUDŲ KORTELĖS IŠKARPĄ ADMINISTRATOREI IR ĮSIGIJUS NUOLAUDŲ KORTELĘ PIRMAM APSILANKYMOI SUTEIKSIME PAPILDOMAI RANKŠLUOŠČIO NUOMOS PASLAUGĄ BEI PASIŪLYSIME JUMS TERMOSĄ ARBATOS.

TAIKOMOS NUOLAIIDOS: PAS BASEINO PARTNERIUS BEI 10% NUOLAIDA APSILANKYMAMS BASEINE.